

34242
GT
3178

AZ

ERÉNYESSÉG

ZÁTONYAI.

IRTA
TÓTH MIKE S. J.
FŐGYMN. TANÁR.

A FT. KALOCSAI FŐEGYHÁZM. HATÓSÁG JÓVÁHAGYÁSÁVAL.

KALOCSÁN, 1905.
NYOMATOTT JURCSÓ ANTAL KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

AZ
ERÉNYESSÉG
ZÁTONYAI.

IRTA
TÓTH MIKE S. J.
FÓGYMN. TANÁR.

A FT. KALOCSAI FÖEGYHAZM. HATOSÁG JÓVÁHAGYÁSÁVAL.

KALOCSÁN, 1905.
NYOMATOTT JURCSÓ ANTAL KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

ELŐSZÓ.

Nem volt szándékom az erényesség minden akadályáról tárgyalni; hisz akkor minden bűnt föl kellene sorolnom. Én csak a közönséges hibákra akartam rámutatni, melyek gyakran még a jóra törekvő személyeknél is előfordulnak, és jó szándékukat meddővé teszik, sőt üdvösségüket is fölötte veszélyeztetik.

Mivel e hibák és vétségek nagyobb-részt rejtőzve s álnok ürügyek alatt lopóznak az emberi szívbe, és sokszor észrevétlenül és lassan úgy keletkeznek, mint a tenger színe alatt a homokzátonyok; azt véltem, üdvös dolgot cselekszem, ha e veszedelmes zátonyokra jelzőket állítok fel, hogy azokat az élet tengerén evezők kikerülhessék, s a boldogság kikötőjébe annál biztosabban eljuthassanak.

Egyaránt szem előtt tartottam az egyházi és világi, valamint a zárdában élő olvasókat is; és reménylem, hogy mindannyian némi haszonnal fogják e könyvet forgatni, — leg-
alább ez ohaj vezérelt annak megírásában.

Kalocsán, 1904. szept. 30.

I.

LELKÜNK ÜDVE ÜGYÉNEK
ELHANYAGOLÁSA.

szokásban volt a régi rómaiaknál, hogy az urak rabszolgáikra czimerüket süttették, hogy így a rabszolgákat szolgálatukban megtartsák; mert mindenki reájok ismerhetett s tudhatta, kinek rabszolgái. — Az ember arra van teremtve, hogy Urának Istenének szolgáljon; ez az ő létezésének s életének sajátlagos célja. Hogy Isten az embert e szolgálatban megtartsa, lelkében saját képének lenyomatát hagyta, bennünket saját képére teremtett. Mily drágának, mily nagy értékűnek kell lelkünknek lennie, melyet Isten saját hasonlatosságára alkotott!

Valamint a kép értékének megítélésénél nagyot nyom a latban a festő nagy neve, annak szorgalma, s az, mily nagyra becsülik azt a műértők, és végre mily becsben tartotta azt maga a művész; — úgy a mi lelkünk nagy értékét is abból ítélhetjük meg, ha fontolóra vesszük, kinek a műve, mily gonddal teremtette, és mily nagyra tartotta azt. Az, a ki teremtette, a jó Isten.

Oh ember! bármily csekély és szegény vagy is az emberek előtt, — mily drága kincset hordozasz te testedben?! A te lelked teremtője a legbölcsebb, a leghatalmasabb Isten, kinek kezeiből semmi tökéletlen sem kerülhet ki. — Lelkünk nagy értékét mutatják továbbá a körülmények, melyek között Isten azt teremtette. Az első növényeket Isten a földből alkotta, a halakat s madarakat vízből és levegőből, a többi állatot szintén földből, Ádám testét egy darab agyagból. De midőn az embernek lelkét akarta teremteni, semmi anyagot sem használt, hanem saját leheletével tette élővé az embert.

Ha azután fontolóra vesszük a szorgoskodást és gondot, melylyel Isten az embert teremtette; be kell vallanunk, hogy egy teremtménye sem került annyi munkájába. — Midőn Isten az egész szép világot az első öt nap alatt teremtette, mindennél csak azt mondta: »Legyen!« és meglett. Legyen világosság, és lett világosság; legyen ez vagy amaz, és meglett. De midőn az ember s annak lelke teremtéséhez fogott, akkor így szólt: »Teremtsünk embert!« Mintha komoly megfontolás után mind a három isteni személy így beszélt volna: Mindenhatóságunk műve záradékául hozzunk

létre oly teremtményt, mely a földön a többi teremtmények között magasztosságunk élő képét viselje. »Teremtsünk embert saját képünkre és hasonlatosságunkra,« mondá az Úr. E szavaira a szentírásnak sz. Ambrus fölkiált: »Tanuld meg, oh ember, honnét ered a te nagyságod és méltóságod! Lehet-e valami nagyobb szerűt gondolni, mint Isten képére teremtett lényt!? A te lelked szellem, mint Isten, egyszerű, mint Isten, élő, mint Isten, halhatatlan, mint Isten. — Az ember teremtése után Isten meg is szünt teremteni, mintha már bölcseségét és hatalmát világosabban nem is mutathatná ki.« Mily magasztos tehát a lélek!

De, kedves olvasó, lelkünk véghetetlen értékéről még jobban meggyőződhetünk, ha megfontoljuk az ár nagyságát, melyen lelkünket Üdvözítőnk visszaszerezte, midőn azt elvesztettük. — Lucius Mummius, előkelő római férfiú, ki a remek művek becsét nem ismerte, Attalus nevű királynak egy képet adott el, azon feltétel alatt, hogy a király maga szabja meg annak az árát. A király oly összeg aranyat küldött a képért, hogy Mummius elámult, és csak akkor kezdte sejteni, hogy a kép igen nagy értékű lehet, s azt visszakövetelte.

Oh ember! mily drága a te lelked, azt

te nem fogod fel, — azért adod el oly könnyen, s oly potom áron bárkinek. De tekintsd, mily nagy árt tett le érte a menynek királya, s bámulj. — Lelked megmentésének érdekében szállott le maga az Isten az egekből, emberré lett, s annak nyomorúságait magára vállalta. »Lélek, tekintsd fel, ily nagy a te árod! mondja sz. Ágoston. Ily nagy áron váltott meg téged az Isten!« Számláld meg az órákat, melyeket ő 33 éven át e földön töltött; vedd fontolóra a sóhajokat, a könnyeket, a fáradalokat, a borzasztó kínokat, a gúnyt, a rémületes halált. Tekintsd őt ott a keresztfán, melyen a gyötrelmekről ellankadtan lehajtja fejét. Mindez azt kiáltja neked: Oh emberi lélek, ily nagy a te árod! Ily áron váltott meg téged az Üdvözítő!

Annyiszor pillantasz fel csodálkozva, s elragadtatva nézed a ragyogó napot, a tündöklő csillagokat; a világ rendje, és fejlődésének gyönyörű változatossága neked oly nagyszerűnek és szépnek látszik; — pedig mi a nap és csillagok, mik az egész világ kincsei és tündöklő bájai, lelkeddel összehasonlítva?! — Lélek! te végtelenül értékesebb vagy, mint az ég, mint a föld, összes gyönyörűségeivel. Isten, ki mindent valódi értéke szerint ítél meg, nem az eget,

nem a földet, nem valami földi kincset, hanem saját vérét, életét, lelkét, egész valóját adta érted. Szóval, a te lelkednek oly nagy az ára, amilyen nagy a becse az Isten-ember életének; lelked kimondhatatlan nagy értékű! Te eddig talán nem ismerted saját értékedet, vagy nem becsülted azt kellőképpen?!

Maga a gonosz szellem belátja lelkünk nagy értékét, és nem egyszer vallomást is tett róla. Mint az evangéliumból tudjuk, egykor az egész világot felajánlotta egyetlenegy oly bűn elkövetéseért, mely miatt a lélek elveszett volna. — Mit nem követ el most is az ördög éjjel és nappal, hogy valamely lelket kelepcczéjébe ejtsen? Furfangos gonoszsággal fölizgatja az embereket, kik neked rossz tanácsokat adnak, utánad küldi a csábítókat, házadba hurczoltatja a rossz könyveket és nyomtatványokat, belekever sikamlós alkalmakba, rávesz vétkes szokásokra, csak hogy lelkedet elrabolja.

Ha már Teremtőd oly nagy gondal alkotta lelkedet; ha Üdvözítőd oly nagy áron váltotta meg azt; ha maga a gonosz szellem lelked nagy értékét nem tagadhatja: vedd te is komolyan fontolóra, mily drága kincs a te lelked, mily nagyra kellene azt becsülnöd.

A lélek nagy becsét felismerték jól azok a hithirdetők, kik elhagyván hazájokat, a tengeren túl messze tájakra indulnak, az égető homok pusztáit átgázolják, vadállatoktól veszélyeztetett erdőségekbe hatolnak; éhségre, szomjúságra, fáradságra, és számtalan veszedelemre nem ügyelvén, vad emberek között sz. tanításuk révén a lelkeket üdvözíteni törekesznek. S ha egy ily hithirdető, több évi fáradozás után, minden igyekezetének daczára, csak egy haldokló gyermek megkeresztelése által annak lelkét a menny számára megszerezte, evvel sokkal többet nyert, mint ha bármily sok kincset és gazdagságot szerzett volna magának. — Sok hithirdető rabszolgának adatta el magát a pogányok vásárjain, hogy azok között némelyeket az igaz hitre térítsen, és lelköket üdvözítse; -- sokan a legborzalmasabb vértanúi halált türték el ezen alkalmakkor, és más hithirdetők mégsem riadtak vissza e kínoktól: újra ugyanazon országokba mentek, hogy az emberek lelkét megmentésék; — mert jól ismerték annak nagy értékét.

Ha ez így van; ha lelkünk és annak üdvössége oly nagy értékű: hogyan lehet az, kedves olvasóm, hogy sokan mégis arra alig gondolnak, s inkább bármi egyébről gondoskodnak, mint lelkök üdvéről? Arany-

szájú sz. János fölötte bánkodik és panaszkodik az emberek e gondatlansága fölött, s a következő esetet beszéli el bizonyos bölcsről. E bölcs egy gazdagnak házába lépett, melyben a szobák falai, sőt még padlózata is, mind díszes és drága szőnyegekkel voltak bevonva, míg a háziúr rongyosan volt öltözködve, s egész teste pizsokkal volt borítva. Miután a bölcs egy ideig a szobák csinos és drága bútornát nézegette, jobbra-balra pillantgatva, végre a háziúr arczára köpött, de a feldühödt úrtól azonnal bocsánatot kért e szavakkal: »Bocsánat, barátom, köpni kénytelen voltam, és egész házadban náladnál alkalmasabb helyet arra, a mit tettem, nem találtam.« Ezen tettevel a bölcs, kemény, de érthető megrovást adott a gazdagnak, s tudomására hozta, hogy házára és szobáira nagyobb gondot fordít, mint személyére. — Épen így tesz, folytatja aranyszájú sz. János, az emberek legnagyobb része: házukra legnagyobb gondot fordítanak, de azalatt a háziúrról megfeledkeznek; azaz, a testet legnagyobb gondal ápolják az emberek, annak lakosát pedig, a lelket, teljesen elhanyagolják.

A testre, mely a szentírás szavai szerint, csak a pizsoknak edénye s csak befehértett koporsó, és rövid idő múlva undo-

rító rothadtság, — reggeltől estig minden szorgoskodásunk reá irányul; lelkünkre pedig, Isten e halhatatlan képmására, alig gondolunk egyszer hetenkint. — Életünk legszebb éveit testünk érdekében töltjük el; lelkünk örök üdvére alig szánunk néhány órát. — A testet minden nap nagy gyöngédséggel étellel és itallal látjuk el, ebben nem szabad hiányt szenvednünk; a lelket hónapokon, sőt talán éveken át éhezni hagyjuk; mert sem Isten igéjét nem hallgatjuk, sem az Oltáriszentséghez nem járulunk. — A testet ruházzuk, ékesítjük, művészettel pótoljuk rajta azt, mit tőle a természet megtagadott, csak hogy másoknak tessünk; a lélek, erények hiányában, hasonló az elhanyagolt, rongyos koldus-gyermekhez, — de avval nem gondolunk. — Arczunkon semmi foltot, kezünkön semmi mocskot sem hagyunk, hanem azt gondosan lemoszuk; lelkünkön pedig a bűn szennyét hónapokon át rajta hagyjuk, a helyett, hogy azt a sz. gyónásban mennél előbb lemosnók. — A test kényelmeért és gyönyöreiért semmi fáradtságot, semmi költséget sem kimélünk, föláldozzuk éjjeli nyugalmunkat, erőnket, és időnket; de lelkünk üdvé miatt egy órát a sz. misére szánni, gyakran haszontalanul elfecsérelt pénzünknek csak egy huszad ré-

szét is a szegényeknek, vagy a templom díszítésére adni, kimondhatatlan nehézségünkre esik.

Hogy a test egészségét föntartsuk, még a kisebb széltől is ovakodunk; lelkünket pedig minden gond nélkül számtalan veszedelemnek tesszük ki. Ha a test beteg, azonnal tanácsot kérünk, orvost is hívatunk; ha pedig a lélek megbetegszik, bünt követvén el, félünk a sz. gyónáshoz járulni, nehogy ez bennünket a bűnben akadályozzon, kerüljük a sz. beszédet, nehogy életmódunk változtatásának szükségét belássuk, és nehogy bennünket a sz. beszéd szokásaink abbahagyására, a vétkes alkalmak kerülésére ösztönözzön. Ha még oly kellemes is valamely étel vagy ital, megtartóztatjuk magunkat attól; ha még oly keserű, és fanyar, vagy undorító is az orvosság, azt mégis elfogadjuk, hogy testünket még életben megtartsuk: de, hogy lelkünket örökké üdvözítsük, hogy bűneinkért valamit bűnhődjünk, mily terhes a csekély önmegtagadás, a néhány-napi böjtölés?! — Ha valaki a test szerint meghalt, bánkódunk fölötte és siratjuk; ha azonban valaki, bünt követvén el, a lélek szerint meghalt, az nem szomorít meg bennünket. Ha az atyának vagy az anyának azt a hirt hozzák, hogy fiok, vagy leányuk, sze-

rencsétlen esés folytán, kezét, vagy lábát törte, mily gyötrelem fogja el szívüket?! ha azonban a gyermeknek lelke halálos bünbe esett, a fölött alig vehető észre szomorúság a szülők arczán. És így folytathatnók tovább. »Mily vakság, kiált fel sz. Ágoston. Te a testnek halálát siratod, melynek úgy is okvetetlenül nem sokára be kellett következnie, és nem siratod a léleknek halálát, melynek örökké kellett volna élnie.« — Látod, kedves olvasó, így gondoskodunk mi a házról, s elhanyagoljuk a belakót: gondoskodunk a testről, s elhanyagoljuk lelkünket, Isten megbecsülhetetlen képmását.

Az azonban még siralmasabb, hogy az Üdvözítőtől drága áron megváltott lelket sokan bármily csekélységért is eladják. »Szeretett lelkemet átadám ellenem kezeibe,« zokog Jeremiás próféta a megtért bünös személyében. Eladja az ember saját lelkét készakaratos bün által. És mily áron adja el lelkét, mely Krisztus Urunk vérébe került? Sok ember elárulja azt, mint Judás Krisztus Urunkat, néhány silány ezüst garasért. Hamis tanuságot tesz néhány forintért; tisztességét eldobja egy-két ékszerért; becsületes embert rágalmaz valamely hivatal elnyeréseért; és így tovább bármi csekély-

ségért bünt követnek el az emberek: oda-dobják a gyalázásra lelküket. »Mily átkos esztelenség, kiált fel méltán sz. Bernát, hogy lelkedet oly kevésre becsülöd, melyet még maga az ördög is oly nagy értékűnek tart!« Azon lelket, melyért Üdvözítőnk minden vérét kiontotta, hogy azt üdvözítse, most oly mulandó és hiú dolgokért szolgáltatod át a gonosz szellem kezeibe.

Nem csodálkoznám a felett, hogy némelyek nem sokat gondolnak lelkük üdvével, ha több lelkük volna; ámde mindegyikünknek csak egy-egy lelke van. E körülménynek is arra kellene bennünket ösztönöznie, hogy lelkünket annál nagyobb gonddal őrizzük, és azt üdvözíteni törekedjünk.

Hisz a mi ritka, az értékes. Az arany, az ezüst, a drágakövek, mert ritkák, azért értékesek; ha nagy mennyiségben volnának, utakat javítanának velök. Az egyetlen gyermeket hogyan szeretik a szülők! Mily nagy gondoskodással, mily figyelemmel ápolják s éjjel-nappal őrzik! Hogyan sopánkodik az anya, ha e gyermek megbetegszik? mily kétségbeesztő jajveszéklése, ha veszélybe jön e gyermek élete? És ha kérjük: Jó szülők, miért szomorkodtok annyira? Azonnal ott a szívszaggató panasz: Ez egyetlen gyermekünk, ez egyetlen örököse mindenünknek,

ez reménysége agg korunknak, ez vigasza életünknek.

. . . — S azért szánakozott Üdvözítőnk is a szülő egyetlen gyermekének halála felett. Evvel azt akarom mondani, hogy az emberek, sőt maga Krisztus Urunk is, nagyrabecsülik azt, mi egyetlen a maga nemében.

Neked is, oh ember, egyetlenegy lelked van. Ezt adta neked az Isten, hogy őrizzed, hogy az örök boldogság örömeibe felvigyed, hogy üdvözítsed; mily gonddal kellene egyetlen lelked üdvéről szorgoskodnod! — Nekünk két szemünk, két fülünk, két kezünk, két lábunk van; mégis ha valaki hozzánk jönne, és azt mondaná: Egy szemedet kiszúrom, mennyit kívánsz érte? egy lábadat, vagy egy kezedet levágom, mennyiért vágatod le? Megkábultál?! — felelnők neki, és megvető pillantással utasítanók el magunktól; pedig azon esetre, ha hallgatnánk beszédjére, maradna még egy szemünk, egy kezünk, egy lábunk. Lelkünk ügyében nem úgy áll a dolog. Lelkünk ez élet után vagy üdvözül, vagy elkárhozik. Ez tőlünk, a mi igyekezetünktől függ. Ha ez egyetlen lelkünk egyszer elveszett, el van veszve mindenünk, nincs még egy lelkünk tartalékban, melyet üdvösségre segíthetünk.

Azért int a szentírás: »Tusakodjál egész a halálig lelked miatt.«

»Fiam, mondja a bölcs, őrizd meg lelkedet és becsüld azt, mint megérdemli.« — Xavér sz. Ferencz a férfiakat, kik nála gyóntak, átölelte s kezeiket barátságosan megrázogatta, és apostoli buzgósággal e szavakat ismételte nekik: »Gyermekem, őrizd meg lelkedet, őrizd meg lelkedet, mert végtelen nagy annak értéke!« — Vajha én is oly buzgósággal s oly hatással kiálthatnám neked: Őrizd meg lelkedet! Oh fiatalok, kerüljétek minden veszedelmet, és bűnre vezető alkalmat, hogy lelketeket el ne veszítsetek. — Oh szülők, örködjétek éberséggel gyermekeitek lelke fölött! Kezeitekből fogja azokat Isten majd vissza követelni; jaj nektek, ha miattatok elvesztek! — És ti gazdagok, őriztétek meg lelketeket; gondoljátok gyakran Jézus Krisztus ama szavaira: »Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, és saját lelkének pedig kárát vallja.« — Ti szegények is, kik a földi javakban szükségét szenvedtek, oly drágán szerzett lélekkel birtok, mint a királyok és fejedelmek; őriztétek csak meg e kincseteket, s annál nagyobb dicsőségben fogtok ragyogni a másvilágon.

Egy miniszter azt tanácsolta egyszer

V-ik Károly császárnak, hogy használja fel a kínálkozó jó alkalmat, és tegyen foglalásokat idegen területeken. Mire a császár azt felelte: »Az igaz, hogy azt megtehetném, a mit tanácsolsz; de az én lelkem? mi lenne lelkemmel?« Mily szép felelet keresztény fejedelemtől! Így felelj te is önmagadban, ha a kísértés bármily bünre ingerel.

II.

A LANYHASÁG.

Lanyhaság alatt értjük az aluszékony-
ságot, a langyos közönyösséget, a
gépiességet a vallásos kötelmek tel-
jesítésében, vagy ezen kötelmek könnyelmű
elhanyagolását, felületes végzését, és kicsiny-
lését. Ha valaki meg is teszi kötelességeit,
ha némi erénygyakorlatokat végez is; de
azt csak immel-ámmal teszi úgy, hogy cse-
lekvésében nincs öntudatos odaadás, s éltető
szellem, — az ily ember lanyha.

Veszedelmes lelki állapot ez, annál is
inkább, mert rejtett úton, lassú átalakulás-
sal lopózik a lanyhaság a lélekbe, mint a
veszélyes betegség a testbe.

1. Első jele közeledtének a *gyöngéelkedés*
bizonyos neme. — Nem azt a gyöngeséget
kell itt érteni, melyet az ember gyakran
akarata ellenére is érez, azon vigasztalat-
lanságot és lelki szárazságot sem, melyet a
szentek is tapasztaltak; mert ez érdemein-
ket még gyarapíthatja, erényünket szilár-
díthatja is, ha a tapasztalt gyöngeség

daczára a jóban állhatatosak maradunk. — Itt oly gyöngeségről van szó, mely saját hibádból ered, és abban áll, hogy azon szabályos életmódon tágítasz, mely a buzgóságnak és a lelki épségnek sajátja; hogy kötelmeidnek teljesítésében buzgóságod csökken; hogy unalomból és kedvetlenségből az imát elhanyagolod, az egyház parancsait elviselhetetleneknek kezded tartani, és magadat azoktól mindenféle kifogások alatt fölmenteted, s egyáltalán Istennek már nem örömet, hanem csak mintegy kényszerüsből szolgálsz.

E gyöngélkedés, e betegeskedés lassan többnemű hiba szántszándékos elkövetésében nyilvánul, mert már nem tartod érdemesnek, hogy e hibákat kerüld. Ily betegeskedés jele a harag és türelmetlenség lázas fellobbanása, beszélgetésben a fanyar kifejezések, felebarátunk szomorítása, a sértő csipdelések, a szűkkeblű torzsalkodás, a szeretetlen ítélgetés, az érzékek, különösen a szemek féktelensége, a czéltalan kíváncsiság, a kétértelmű tréfák, melyek a tisztátalan gondolatokat oly könnyen felköltik, a hiú tetszésvágy, a gondatlan hivalkodás és időpazarlás; — szóval: a lelki betegeskedésnek jelei, azon tudatos és szándsékos vétségek és hibák, melyek csekélyeknek látszanak, de a melyek-

nek elkerülésére lelkiismeretünk mégis ösztönöz.

De csekélység-e Isten megsértése, Isten bántalmazása? Azon Istennek, kitől mindennünket birjuk, ki nekünk létet adott, kinek életünk minden pillanatát, minden vérlükte-tést, minden leheletet köszönnünk kell, — e végtelenül nagy, határtalanul szent, és igazságos Istennek, Urunknak, jószágos Atyánknak, a korlátlan hatalmú Főnségnek megsértése, — csekélységnek nevezhető-e? — Oh a mi gondolkozásunk hálátlan, nemtelen, esztelen! Istenünk az ilyen elvakultságot megveti, és könnyelmű önámításunknak ellenébe állítja örök igazságosságát, s Izaiás próféta által fenyegetőzik, mint egykor Izrael népe ellen fenyegetőzött: »Mivelhogy hozzám közeleg ez a nép szájával, és ajkival dicsőit engem, szive pedig távol vagyon tőlem.« (Iza. 29, 13.) Az új-szövetségben pedig világosan kimondja: »Mivel pedig lanyha vagy . . . elkezdlek téged kivetni az én számból.« (Titk. jelen. 3, 16.) Mert a lanyha undorító, mint a lanygos víz.

2. Az imént említett és némiképen jellemzett lelki betegeskedésre és gyöngélkedésre lassan és észrevétlenül a lelki szunnyadás, az *aluszékonyság* következik. Ez az állapot már magasabb foka a lelki betegségnek,

vagy bizonyára annak még komolyabb és aggasztóbb jele. A veszedelem már nagygyá fejlődött. Mert ha a lélek gyöngélikedik is, de az isteni kegyelem szavára még hallgat, ösztönzéseire még nem egészen érzékenytelen, gyöngélikedő állapotát érzi, a fölött elszomorodik; — még könnyebben reményelhető, hogy felocsudik, és a bünre vezető lanyhaság ösvényét elhagyja. De a szunnyadás, a lelki álmokor állapotában már minden rosszabbra fordult. Az, mi az emberben azelőtt üdvös félelmet és szégyenkezést idézett elő, e második állapotban már semmi benyomást sem tesz reá. Mi előbb talán fájdalomra, töredelmességre indította volna, azt már minden megindulás nélkül hallja és látja. Talán még Isten kegyelmét nem vesztette el egészen, még súlyos bünökbe nem esett; oh de mennyi csekélyebb, és úgynevezett bocsánatos bünt követ el!

Az ugyan igaz, hogy a bocsánatos bünök nem teszik az embert Isten színe előtt egészen gyűlöltté; mindazáltal a katolikus egyház tanítása ebben az, hogy a kisebb bünök Isten szeretetét irántunk és bennünk csökkentik, a kegyelmeknek reánk való áradozását akadályozzák, Istennek azon különös gondoskodásától mindinkább megfosztanak, melylyel a választottak iránt viseltetik. Isten

mintegy megsokalja azt, hogy drága adományait oly hálátlan lelküre pazarolja, — észrevétlenül megvonja tőle előbbi kedvezményeit, és végre magára hagyja útjain. Innét ered azután, hogy az ember csekélységnek tekinti, könnyen elhanyagolja azt, mi Istent s az örökkévalóságot illeti, — cselekedeteinek jó szándékát másféle szándékok váltják fel, — jóformán semmi cselekedete sem ment a vétségtől; lelki élete mámszerű, és hitelveinek fénye már csak a gyöngye éjjeli lámpához hasonlít, mely bizonyára nem melegít, s csak alig világít még, és a leggyöngébb szellő fuvalmára elalszik. --- Valamint a testi álom beszünteti érzékeinknek működését, úgy a lelki álmokor állapotában a lelki szemek nem látnak, a fülek nem hallanak, amint meg van írva: »Hallván hallotok, és nem értetek; és látván láttok, de még sem láttok.« (Máté 13, 14.)

Ilyesmi történt azon tanítványokkal is, kiket az Üdvözítő arra választott, hogy szenvedéseinek tanúi legyenek. Az Úr egy keveset eltávozott tőlök, de figyelmeztette őket, hogy legnehezebb megpróbáltatásuk órája megérkezett, és sürgősen intette, hogy *ébren* legyenek. A tanítványok álomba merültek, ... a többit tudjuk, mi következett. — Oh, kedves olvasóm, nem világos képe ez annak,

mit sokakon észreveszünk és tapasztalunk? — Majdnem felfoghatatlan, hogyan lehet az, hogy még olyanok is, kiket Isten a legmagasztosabb hivatásra méltatott, kiket a felvilágosítás legragyogóbb fényével elárasztott, kiknek erre leghathatósb eszközöket nyújt, bőséges kegyelmeket oszt, kiket alkalmas intései által éberségre és hűségre serkent, — még azok közül is némelyek örök üdvösségük ügyében, erényes előhaladásuk biztosításában szunnyadnak. — Oh ez egyrészt akaratos aluszékonyság, de egyszersmind büntetés: az akaratos lanyhaságnak, az akaratos gyöngékedésnek, a csekélységekkel való szándékos nemtörődésnek büntetése. — Ezeknek is kiáltja Izaiás próféta: »Serkenj, serkenj föl, kelj föl . . . ! ki az Úr kezéből kiittad az ő haragja kelyhét, a mély álmom poharát fenékig kiittad.« (Iza. 51, 17.)

Sz. Ágoston e helyet magyarázza, és azt mondja: »Az Úr az álmom kelyhét nyújtotta nektek, vagyis: életmódotok és lanyhaságtok büntetéseül megengedte, hogy mély lelki álomba merüljete, s így szemeitek a legvilágosabb igazságok előtt is csukva maradnak, füleitek a legüdvösebb intéseket sem hallják.« Erről a lelki álomosságról is áll az evangélium szava: »Mikor pedig aludtak az emberek, eljőve az ellenség és felül konkolyt

vete a buza közé.« (Máté 13, 25.) Ez a lanyhaságnak második állapota.

A harmadik állapot már ezután majdnem elmaradhatatlan. A lelki álomkór nem csak képe a *halálnak*, hanem annak előhírnöke is. Az bizonyára csalatkozik, ki avval a reménnyel kecsekteti magát, hogy ebben a kényelmes alvásban sokáig Isten kegyelmében marad, vagy, mint mondani szokták, »a vallásosság szellemét és lényegét« megőrzi, holott annak gyakorlatát, mint szükségtelent, mint fölöslegest, mint lényegtelent, mellőzhetőnek véli; mert nem hiába int bennünket az Üdvözítő oly sokszor, s oly nyomatékosan éberségre. Hasonlatokban és világos szavakkal mindig visszatér arra. »Legyenek felővezve ágyékaitek, és égő gyertyák kezeitekben; . . . hasonlók azon emberekhez, kik urokat várják, . . . hogy midőn megjön és zörget, azonnal megnyissák neki. Boldogok ama szolgák, kiket, midőn megjön az Úr, ébren talál.« (Luk. 12, 35—37.) Így szól az örök igazság. És hogyan szólnak a lanyhák, a szunnyadozók, a kényelemkedvelők? »Ki birna, mondják ők, magára mindig éberséggel vigyázni? Az aggályosság nem ér semmit; a halálos bűnöktől megóvjuk magunkat.« Kik így szólnak, gondolkoznak, reménykednek, vagy cselekesznek, már

nincsenek valóban ébren; ezek már soha sem mondhatják: „azt vélem, hogy bizalommal léphetnék Isten színe elé.” Ők könnyelműen játszanak örök boldogságukkal.

A ki már ily lelkületben van, az bizonyára itt sem állapodik meg, hanem még tovább megy. Ha már egyszer a fa annyira száraz, nem kell ahhoz több, csak csekély szikra, csak gyöngyelehet, hogy lángba boruljon. A gonosz rágalmozás, melyre az ilyen lelkületű könnyen vetemedik; a titkos gyűlölet, melyet magában ápol; boszúvágy, melynek ellent nem áll; valamely igazságtalanság, melyet elkövet; a tisztátalan vágy, melybe beleegyeznek, és ezerféle más alkalom teljesen eloltja benne az isteni kegyelmet, — ő lelkileg meghal. Sokan már annyira eltompították lelkiismeretüket, hogy elvakultságukban lelki halálukat észre sem veszik, s azt gondolják, hogy élnek, mialatt Isten szemei előtt már csak undorító hullák. Ezeknek is mondja Krisztus Urunk sz. János által: »Tudom cselekedeteidet, csak a neved, hogy élsz, de meg vagy halva.« (Apost. cselek. 3, 1.) Borzasztó szó ez!

A látszat, az emberek felületes ítéllete, csalódásban s elvakultságban tart sokakat, hogy belső halálukat alig érzik, éveken át lelkükön hordják a halálos bűnöket, és meg

vannak magukkal elégedve, hacsak a külsőség tisztességesnek látszik, hacsak az emberek előtt a külső látszat meg van mentve. Oh de Istennek ítélete nagyon különbözik az emberektől, mert ő a szív rejtekébe lát, az ember egész mivoltát ismeri. S az Úr azt kiáltja: Tudom cselekedeteidet, te csak látszatra élsz; a világ behizelgő tulajdonságaidat dicséri, te azon jó hirnek örvendesz, hogy kellemes, tehetséges, munkás vagy; dolgaid jól folynak, kívánságaid teljesülnek; — de én, a te Istened, ki a rejtett mélységekbe látok, én tudom büneidet, melyekkel lelkedet megölted, már »csak a neved, hogy élsz, de meg vagy halva.« Te tetsző lehetsz az emberek előtt, de szemeim előtt az utálat tárgya vagy, — »meg vagy halva.«

Ide vezet a lanyhaság, a lelki aluszékonyság, s annak nyomában az álomkór. Azért mondja a híres tudós Viktorin Rikard: »A lanyha lélekben érzéki gyönyörök teremnek, és makacsság burjánzik; mert bölcs Salamon szerint: a rest ember földjét »elfogták a csalánok, és színét ellepték a tövisek.« (Példb. 24, 31.) Vagyis: a lanyha szívében felburjánoznak a vétségek, ellepik mindenfelől a kisértések, mint az ugarföldet mindenféle gaz és bogáncs. Hisz az erényes-

ség ügyében olyan a lanyha, mint a szentírás mondja: hogy »akar és nem akar a rest.« (Példb. 13, 4.) Akarna erényt gyakorolni, mikor nincs alkalom rá; nem akar, mikor hozzá kellene valamihez fogni.

Az égő gyertyához félnek az egerek közeledni, de az eloltottat csakhamar meg-rágják; úgy a gonosz szellem is fél a lán-goló buzgóságú lélektől, de ha buzgósága elaludt, csakhamar kárt tesz benne. — A lanyha lélek hasonló a kardhoz, mely hüvelyébe rozsdásodott; evvel már nem védi meg az ember magát ellenségeitől. — Hasonló a lanyha a fonnyadó növényhez; az kiveszőfélben van. — Olyan a lanyha, mint az álló víz: büzhödt, tele undorító férgekkel.

Mindezek után bizony tanácsos, hogy magunkba tekintsünk. A lelki gyöngéledők száma igen nagy, nagyobb, mint az emberek hinni hajlandók. De még az aluszékonnyak szomorú állapotában tespedők sem oly gyérek. Nézzünk csak körül, vagy inkább, nézzünk csak jó mélyen lelkiismeretünkbe, szivünkbe, vizsgáljuk cselekedeteinket, szándékainkat: gondosan örködünk-e a fölött, hogy a lanyhaság veszedelmes betegségébe ne essünk?! Mert evvel nem fér össze az erényesség.

III.

A LELKI MŰVELŐDÉS
HIÁNYOSSÁGA.

elméleti alapismeretek, elvek, és gyakorlat nélkül még a mesterségekben sem jut az ember tökéletességre, annál kevésbé a művészetekben és tudományokban. Ugyanez áll az erényességről: elméleti ismeretek kellene ahhoz és gyakorlat. Az ismereteket oktatásokból és olvasásból merítjük, s alapos, a szív mélyébe vésett ismeretek ösztönöznek a gyakorlatra.

Nincs tehát mit csodálkoznunk azon, hogy az emberek között oly kevés alapos erényességet veszünk észre, ha tekintetbe vesszük, aránylag mily kevés ember használja a lelki művelődés hathatós eszközeit, mily kevesen hallgatják az erényes életre vezérlő és serkentő oktatásokat, mily kevesen olvasnak ily irányú könyveket.

Tekintsük csak azokat, kik magukat művelteknek tartják, mily ismeretekkel bírnak a hit és erkölcs dolgában, vagy 30—40 éves korukban, midőn talán önálló élet pályájukra lépnek. A legjobb esetben annyi

ismeretük van, a mennyit 16 vagy 18 éves éretlen korukig az iskola fejökbe vert; ámde azután következett a legtöbbször a féktelen könnyelműség, a szenvedélyek kicsapongása, a társak esztelen beszédje, a veszedelmek sokasága, esetleg a ferde tanulmányok által okozott kételyek. Minden elmosódott, a nőknél jóformán úgy, mint a férfiaknál. — A gyermekkorban nyert ismeretek hiányosak voltak, s ezen hiányos ismeretek kivesztek; mi maradt hátra a gyakorlati élet hosszú és küzdelmes pályájára?

Ha a hitélet elsorvadását ki akarjuk kerülni, okvetetlenül gondoskodnunk kell, hogy vallásos ismereteinket föllevenítsük, kiegészítsük, és kibővítsük, akár oktatások meghallgatása, akár vallásos olvasmányok által.

Mi különösen a hitbeli oktatások, a szent beszédek hallgatását illeti, meglepő, mily nagy fontosságot tulajdonítanak annak a szentatyák. »Mi a testnek az étel, az a léleknek az isteni igének tana,« állítja arany-száju sz. János; »az elmének tápláléka az Isten szava,« mondja sz. Gergely; »az elmének étke Isten igéje,« így sz. Ambrus; és hasonló módon szól a többi. De bátran is szólhattak így, minthogy maga az Üdvözítő is kimondta: »Nem csak kenyérral él

az ember, hanem minden igével, mely Isten szájából származik.« (Máté 4.) Ez tartja fenn lelkünk éltető melegét, hogy ki ne fogyjon, ez táplálja, hogy ki ne merüljön, erősíti, ha elgyöngült, föléleszti, ha sorvadozik.

Mint hogy az isteni ige, a hitbeli oktatás, az emberi lény nemesebb részének, a léleknek, tápláléka; nagyobb vágygyal kellene azt óhajtanunk és keresnünk, mint az anyagi étket: éhezünk kellene a sz. tanítást. Oh az éhség nem hagyja nyugodni rejtékükben a különben félénk szarvasokat, kiűzi a vadon magányából a zergéket, arra kényszeríti a lég szárnyasait, hogy néhány szem táplálék miatt életüket is kockáztassák. — Hol látunk embereknél hasonló éhezést a vallásos oktatás után?!

Sajnos, sokan nem éheznek Isten igéjét, mert már tele vannak durva étkekkel: önmagukkal, tisztátalan képzelmekekkel, undok olvasmányokkal, esztelen előítéletekkel, hiú kifogásokkal, felfuvalkodottsággal, finnyassággal. Sokan az oktatásokban nem keresnek lelki táplálékot, hanem válogatott csemegeket. »Az éhség nem válogatós,« mondja Seneca. Ki éhezik, nem tekint a neki nyújtott éték díszes kiállítására, nem nézi a fűszerezést, nem gondol sokat a mártások finomságával, sőt, bölcs Salamon megjegy-

zése szerint, a keserűt is édesnek, a fanyart is kellemesnek tartja. A legsilányabb eledelt is az éhség fűszerezi. Tudjuk a történelemből, hogy Ptolomeus király utazás közben, elmaradván társzekerei, szolgálóival együtt rászorult egy szegény ember száraz kenyérére, s őszintén bevallotta, hogy még soha semmi étel sem ízlett neki úgy, mint az a falat száraz kenyér. — A spártaiaknál a felszaporodott kígyók oly iszonyú pusztítást vittek véghez a marhaállományokban és minden más dologban, hogy végre a tartomány véginségbe jutott; öldösték tehát a kígyókat és azokat ették. — Nem válogatós az éhes.

Oh az kétségtelen, kevés ember éhezi valójában a vallásos oktatásokban, vagy a lelki olvasmányokban nyújtott étket.

Különben az evangélium Isten igéjét jó magnak is nevezi, máskor rothadatlan magnak, vagy mustármagnak.

Máskor meg kétélű pallosnak is mondja, vagy kardnak, mely lelki ellenségeinket távolúzi, a szívnek keménységét szétvágja, a gonoszsgot felhasogatja.

Oltvány-vesszőnek is nevezi az evangélium az igét, mely szívünk vad törzsét nemesebbé teszi.

Lámpának és fényességnek is hívja,

mely a hitetlenségnek és tudatlanságnak sötétségét szétoszlatja.

Majd meg esőnek, jótékony harmatnak nevezi, mely a földet gyümölcsözővé teszi.

Forrásnak is nevezi, melyből az isteni tudomány, a mennyei bölcsesség fakad, s üdvöt áraszt.

Tűznek szintén nevezi Isten igéjét a szentírás, és sziklákat összezúzó pörölynek.

Végre nevezi gyógyító orvosságnak, lelkünket tisztító víznek, lelki szomjúságunkat enyhítő itálnak.

Mindebből világosan látható, hogy Isten igéje szerfölött hathatós, csodálatos erejű, a legüdvösebb eredményű; mert tudatlanságunk sötétségét fölvilágosítja, gyarlóságunkat erősíti, gyöngeségünket támogatja, szomorúságunkban vigasztal, és reményt nyújt, az emberi szív gonoszságait kiirtja, a bűnös szívének keménységét fölhasogatja, belénk oltja az istenfélelmet, lelkünkben a jó erkölcsök és az erényes tökéletesség gyümölcseit kifejleszti. — Ilyen erejű, ily fontos az isteni ige!

Hogyan van az tehát, hogy mi a hivenek azt most nem vesszük észre?

E tekintetben sz. Tamás az embereket három részre osztja: olyanokra, kik a sz. oktatásokat nem hallgatják, — olyanokra,

kik hallgatják, de föl nem veszik, — olyanokra, kik fölveszik, de a mit hallottak, azt állandóan meg nem tartják, magukban szorgosan meg nem őrzik, és nem ápolják.

1. Haladásról az erények útján ne beszéljen az, ki a vallásos oktatást *hallani nem akarja*.

A ki nyugodtan és biztosan akar aludni, az bezárja szobájának ablakait, beteszi redőnyeit, leereszti függőnyeit, hogy a zaj s a fény föl ne keltse. Épen így tesz sok ember. Nyugodtan akarnak rossz szokásaiknak párnáin aludni, azért kerülnek a felvilágosítás fényét, azért félnek mindazon hangtól, mely őket felkölthetné. Hiábavaló minden mentegődés, minden ürügy; mert a valódi ok ez.

Mily siralmas az ilyeneknek állapota, bárki könnyen megítélheti Isten ama szavai-ból, melyeket egykor Ezekiel prófétához intézett: »Nem akarnak téged hallgatni, mondja az Úr, mivelhogy nem akarnak engem hallgatni.« (Ezek. 3, 7.) — Az ilyenek úgy tesznek, mint Júdás, mondja sz. Czirill. Júdásról azt jelenti a szentírás, hogy az utolsó vascsorától azonnal eltávozott. Sz. Czirill kérdi: Miért ment ki a teremből? »Azért, nehogy az Isten szavát hallja, mely szivéből a bűnt kiűzte volna.« — Ilyenek azok, kik nem akarnak a rossz viszonyokból kibontakozni, kik

bűnükre le nem akarnak szokni, kik kényelmes lanyhaságuk megszokott állapotát kedvelik. Nagyon természetes, hogy ezeknél alapos erényességet ne várjunk, ne keressünk.

Az úgynevezett művelt osztályból sokan a sértett önérzet hangján azt válaszolják, hogy nekik a vallásos oktatások fölöslegesek, hogy a nélkül is elég műveltek, vannak elég ismereteik. — Az ugyan igaz lehet, hogy sok ismerettel birnak mindenféle más dologban, — de az üdvösség, a a hitélet, és az erénygyakorlatok ügyében bizony többnyire csak csecsemők. Az a csekély hittani tudás, melyet az iskolában eszükbe és szivükbe plántáltak, nagyon gyöngye csemetéhez hasonló, melyet ha szorgalmasan nem ápolunk, nem öntözgetünk, elcsenevészedik, és kipusztul. Mivel ápolják a mi műveltjeink hitéletüket? Sz. beszéd, vagy oktatás hallgatásával nem; de vallásos, hitbuzgalmi könyveket sem látok soha kezükben, de még asztalukon sem.

Oh kedves olvasó, hiábavaló a kérdés avval a műveltséggel; nem azon terem az erényesség gyümölcse. — Még az is, ki hitbuzgalmi könyveket valóban olvasgat, azt tapasztalja, hogy a saját kutatása által szerzett ismeretek nagyobbára csak az el-

mét világosítják fel, az Úr szavai pedig a pap oktatása által szívünkbe hatol, és tette buzdít. — Egészen más a hatása az esővíznek a növényzet fejlődésére, mint a kúti víznek. — A szent oktatásban hallott igék erőteljesek, erőt kölcsönöznek a jónak véghezvitelére, a szentírás ama szavai szerint: »Ime szózatának (az Úr) az erő szavát adja.« (67. Zsolt. 34.)

Bölcs és művelt volt Dávid, s az isteni dolgokban kiváló felvilágosítással birt; mégis szükséges volt, hogy Isten Nátán próféta által szóljon hozzá: míg ez nem történt, a szerencsétlen király egy egész éven át bűnös állapotában maradt.

Mennyire szükséges a hiveknek az isteni ige hallgatása, kiviláglik az egyház azon rendeletéből, hogy kiket kebeléből kiközösít, azoknak egyszersmind a sz. mise hallgatását is tiltja; de épen nem tiltja a sz. beszéd hallgatását. Kik tehát a sz. beszédet nem akarják hallgatni, jobban kiközösítik magukat, mint az egyház szokta legrosszabbjait kiközösíteni.

Ah de igaz, azok, kik az egyházi beszédet nem akarják hallgatni, már nem sokat gondolnak lelkükkel, azok már olyan okosak, mint azon állatok, melyeket a természetrajz a puhányok rendjébe oszt. A

puhány-állatok olyanok, hogy a szájuk után mindjárt a gyomor következik. Így azoknál is, kik a szent beszédet kerülik, úgy látszik, a fej mindjárt a gyomor mellett van: azaz, fejük, eszük, más iránt nem tud érdeklődni, mint mi a gyomrot illeti, okosak csak abban, mi a testre előnyös. Az ilyen okosoknak kiáltja a próféta: »Jaj nektek, kik bölcsenek vagytok tinszemeitek előtt, és tinnagatok előtt okosak.« (Izai. 5, 21.)

Mily tisztelettel viseltetek a hivek a sz. beszéd és oktatás iránt az első századokban! Sz. Ágoston azt mondja (Hom. 26. ex L.), hogy a hivek, kik őt hallgatták, nem voltak rávehetők arra, hogy beszéde alatt üljenek, pedig ő a gyöngék iránt való tekintetből kérte hallgatóit, hogy ülve hallgassák őt. Szent Özséb is egyik művében elmondja, hogy beszédében Konstantin császár ismételve kérte: üljön le; de Konstantin nem ült le s azt mondta, hogy a sz. dolgot nem szabad másképp, mint állva hallgatni. — E példák hallatára, mit szóljunk azoknak a mentegetődzésére, kik azért nem mennek sz. beszédre, mert kényelmes ülőhelyet, mint mondják, nem kapnak. Különös is az, hogy azok, kik esti 8-tól reggeli 6 óráig a legnagyobb könnyűséggel birnak tánczolni, egész nap sétálgatni, korcsolyázni,

hegyi kirándulásokat tenni; mihelyt szent beszédről, vallásos oktatásról van szó, oly gyöngékké válnak, hogy azon, az elájulás veszélye nélkül, ha ülőhelyet nem kapnak, fél óráig nem állhatnak. Milyen balgaság!

2. Talán fölösleges munkát végeztem, midőn az előbbi sorokat irtam; szóljunk inkább azokhoz, kik a szent oktatást legalább meghallgatják, habár, fájdalom, *el nem fogadják*. Vannak bizony ilyenek is.

Ezek közül sokan úgy tesznek, mint azok, kik vendégségre meghíva, folytonosan csak másokat kínálnak az étkekkel, és magok éhesek maradnak. Pedig észélyesen cselekszik az, ki, minden udvariassága mellett, magáról is gondoskodik. — Ha te Isten igéjét valóban éheznéd, arra törekednél, hogy mindazt, mit Isten igéjének szolgája föltálal, saját hasznodra fordítsad, önmagadra alkalmazd, és ne tépelődjél olyan gondolatokkal, mint az a paraszt, ki sz. beszédet hallgatván így vélekedett: »Oh hogy megadja most ez a szónok annak a hizelgőnek, ki oly ravasz; ez meg az alsó szomszédomnak szól; most meg az a gavalléroskodó kap ki, a ki olyan büszke; ez megint annak a hiú asszonynak van mondva, ha csak jelen volna! Hogy ráillik ez arra a társamra, mintha a szónok csak őt írná le.« — Ej, ej,

kedves olvasóm, nem jól van így; neked is beszél az a szónok: csak hallgasd s alkalmazd magadra, amit mond.

Mert a szentírás azt mondja: »Ha valami bölcs ígét hall az értelmes ember, azt dicséri és magáévá teszi.« (Eccl. 21, 18.) A bölcs ember úgy tesz, mint a diófa, mely, a hová ültetik, nem törödvén a körülötte levő többi növénynyel, a föld nedvességét mind saját hasznára szívja fel úgy, hogy alatta más növények nem igen fejlődhetnek. — Csak alkalmazd tehát a hallott ígét magadra!

Vannak olyanok is, kik a vallásos oktatásokban mindig ujat és érdekeset akarnának hallani. Kétségtelenül helytelen óhaj, mert Jeremiás próféta is int: »Kérdezősködjetek a régi ösvények után.« (Jer. 6, 16.) Azon úton biztos az ember, hogy el nem téved, mely a legtaposottabb. A próféta arra akar bennünket figyelmeztetni, hogy örömmel fogadjuk azt, ha a vallásos oktatásnál néha ismert igazságokat is hallunk, hogy azokat annál mélyebben vessük szívünkbe, hogy ez igazságok annál nagyobb befolyást gyakoroljanak cselekedeteinkre. Ez célja a szent beszédeknek és a vallásos oktatásoknak, — nem pedig a mulatás, nem az újdonságok, és gyönyörködtető érdekes-

ségek elbeszélése. Helytelenül cselekesznek azok, kik a vallásos oktatásokban ilyesmit keresnek; de helytelenül cselekesznek azok is, kik mesterkélt és fellengző előadásukkal néhány ember értéktelen bámulatát ugyan fölkeltek, valódi céljukat azonban nem érik el, és megérdemelnék, hogy úgy járjanak, mint egyszer aranyszáju sz. János. Midőn aranyszáju sz. János Antiokiában szóokolni kezdett, beszédeit oly magas szárnyalásu eszmék, oly keresett kifejezések ékítették, hogy azokat a hivek nagy része meg sem értette. Egyszer tehát egy öreg jó aszszony bátorságot vett magának, és midőn aranyszáju sz. János a szószékről lejött, hozzá ment és kérte: »Atyánk! szánj meg bennünket, tanulatlan népet; mert mi téged nem értünk.« Sz. János szívére vette ez intést, s ezután világosan, egyszerűen szólt... Mit is használ a fülcsiklandoztató beszéd, a gyönyörködtető leírás? . . . Ez nem célja a sz. beszédnek, a vallásos oktatásnak; nagyon rosszul tesznek azok, kik a vallásos oktatásban ilyesmit keresnek.

De talán még rosszabbak azon hallgatók, kik bármily csekély megintést is zokon vesznek. -- »Szóljatok olyant, mi nekünk tetszik,« mondták egykor a zsidók a prófétáknak; és sok keresztény utánozza a

zsidókat. Ezek az érzékeny keresztények is azt akarnák a hitszónoknak mondani: Örömet megyünk mi a sz. beszédre, a vallásos előadásra, de ne intsetek, ne dorgáljatok bennünket; szóljatok oly dolgról, mi nekünk tetszik. Mondjátok, hogy mindnyájan biztosan üdvözülünk, hogy Isten jóságos, hogy elég az, ha mellünket verjük, és bármilynemű bűneink megbocsáttatnak; ne hozzatok mindig elő azt a négy utolsó dolgot; hagyjátok abba az éjeli mulatozások, a mi szokásaink, a gyöngédebb viszonyok megrovását, — akkor örömet hallgatjuk a valóságos oktatásokat is.

Igy szólanak, vagy legalább így gondolkoznak sokan. Azt akarják, hogy az orvos czukorporral hintse be a ráksebet, a helyett hogy mennél előbb pokolkövel kiégesse, míg nem késő. — Ha valaki fájdalmat érez az érintésnél, jele, hogy nem egészséges. A test gyöngé tagjai leginkább hajlandók a gyuladásra, mondják az orvosok. Így ha valaki a sz. beszédnél vagy vallásos oktatásnál haragra gyulad, a pap oktató és intő szavaira felzúdúl; legyetek arról meggyőződve, hogy az a hiveknek beteg tagja, hogy épen őneki volt szüksége az éles szavakra.

Mivel a sz. beszéd nagy hatása, és

nagy fontosságu tényező az ember erényes törekvésében, a gonosz szellem is minden módon azon van, hogy attól visszatartson, vagy hogy a hallott igazságok elmédnek és szivednek mélyébe ne jussanak. — Alkalmasint te is tapasztaltad már, hogy a nagy urak vendégasztalai körül oly inasok vagy szolgálattevők sűrögnek-forognak, kik csak úgy lesik a pillanatot, melyben a vendég leteszi a villát; ők nyilsebességgel eleragadják előled a tányért, látszólag szolgálati buzgóságból, de valójában azért, hogy tőled az étket elvegyék. Épen így tesznek a gonosz szellemek; ezek arra törekeshnek, hogy kezeidből, füleidből, szivedből kiragadják a sz. beszédnek üdvös tanítását. Hogyan teszik azt? . . . Midőn sz. beszéden vagy, néha rögtön sajátságos unalom lep meg, vagy a vallásos oktatás neked komornak, majd alkalmatlankodónak, vagy homályosnak, vagy hosszúnak látszik; néha álom nehezül szemeidre, máskor képzelmek nyugtalanítanak, vagy a szemek féktelensége késztet, hogy lásd, ki jön be, ki megy ki, itt van-e az, vagy ez? Mik azok a soknemű szórakozások egy rövid félóra alatt? Úgy hiszem, van abban része a gonosz szellem ravasz cselfogásainak is, hogy elragadja előled az üdvös étket, hogy ne halljad azon

szavakat, melyek épen reád tekintve talán a legnagyobb fontosságuk volnának.

Sajnos, igaza van a zsidó bölcs Philonak, ki azt mondja, hogy némelyek a sz. beszédhez elhozzák fülüket, de szívüket nem. Szívüket vagy otthon, vagy üzletükben, vagy hiúságaiknál hagyták. S azért gyakran azt sem tudják, miről is szólott a pap. — Mily bölcsen mondja a szentírás: »A bolond nem veszi be az okosság igéit, hanem ha azokat mondod, mik szívében forognak.« (Példb. 18, 2.) Az ilyenek nem értik meg azt, mit a hitszónok mond, mert nem ügyelnek rá, nem ügyelnek pedig, mert nem arról szól, mi szívében forog. Oh kezdene csak arról szólni, mindjárt figyelnének. — Ha a kard egyenes, a hüvely pedig meggörbült, a kard be nem mehet a hüvelybe. Miben van a hiba? Természetesen a hüvelyben. Ha szívedbe a sz. beszéd nem hatol, te vagy az oka, mert szíved görbe utakon jár ide s tova, míg a pap az egyenes igazságot mondja.

3. Végre még azokról is kell egypár szót szólunk, kik Isten igéjét ugyan fölveszik, de szívében *meg nem őrzik*, azt állandóan meg nem tartják, vagy kik a halott igazságok jó magvát önmagukban elfojtják. Ezek a jót fölteszik magukban, jót

fogadnak, azt talán meg is kezdik, de a jóban nem állhatatosak. Honnét ez az állhatatlanság? honnét a visszaesés az előbbi rossz szokásokba? — Azt vélem, hogy ennek két főoka a következő:

Először is, mert azok a hallott sz. igazságok fölött többé nem gondolkoznak, mihelyt az előadás helyéről eltávoztak. Pedig valamint nem elég az, hogy az étel egészséges és tápláló legyen, hogy hasznunkra váljék; hanem azt meg is kell rágni, azt meg kell emészteni: — úgy nem elég csak a vallásos oktatás vagy sz. beszéd hallása, hanem szükséges, hogy azt fontolóra is vegyük, emlékezetünkbe vessük, a fölött többször gondolkozzunk; mert csak így válhatik lelki táplálékunkká, így fejtheti ki csak üdvös hatását.

Második oka annak, hogy némelyek nem tartják meg Isten hallott igéjét, hanem ismét előbbi életmódjukba visszazökkennek, az, hogy vakmerően mindig ismét ugyanazon bűnös alkalmakba és veszedelmekbe rohannak. — Az igaz, hogy az égetett agyag keményebb, mint azelőtt volt; de mégis csak agyag marad, és összetörik, ha valamihez hozzáütjük. Így van az az emberrel is: a sz. beszéd után erősebbé válik az ember szive; de mégis csak óvatosan kell vele el-

bánni. A sz. beszéd s a sok vallásos oktatás után is nagyon hajlandó a szív a bűnre. Azért távol kell azt a bűn alkalmaitól és veszedelmeitől tartanunk, ha erényes törekvésünk őszinte. Különben csak olyanok vagyunk, mint a vizpárák. Ezek fölmelegedvén a magasba szállanak, de ott meghűlvén, ismét víz alakjában a földre esnek; megint fölmelegesznek, fölszállnak, hogy újra a földre essenek.

Záradékul álljon itt a fő ok, miért kell az erényesség oly hathatós tényezőjének a sz. beszéd s a vallásos oktatás hallgatását tartanunk. -- A tapasztalat igazolja Palládusz ama szavait: »Az Istentől való eltávolásnak kezdete az, ha valaki a sz. tanítást kezdi megenni.« A zenét az egészségesek gyönyörrel hallgatják; a betegeknek terhükre van. Így betegek, lelkileg veszélyesen betegek, kiknek a sz. beszéd terhükre van, kik abban unatkoznak, mint Kassziodór is mondja: »Nagy betegség és vészes állapot az, ha valaki az isteni törvény után nem vágyakodik.« A vágy a testi táplálék után, annak biztos jele, hogy a test jó egészségben van; a vágyakodás a lelki eledel után biztos jele annak, hogy a lélek ép állapotú, és a mételetől ment. Ezt állítják összhangzóan a szentek mind: így arany-

száju sz. János, sz. Bernát, sz. Ambrus, sz. Ágoston, sz. Gergely, és mások.

De ezen nem is lehet csodálkozni, ha tekintetbe vesszük a Szentléleknek gyakori intéseit a szentírásban: »Ne szünjél meg fiam, hallgatni az oktatást,« mondja az egyik helyen. (Prov. 19, 26.) — Ha szem előtt tartjuk, hogy a szentírásban a bölcsnek nevezete alatt a választottak, s az üdvözülendők értendők, az esztelenek neve alatt pedig az elkárhozandók, megértjük a sz. beszéd hallgatásának szükségességét. Hányszor int bennünket a szentírás: »A bölcsnek szive keresi az oktatást;« (Példb. 15, 14.) »A ki bölcs, hallgatja a jó tanácsot;« (Példb. 12, 25.) s így tovább. — Ellenben azt mondja: »Az esztelen kineveti az oktatást.« (Példb. 18, 2.) »Az esztelenek megvetik a tanítást.« (Példb. 1, 7.)

Azonban ott vannak az evangéliumban Üdvöztönknek világos szavai is: »Boldogok, kik az Isten igéjét hallgatják és megtartják azt.« (Luk. 11, 28.) Boldogok, azaz üdvözülnek, kik Isten igéjét hallgatják, örömmel fogadják, nagyrabecsülik, és a szerint igazodnak. — Más helyütt pedig mondja: »Ki Istentől van, hallgatja Isten igéjét.« Ki Isten szavát hallgatja, jele, hogy az Istené. Ellenben »azért nem hallgatjátok ti (Isten igéjét),

mert nem vagytok Istentől.« — Kedves olvasóm, ez borzasztó szó! Ezt nem szabad elfeledned soha.

Azért ha Isten valamely népet sújtani akar, avval fenyegetőzik: »Éhséget bocsátok a földre; nem a kenyér éhségét, hanem az Úr igéje hallását.« Akkor majd »körüljárnak (az emberek), keresvén az Úr igéjét, és nem találják.« (Ámosz 8, 11.) — Az Úr igéje hallgatásának mellőzésével pedig, mint sz. Jeromos mondja, elvész a szemérmesség, kihal a tisztaság, elenyészik minden erény. És igaza van, mert már a pogány bölcs mondta: A bűnnek annyi ajtaja van, mennyi az érzék; az erénynek pedig főleg csak egy ajtaja van, s ez a hallás. Ha ezen át sem mennek az ember szívébe az erénytápoló elvek, hogyan volna lehetséges igaz erényes élet?!

IV.

AZ EMBERI TEKINTET.

Fiatal barátom, kinek hamvait a szatmári temető hantjai földik, a szép-művészeteket tanulmányozván, és írói pályára készülvén Bécsben, hasonló tanulmányokkal foglalkozó zsidóval ismerkedett meg, kivel gyakrabban sétálgatott a nagy város zajos utczáin, miután kiismerte, hogy józan itéletű és jó lelkületű. Az én fiatal barátom igen vallásos és nemes érzelmű ifjú volt; ezt tudta említett zsidó társa is. — Bécsben a világhírű gót-templom háta mögött a falon feszület van, mely előtt minden lelkiismeretes katolikus Üdvözítőnk iránt tiszteletének valami jelét adja. Egyszer épen erre sétált az én barátom a zsidóval, és, tekintettel levén a zsidó iránt, le nem vette kalapját. Midőn már messzebb haladtak, kérdezte a zsidó: »Miért nem vetted le a feszület előtt kalapodat; te azt különben megszoktad tenni?« Az én barátomnak szégyenpir borította arczát, fájdalom töltötte el keblét, és minthogy nemes szívű volt, őszintén

bevallotta, hogy azt iránta, a zsidó iránt való hiú tekintetből tette. De egyszersmind megfogadta magában, hogy emberi tekintet miatt soha többé vallása kimutatását vagy kötelmét el nem mulasztja, belátván azt, hogy a vallásos cselekedeteknek gyáva elhanyagolása ilyen hiú tekintet miatt, nem csak hogy meg nem nyeri tetszését azoknak, kik miatt gyávák vagyunk, kiket kellemetlenül érinteni félünk, hanem épen ellenkezőleg: azok visszatetszését, megrovását, és megvetését vonjuk magunkra.

Számtalanok az olyanok, milyen volt ez az ifjú egy pillanatra. Számtalanok az olyanok, kik a vallás szavát, és lelkiismeretök hangját hallják szivükben; de emberi tekintetből, vagy szégyenből nem követik szivök sugalatát, s így nem csak szivükben harczot és gyötrelmet tapasztalnak, hanem legszentebb kötelmeik elhanyagolásával gyakran végképen boldogtalanokká lesznek. Az erényesség és üdvösség e veszedelmes ellenesével bővebben kell tehát foglalkoznunk.

I. Mindenek előtt ki kell jelentenem, hogy nagy tévedésben van, ki azt véli, hogy az erényesség útján maradhat, ha az emberek tetszését keresi. A bölcs emberek tapasztalatai határozottan ellene bizonyítanak. Nagyon világosan kimondja azt Salamon:

»Az istentelenek gyűlölik azokat, kik az igaz úton járnak.« (Példb. 29, 27.) Hiába itt minden törekvés; mert a vallásos ember cselekedetei örökös szemrehányás a vallástalanoknak: a te áhitatod megszegyeníti hit-hidegségüket, szerény modorod durvaságukat, szemérmességed feslettségüket, mérséklenséged kicsapongásaikat; van tehát bőséges okuk arra, hogy gyűlöljenek, míg csak olyanná nem leszel, mint ők. Minden jó igyekezeted mellett, ők mosolylyal, tréfákkal, és gúnynyal mindig csak erre fognak törekedni. Ez igen természetes.

Minthogy az még a szenteknek sem sikerült, hogy az istenteleneknek tetszését megnyerjék, beláthatod, hogy te nem vagy az első, de nem is leszel az utolsó, kinek a vallásosság miatt méltatlanságokat kell elviselned. Csak tekints Egyiptomba, s ott látod Józsefet, kit az istentelenség bilincsekbe vert; fordulj Jerusalemba, s ott találod Jeremiást a földalatti üregben; nézz Babilonba, hol az irigység Dánielt az oroszlánok elé dobja, a kajánság Zsuzsannát megkövetetésre ítéli. De így van ez az új-szövetségben is. Az istenfélők viselkedése mindig szálka a vallástalanok szemében. Csak tekintsd sz. Erzsébetünket. Kinek ártott az valaha? És mennyit kellett szenvednie! Te-

kintse Magdolnát. Míg fényüzésre, saját díszítésére pazarolta kincseit, addig senkinek sem volt ellene kifogása; mihelyt azonban megtért, és hódolata jeléül az Üdvözítő lábait illatos olajjal kente: azonnal vesztegetésről vádolják. Így van az mindig; ha valaki csekély áldozatot tesz Krisztus Urunk végett, vallása kötelmei miatt; a gonoszok rögtön megkezdik rágalmazásaikat, gyanúsításaikat, gúnyolódásaikat, és rossz szándékú megjegyzéseiket.

Ha valamely hölgy zord télen kikocsiz, ha valamely ifjú vadászatra megy, azt mondják, hogy egészségét edzi; de ha félóra a templomba befordul, oh akkor már az egészségét teszi tönkre. Ha egész éjeken át a büzhödt levegőjű helyiségekben dőzsöl, a család vagyonát pazarolja, kábultan visszatérvén a házbelieket gyötri, — az csak mulatozott; ha ellenben valaki böjti napon az egyház parancsának eleget akar tenni, akkor már a család egyetértését zavarja; ha valaki emberi tekintélyek előtt hajlong, csúszik-mászik, az ügyes ember, — ha azonban meggyőződésből egyházi elöljárója előtt meghajol, már bigott. Ha a legőszintébb áhítattal járulsz a szentségekhez, azt mondják, hogy tettető vagy. Ha szerénységből visszavonulsz, rádfogják, hogy búskomorságból

teszed. Lelkiismeretes illedelmességedet esetlenségnek, eszélyes mértékletességedet fukarságnak, a sértő szó erényes elviselését gyávaságnak tulajdonítják. —

Téved az, ki azt véli, hogy Istennek s az embereknek is egyaránt lehet tetszeni; téved az, ki emberi tekintetek szerint irányítja vallásosságát.

II. De még többet mondhatunk: ki vallásosságában emberi tekintetek szerint igazodik, az gyáva. — Ha a katona mindjárt a harcz kezdetén fegyverét odanyújtja az ellenségnek, és magát neki átadja, csak azért, mivel gúnyolódásától, gyűlöletétől, üldözésétől megrettent, mivel a bekövetkező fogság, a megütközés fáradalma, a sebesülés, vagy a halál eshetősége ijedelembe ejtette; az ilyen katonát méltán megveti az ellenség, s eltaszítja magától a barát.

A keresztény élete is harcz, és pedig olyan harcz, melyben az ártatlanságért és erényért, hitért és vallásért, egyházért és Krisztusért, Istenért és örök boldogságért kell harczolnunk. Ha tehát a keresztény a mutatkozó veszélyek és harczok láttára fegyverét eldobja, ha nincs kellő erélye, szava, és tetteje, legdrágább, legszentebb érdekei megvédésére, ha megadja magát az ellenségnek, s egyesül a hitetlenekkel és bü-

nösökkel; akkor e keresztény gyáva, és megérdemli, hogy az ellenség és barát egyaránt megvesse. A szentírásban megdöbentő ítéletet olvasunk az ilyen gyávákról: »A félenkeknek pedig . . . részök a tüzzel és kénkövel égő tóbán leszen.« (Jelenköny. 21, 8.)

Ezek a gyáva emberek olyanok, mint a gyermek, kit anyja valahová küld, s a ki messziről csekély ebet pillantván meg, vagy annak ugatását hallván, azonnal megijed, tovább haladni nem mer, és jajveszékelve anyjához visszaszökik, mintha valami szörnyeteg föl akarná falni. — Ilyen badar félelmet tanúsítanak azok, mondja Ferréri sz. Vincze, kiket üdvösségüknek útján az emberi tekintet és félelem megriaszt. »A mi atyánk Krisztus, a mi anyánk, az egyház, a mennyeknek városába küld bennünket . . .« mondja az említett szent, — s ime valamely ugató kis eb kerül utunkba, valamely nyomorult teremtmény ránk mereszti szemeit, vagy valamit szól, s ez bennünket azonnal utunkban megállít, visszariaszt, vagy talán a kárhozat felé is visz.

A mennyei Atya küld, hogy a templomi ájtatosságokon megjelenjél, hogy Isten igéjét hallgasd, hogy a templomban aláza-
tos, szerény, hódolatos tisztelettel imádd

Istenedet; de ime egy kis eb ugat a közelben: ez, vagy az kinevet, szenteskedőnek nevez, — és te honn maradsz. A mennyei Atya fölszólít, hogy reggeli s esti imádat hűen végezd, nemes szivedet ösztönzi, hogy a szentségekhez gyakrabban járulj; de egy kis eb ugat: egyik-másik társad kigúnyol, valamit motyog, hogy tettető, hogy korlátolt gyerek vagy, — és te ezeket abba-hagyod. A mennyei Atya fölszólít, hogy sértegetőidnek megbocsáss, édesgeti szivedet, hogy a hiúságokat elhagyd, és boldogságot ne keresd e rövid élet tündöklésében; de ugat egy kis eb: valamelyik barátod megmosolyogja tetteidet, vagy nyilatkozataidat, — és te megijedsz, mint a kis gyermek, s elfojtod szivedben az erények felnyiladozó virágait. A mennyei Atya fölszólít, hogy e társaságot, e házat, ez összejövetelt, ez alkalmat elkerüld; de ismét egy kis eb ugat: egy enyelgő szó, egy mogorva tekintet az erélyes elhatározástól visszariaszt. — Oh szégyenletes gyávaság! Te félsz az emberek ítéletétől, vagy tekintetétől, és nem félsz a hatalmas Istenétől?!

Különben is vallási kötelmeink teljesítésében mi félnivalónk van az emberektől? Mit tehet neked valaki, ha a feszület vagy a templom előtt leveszed kalapodat, ha bőjti

ételt veszsz a meghatározott napokon, ha gyónásodat végzed, ha vasárnap szent misét hallgatsz? Egy kis mosoly, esetlen tréfa, éretlen élcz, — és te ettől annyira félsz? Gyávaság! — Avval szeretsz kérkedni, hogy nem félsz a kard életől, a golyó süvöltésétől; az hazug beszéd, midőn már egy tehetetlen szócskától, egy csekély arczfintortástól is annyira rettegsz.

Vagy nincs neked is nyelved, ha valaki eljárásod vagy vallásod dolgai fölött élczelni merészkedik? — Egy hölgy étkezés előtt keresztet vetett magára; valamely bárdolatlan úr nagyon szellemes akart lenni, s azt kérdezte, vajjon nála mindnyájan így tesznek-e evés előtt. »Oh nem, felelt a hölgy, az én házamnál sem teszik ezt mindannyian, például, a malaczkok nem tesznek így.«

Ha mindenkinek tetszésétől, izlésétől függ, mily kalapot, mily kabátot visel, mily vendéglőbe megy, mily ételt parancsol; ki az, a ki az én szabadságomat korlátozni, vagy nekem a fölött megjegyzést tenni merészkedjék, ha én vasárnap a templomba megyek, ha így vagy amúgy cselekszem, tetszésem és belátásom szerint, hacsak másnak azzal kellemetlenséget nem okozok!?

Bátran kimondhatjuk, hogy merő gyávaságot követ el az, ki vallása kötelmeiben,

az erényesség ösvényén, az emberek balga tetszésére tekint. — Az ilyen gyávák tökéletesen olyanokká válnak, mint a labda a gyermekek kezében, melyet majd ehez, majd amához a falhoz vernek, pajzán kényők szerint.

III. Ki erényes törekvésében, vallási kötelmeinek teljesítésében az emberek hiú nézete szerint indul, az mások kényének és tetszésének rabjává teszi magát. — Becsületes és művelt emberre nyomasztóbb, szégyenletesebb, és megsemmisítőbb dolgot nem képzelhetni, mint hogy ha rabbá, vagy rabszolgává lesz, s elvesztvén saját szabadságát, mindig azt kényszerül tenni, a mi másoknak tetszik. Hisz a szabadság az embernek legnagyobb kincse; sőt az oktalan állatok is mindenek fölött ezt becsülik a legtöbbre: ha a kalitba zárt madarat a legkellemetesebb étkekkel látod is el, ha minden gyöngédséggel ápolod és beczézed; mihelyt az ajtót nyitva hagyod, azonnal szabadságát keresi, s inkább tűri az éhséget, a szomjúságot, az időváltozás kellemetlenségeit, mint a rabságot. A nemes érzésű, becsületes ember rendszeren inkább eltűrné a halált, mint a rabságot.

És te, ki annyira tartasz az emberektől, ki életedet a világ modorai, szokásai,

nézetei szerint törekszel berendezni, ki annyi vallásos, erényes, szép cselekedetet elhanyagolsz álszégyenkezésből, — te önként fosztod meg magad szabadságodtól, rabbá teszed magad annyira, hogy az Istennek köteles szolgálatot, lelkednek legfontosabb ügyét, örök üdvösségedet is mások tetszésének és ötleteinek alárendeled; hogy az isteni parancsokat nem a józan ész és lelkiismereted sugalata, hanem másoknak szeszélyei és rögeszméi szerint magyarázod; e parancsokat és vallási kötelmeidet csak úgy teljesíted, vagy áthágod, a mint mások ösztönöznek, és példáikkal tanítanak. Te azon téves utakon haladsz a hosszú örökkévalóság felé, a melyen ők akarják; szóval, te csak olyan katolikus akarsz lenni, milyenek az emberek rögeszméi, nem az Isten parancsai, tenni akarnak. Nem annyit jelent-e az, mint gondolatodat, ítéletedet, akaratodat, tetteidet az emberi tekintet járma alá hajtani? Nem annyit tesz-e az, mint magadat testestől-lelkestől, szégyenletes, megvetendő, még szálnalomra is méltatlan rabszolgává lealáznod?

És rendesen micsoda emberek azok, kiknek tekintete szerint vallási kötelmeikben számtalanok igazodnak? Kedves olvasóm, tudod, hogy azok nagyobbbrészt oly emberek, kiktől undorodol, kiknek tanácsát semmi

anyagi teendőidben nem követnéd, — kiknek csalárdsága, istentelensége, jellemtelensége ismeretes, — kik életmódjukban csak a féktelen szenvedélyeket követik; oly embereknek kedvéért adod fel szabadságodat, kik téged, erényes törekvéseid miatt, titkon gyűlölnék. Nem esztelen rabszolgaság ez? — Félelemből, nehogy valakit megszomoríts; valamely csekély nyeresmény hiú reményében; gyermekes aggodalomból, nehogy valakinek visszatetsző légy; savanyú arczfintorítás, vagy nyájas mosoly, igéző pillantás, kellemes vagy csípős szó miatt, — elhagyod lelkiismereted sugalta kötelmedet, elhanyagolod mindenható Istened iránt tartozásodat, szégyenled jámbor életmodorodat, megbántod Üdvözítődöt, elveszted lelkedet, és rohansz a kárhozat örvényébe. Oh ez siralmas gyáva rabszolgaság!

Ha oly gyávák voltak volna az első keresztények, ha féltek volna a zsarnokok fenyegetődzéseitől, ha rettegtek volna a kínoktól, ha a csábításoknak könnyen engedtek volna; nem bírnók felmutatni azon hősies ifjak, azon bátor férfiak és nők, azon nemesszívű szüzek példáit, kikről az egyháztörténelem oly kegyelettel emlékezik; — ha a keresztények mindig oly gyávák voltak volna, hogy csak a feslettek és köny-

nyelmük itélete, mások szeszélyei és gonosz nyelve szerint igazodtak volna vallási kötelmeik teljesítésében, és jámbor szívük sugalata követésében; soha sem lettek volna szentjeink, kiket szép tetteik miatt bámulunk, kiket oltárainkon tisztelünk, kiknek példáján buzdulunk.

IV. Vegyük azt is tekintetbe, hogy az, ki vallásosságában emberi tekintetek szerint indul, méltatlanul és igazságtalanul jár el Istennel szemben. Mert hisz már az is méltatlan dolog, ha kételkedel, kit illet nagyobb tisztelet: a fejedelmet-e, vagy a paraszt szolgát; kinek kelljen több hitelt adni, a bölcs embernek-e, vagy a tébolyodottnak; kinek tartozol nagyobb szeretettel, atyádnak-e, vagy a garázda vadnak stb. De sokkal méltatlanabb s esztelenebb azoknak eljárása, kik vallási meggyőződésükben, vallási kötelmeik teljesítésében, emberi tekintet szerint igazodnak. Mert azok magokban tanakodnak, vajjon a fönséges Isten, vagy a gyarló ember, — a hatalmas Teremtő, vagy a tehetetlen teremtmény, — a haragtól lángoló Bíró, vagy az elítélt rab kedvét keressék-e? Magokban a fölött tanakodnak, vajjon vallási kötelmeiket Isten parancsa szerint teljesítsék-e, vagy az emberek tetszése szerint elhanyagolják? Vagy tulajdonképen nem is

tanakodnak arról; mert az emberi tekintetől és félelemtől vezérelt ember többre becsüli a gonosz és istentelen ember nézetét vagy tetszését, mint azon Istenét, ki teremtette, ki érette vérét ontotta, ki jótéteményekkel elárasztja, ki pillanat alatt életét elolthatja, a borzasztó örvénybe sujthatja.

Ha a vallásosságban emberi tekintet szerint igazodol, azt teszed, mit az igazságtalan Pilátus tett. Pilátus belátta jól, hogy Jézus ártatlan, hogy őt föl kell mentenie; mégis mihelyt az esztelen zsidó nép szavát hallotta: Ha ezt szabadon bocsátod, nem vagy a császár barátja; azonnal meghökkent, s emberi tekintetből a legnagyobb gonoszságra, a legkiáltóbb igazságtalanságra vetemedett.

A vér felforr ereinkben, midőn a szent evangéliumban olvassuk, hogy a zsidó nép kiáltja: Nem ezt, az Üdvözítőt, hanem Barabbást bocsásd szabadon. Ámulunk, midőn látjuk, hogy Pilátus az utonálló rablógyilkost az ártatlan Üdvözítőnek elébe teszi; — és mégis te ugyanazt teszed. Valahányszor emberi tekintetből, félelemből, vagy álszégyszerűségből Istent megbántod, vallási kötelemidet elhanyagolod, az erényesség követelményeit mellőzöd: mindannyiszor Barabbást elébe teszed Jézusnak. Ez borzasztóan méltatlan eljárás.

Még többet mondhatok. Tekints fel elmédben a Golgota dombjára, nézd a bús eget, a reszkető földet, a dühöngő poklot, a kegyetlenkedő emberiséget, a haldokló Szeretetet; kérdezd: mi oka az istengyilkosságnak? mi volt közvetetlen rúgója e leírhatatlan bünténynek? . . . Az emberi tekintet. Pilátus félt az emberek tetszését elveszteni, s az Istenembert meggyilkoltatja. — Ah hová visz végre az emberi tekintet!

Rázzuk le tehát az emberi tekintetek jármát, tépjük szét a gyáva félelem bilincseit, lépünk ki a rabszolgaság nyomorú állapotából, — és félelem nélkül, nyíltan, határozottan valljuk azt, mit elménk hisz, és a mit ajkaink vallanak, azt tetteink bizonyítsák, még akkor is, ha erényes törekvésünkért gúnyt, üldöztetést, rágalmakat is kellene szenvednünk. Mert nem sokára elérkezik azon nap, melyről a szentírás mondja: »Akkor az igazak nagy állhatatossággal fognak állani azok ellen, kik őket nyomorgatták.«

V.

AZ IRIGYSÉG.

Nincs oly magaslata az erénynek, nincs oly ragyogó életszentség, melyhez az irigység kajánsága hozzá nem fér. — Ki volt valaha, vagy ki lehetett szentebb és feddhetetlenebb Jézusnál? Ő körüljárt és jót tett, ő szóval és tettel, rang- és kor-különbség nélkül, embertársainak nem csak lelki, hanem anyagi jólétét is előmozdította; s a farizeusok és az írástudók mégis ezerféle rágalommal, gúnynyal, és sértegetéssel halmozták el. — Kevés kenyérrel és néhány hallal 5000 embert elégített ki csodálatosan; és mégis, mint sz. Zeno mondja, »azok is rágalmazták, kiket táplált.« — Máskor halottai-ból föltámasztotta Lázárt, föltámasztotta az özvegy fiát, az előkelőnek leányát; és mégis annak élete ellen leselkedtek, ki életet osztogatott. — Ismét máskor sokakból kiűzi a gonosz szellemet, gyógyítja a szemeket, a füleket, a kezeket, és más bénult tagokat; s irigységből az Üdvözítőnek épen ezen tagjai ellen dühöngtek: lekötötték szemeit, lánczra-

fűzték kezeit, leszegezték lábait. Szóval, minél nagyobb volt Jézus jósága, annál inkább növekedett ellenségeinek irigysége.

Olyan rossz valami az az irigység, anynyira elvakítja az embert, hogy még Üdvözítőnkben sem szemlélheti az erényt, a jót, a kegyességet, a nélkül, hogy azt meg ne mardosná, azt ne üldözné. Azért tehát üdvösnek vélem annak kutatását: miben áll az irigység lényege, különösen kikben mutatkozik-e vétség, és közönségesen mily bűnök folynak az irigységből.

I. Mi tehát az irigység lényege? — Az irigység nem egyéb, mint más boldogságának gyűlölete, vagy, mint aquinói sz. Tamás mondja, »az irigység más java vagy jóléte fölött való szomorkodás, a mennyiben valaki azt képzeli magának, hogy saját jóléte a másiknak jóléte által csökken és kisebbedül.« Minél nagyobb tudniillik annak szerencséje, aki ellen valaki irigykedik, annál magasabbra lobbannak az irigység lángjai, mondja sz. Cziprián.

Ebből könnyen lehet megítélni *először* is azt, hogy mi a különbség a gyűlölet, s az irigység között: mert habár ezek testvéreknek látszanak, mégis egymástól nagyon különböznek. Gyűlölet támad az emberben, ha másban bűnöket és hibákat vesz észre,

— irigység ellenben, ha másban jó tulajdonságokat lát; gyűlölettel viseltethetünk állatok és élettelen tárgyak iránt is, — irigységgel csak embertársaink iránt; a gyűlölet néha dicséretes, különösen ha annak tárgya a bűnök és vétségek, — az irigység azonban soha sem lehet dicséretes.

A mondottakból látható *másodszor* az is, hogy az irigység valóban ördögi vétség. Az ördög tudniillik látván, hogy az ember a mennyei boldogságra van rendelve, a melyből ő és társai ki vannak zárva, irigyli az embernek a sorsát, Istennek pedig azt a dicsőséget, melyet neki a gonosz szellem megtagadott, de a melyet az üdvözülendő emberek pótolni fognak; ezen irigységből rávette első szüleinket, hogy a paradicsom tiltott gyümölcsét élvezzék, s így őket a test és lélek halálába döntötte. »Az ördög irigységéből jött be a halál a föld kerekiségére,« mondja a szentírás. (Bölcs. k. 2, 24.)

Hogy már a régiek is az irigység mibenlétét jól fogták fel, látható a képből, melylyel az irigységet ábrázolták. A régiek ugyanis az irigységet közönségesen öreg, sápadt, sovány, beesett szemű asszony képében szokták festeni, ki tövises botra támaszkodván, saját szivét és kígyókkal elborított testét gyötri. — A kép tagadhatatlanul borzalmas.

Asszony alakjában festették az irigységet, a pogányoknál uralkodó felfogás szerint, mely a nőt lenézte, a férfiúnál jóval alantabb fokúnak tartotta, gyöngye lelkűnek s bármely nemes cselekedetre képtelennek vélte, és megvetendő lénynek hitte. Midőn tehát a régiek az irigységet asszony képében ábrázolták, azt akarták kifejezni, hogy az irigység csak a gyöngye, a tehetetlen, az aljas lelkek tulajdona. Valódi nagyságra törő, nemes jellemtől távol van e vétség. S azért a szentírás, dicsérni akarván az ó-római köztársaságot, polgáraitól azt mondja: »Közöttük nincs *irigység*, sem egymásra való törés.« (Makk. 8, 16.)

Vén asszony képében rajzolták pedig a régiek az irigységet, részint mert az irigység oly öreg, mint maga az emberiség, részint mert az irigység a vén asszonyoknak megnyugodni nem tudó makacsságával bír.

Midőn Krisztus Urunk a keresztfán meghalt, halála fölött az egész természet busult: a templom kárpitja kettérepedt, a föld iszonyuan megrendült, a sziklák meghasadtak, a nap elsötétült, a sirok megnyitultak, s a halottak közül sokan föltámadtak. Mikor e csodákat az őrtálló százados, és a katonák látták, álmélkodva bevallották: »Valóban, ez Isten fia vala.« — Ellenben a farizeusok

és az írástudók Pilátushoz siettek, és telve irigységgel mondták: »Uram! megemlékezünk, hogy ama csábító még életében mondtotta: Harmadnap mulva föltámadok. Hagyd meg tehát, hogy őrizzék a sírt.« — Ime, kedves olvasóm, mit a pogány katonák, ily sok csoda láttára, beismernek, azt az írástudók tagadják: a pogányok Istennek ismerik el Jézust, amazok csalónak hívják. Miért? Mert az irigység marta őket, mint a szentírás mondja: »Pilátus tudja vala, hogy irigységből árulták el őt.« (Máté 27, 18.) — Így vakítja el az ember szivét az irigység, hogy a csodával bizonyított igazságot sem láthatja.

Az irigységet beesett, zavaros szemekkel rajzolták; mert bármily szerencse, vagy jólét éri az irigynek embertársát, az őt buba ejti. Alkalmas példa erre Saul király esete. Midőn a túlbizakodott kérkedő Góliátot, Isten segítségével, Dávid legyőzte, és Sault szorult helyzetéből kimentette, a nép eléjük vonult, és természetesen inkább Dávidot dicsőítette, mint Sault. E miatt Saul nagyon megharagudott, s e naptól kezdve halálos gyűlöléssel üldözte Dávidot, és gyakran élete ellen leselkedett: tisztán irigységből, mert Dávidnak szerencséje vagy dicsősége buba ejtette őt. — Pedig az irigységgel

Asszony alakjában festették az irigységet, a pogányoknál uralkodó felfogás szerint, mely a nőt lenézte, a férfiúnál jóval alantabb fokúnak tartotta, gyöngye lelkűnek s bármely nemes cselekedetre képtelennek vélte, és megvetendő lénynek hitte. Midőn tehát a régiek az irigységet asszony képében ábrázolták, azt akarták kifejezni, hogy az irigység csak a gyöngye, a tehetetlen, az aljas lelkek tulajdona. Valódi nagyságra törő, nemes jellemről távol van e vétség. S azért a szentírás, dicsérni akarván az ó-római köztársaságot, polgáraitól azt mondja: »Közöttük nincs *irigység*, sem egymásra való törés.« (Makk. 8, 16.)

Vén asszony képében rajzolták pedig a régiek az irigységet, részint mert az irigység oly öreg, mint maga az emberiség, részint mert az irigység a vén asszonyoknak megnyugodni nem tudó makacsságával bír.

Midőn Krisztus Urunk a keresztfán meghalt, halála fölött az egész természet busult: a templom kárpitja kettérepedt, a föld iszonyuan megrendült, a sziklák meghasadtak, a nap elsötétült, a sirok megnyitultak, s a halottak közül sokan föltámadtak. Mikor e csodákat az őrtálló százados, és a katonák látták, álmélkodva bevallották: »Valóban, ez Isten fia vala.« — Ellenben a farizeusok

és az irástudók Pilátushoz siettek, és telve irigységgel mondták: »Uram! megemlékezünk, hogy ama csábító még életében mondotta: Harmadnap mulva föltámadok. Hagyd meg tehát, hogy őrizzék a sírt.« — Ime, kedves olvasóm, mit a pogány katonák, ily sok csoda láttára, beismernek, azt az irástudók tagadják: a pogányok Istennek ismerik el Jézust, amazok csalónak hívják. Miért? Mert az irigység marta őket, mint a szentírás mondja: »Pilátus tudja vala, hogy irigységből árulták el őt.« (Máté 27, 18.) — Így vakítja el az ember szívét az irigység, hogy a csodával bizonyított igazságot sem láthatja.

Az irigységet beesett, zavaros szemekkel rajzolták; mert bármily szerencse, vagy jólét éri az irigynek embertársát, az őt buba ejti. Alkalmas példa erre Saul király esete. Midőn a túlbizakodott kérkedő Góliátot, Isten segítségével, Dávid legyőzte, és Sault szorult helyzetéből kimentette, a nép eléjük vonult, és természetesen inkább Dávidot dicsőítette, mint Sault. E miatt Saul nagyon megharagudott, s e naptól kezdve halálos gyűlöléssel üldözte Dávidot, és gyakran élete ellen leselkedett: tisztán irigységből, mert Dávidnak szerencséje vagy dicsősége buba ejtette őt. — Pedig az irigységgel

senki sem használ magának, hanem igenis árt, mert önmagát szomorítja, gyötri, — saját szívét marja és emészti hiába.

Méltán rajzolták tehát a régiek az irigységet tövises bottal; mert az irigy felebarátját folytonosan szúrja, üti, sérti. Mindenütt alkalmat keres, hogy róla rosszat mondhasson, hogy kárát lássa, hogy rajta vétkes dolgot észrevegyen.

Sz. Cziprián azt mondja: »Irigykedni másnak erénye vagy szerencséje miatt, anynyit tesz, mint másban vagy az érdemet, vagy Isten adományait gyűlölni; másnak javát saját kárára és gyötrelmére fordítani, másnak tisztelete miatt elméjét szívének valódi bakójává tenni.«

Igazán az irigység nemtelen, aljas, önmagát emésztő, és másokat jogtalanul sértegető vétség. — Ez az irigység lényege.

II. Különösen kikben mutatkozik e vétség? —

Az irigység általános bűn ugyan, mint sz. Ágoston mondja: »Az egyik irigye a magához hasonlónak, mert ezt hozzá hasonlónak tartják; az alantabb sorsú irigye a feljebbvalónak, mert emezzel nem tartják egyenlőnek; a feljebbvaló irigye az alantabb állónak, félvén, nehogy evvel összehasonlít-

sák.« — Mindazáltal az irigység némely állapotban mégis gyakoribb és feltünőbb.

Uralkodik az irigység a fejedelmek között, s ebből keletkeznek a háborúk, a lázadások, az öldöklések, és rablások. — Dúl az irigység a gazdagok szívében; mert valamint Caligula császárról mondják, hogy, mivel ő kopasz volt, irigyelvén mások hajzatát, mindenkit megnyíratott, ki hozzá dúsbabb hajjal jött: épen úgy törekszik a gazdag irigységből felebarátját tulajdonától megfosztani, mintha azon meggyőződése volna, hogy mindaz tőle van megvonva, mit más szerzett magának.

Uralkodik az irigység az ugyanazon foglalkozásuak között is, a régi latin közmondás szerint: (figulus figulum odit) a fazekas irigye a fazekasnak. A nemesebb felfogást nélkülöző, köznapi lelkek mindent irigyelnek, a mi másé; ezen irigység okozza, hogy másnak munkáján mindig valami gáncsolni és megróni valót találnak.

Az irigység megvan a testvérek és rokonok között is, s azokat egymástól elidegeníti; mert valamint a vasat a rozsdá, úgy emészti fel gyakran a családok, a rokonok és barátok békés nyugalmát és áldásos egyetértését az irigység. Sz. Zenó azt mondja: »Nem irigykedik az egyiptomi a

szczita ellen, nem az indiai az angol ellen; hanem mindenki leginkább honbeliei ellen irigykedik, és pedig nem azok ellen, kik előtte ismeretlenek, hanem irigykedik épen szomszédjai, rokonai, és házbeliei ellen.* Világos példa erre Kain és Abel története. Mert Kain látta, hogy testvérének áldozata Isten előtt kedvesebb, irigység szállta meg Kain szivét, és megölte testvérét. Példa erre az egyiptomi József története: midőn József testvérei látták, hogy atyjuk Józsefet jobban szereti, mint őket, száraz kútba vetették, és kegyelemnek kellett tartania, hogy nem ölték meg, hanem csak eladták.

Ha ez így van a testvérek között, ne csodálkozzunk, ha az irigység az egyházi társulatok és testületek közé is befurakodik. Bizony kínozza, vagy megkisérti az irigység az egyháziakat, a zárdabelieket is, vagy a különböző lelki adományok és hivatalos megbízások miatt, vagy merően az egyesekben rejlő önzés miatt.

Mi a lelki adományokat illeti, némelyik az egyháziak vagy zárdabeliek között is elszomorodik, ha látja, hogy társai elméjük élénkségével, sokoldalú műveltségükkel, tág olvasottságukkal, tapintatos ügyességükkel feltűnnek. Némelyek megszégyenülnek, hogy őket mások ebben, vagy amabban fölülmul-

ják, — ezen annyira elszomorodnak, annyira kedvüket veszítik, hogy egész lelkületök veszedelmes állapotba jut.

Hogy e kísértéstől és veszedelemtől megmeneküljünk, kedves olvasóim, meg kell komolyan fontolnunk *először* azt, hogy azért soha sem fogunk számot adni Isten előtt, a mink nincs; ha csekélyebb tehetségünk, kevesebb lelki adományunk van, könnyebb lesz azokról egykor Isten előtt számolnunk.

De *másodszor* meg kell azt is fontolnunk, hogy Isten csak jobban tudta, mi üdvösebb, mi hasznosabb nekünk, vajjon ilyen, vagy amolyan tehetség üdvösebb-e nekünk; nyugodjunk tehát meg az ő rendelésein. — Ki tudja, vajjon nem lenne-e lelkünk kárára, üdvünk veszélyeztetésére, ha feltűnő lelki tulajdonságokkal, vagy ügyességgel bírnánk. — Ne irigyeljük ezeket másoktól, mert iszonyú büntetés vár azokra, kik az Istentől nyert adományokat és tehetségüket a jóra, Isten dicsőítésére kellően föl nem használták; ha majd elítéltetésüket fogjuk látni, észre fogjuk venni, hogy állapotuk nem volt irigylendő.

Mit a másokban észrevett tehetségek megirigyléséről mondtam, azt ismételném azoknak, kik irigylik, hogy mások feltűnőbb hivatalokra, tisztességesebb foglalkozásra, ki-

válóbb munkák végzésére rendeltetnek. Nem a szerint fog Isten bennünket egyszer megjutalmazni, a mint állásunkban mások fölé kerültünk, szép hivatalokat viseltünk, kedvünk szerint való munkákat végeztünk; hanem a szerint, a mint hivatásunk és állapotunk kötelmeit, s abban Isten akaratát lelkiismeretesen teljesítettük.

Az irigység kerülésére igen alkalmas az, ha a különböző foglalkozásban és hivatalban levő embereket a színészekkel hasonlítjuk össze. A színész érdeme nem abban áll, hogy ő tekintélyes személy szerepét játssza, hanem abban, hogy bármily szerepet jól játsszon. Ha tehát az, ki a parasztot személyesíti, jobban játssza szerepét, mint az, ki a királyt személyesíti, a nézők jobban dicsérik a parasztot, annak tapsolnak. — Épen úgy áll az velünk az életben, mely hosszú szinelőadáshoz hasonló. Abban Isten nem arra tekint, mily személynek szerepét játszod a társadalomban, vajjon elüljáró, vagy hivatalnok, vagy nevelő, vagy tanító, vagy akármi más vagy; hanem egyedül arra tekint, vajjon a szerepet jól játszod-e. Mit irigyled másnak szerepét? Tőled függ a legtöbb: ha kitűnően játszod szerepedet, téged fog Isten dicsérni, neked fognak az angyalok tapsolni. Ügyelj tehát csak a magad szerepére,

és ne irigyeld másnak állását. Sajátságos és titkos rendelkezéseivel Isten mindenkinek azon szerepet adja, mely neki a legalkalmasabb; nincs tehát okunk, hogy másnak szerepe után vágyakodjunk, és a miatt irigykedjünk.

III. Mely bűnöknek forrása az irigység? —

Az irigységet nagyobbára igen súlyos vétségek követik, mint sz. Jakab apostol mondja: »A hol az irigység, ott az állhatatlanság és minden gonosz cselekedet.« (3, 16.) Mily igaz ez, kitűnik annak megfontolásából, hogy az irigy mindig örül felebarátja hibáján, vagy kárán, s azt ki is kürtöli, ellenben eltitkolja azt, mi jót tud és lát benne; ha pedig jó tetteit el nem titkolhatja, legalább kifogásokkal kisebbíti azokat. Azért mondja aranyzáju sz. János: »A vadállatok bennünket rendszeren csak akkor támadnak meg, ha azokat felbőszítjük, vagy nyugalomukban megzavarjuk; az irigyek azonban még a jótettek miatt is felingerülnek, és felebarátjaikat üldözik.« Teljes joggal mondhatta tehát sz. Cziprián: »Az irigység minden gonoszságnak gyökere, forrása a rosszaságnak, gyümölcse a vétségeknek.«

Az irigység tisztéletlenséget gerjeszt a szivben felebarátaink iránt, az istenífélelmet tompítja, a félelmetes igazságok tudatát el-

homályosítja; ellenben szítja a kevélységet, a hűtlenséget, a türelmetlenséget, a haragot, és a vizálykodást. — Minden egyéb rossznak megvannak határai, egyéb bűn rendszeren véget ér akkor, ha elérte azt, mi után vágyakodott; de az irigység nem ismer határt, az folytonosan tartó vétség. — Körülbelül ez az értelme sz. Cziprián szavainak.

Ha az irigység az emberi szívet oda juttatja, ahová a zsidók előkelőbbjeit vitte, hogy tudniillik Üdvözítőjüket megöljék, jóllehet csodáit látták, jóllehet a legcsekélyebb rosszat sem mondhattak ellene, mint ők magok bevallották; — abból világosan láthatjuk, hogy az irigység valóban iszonyú vétség.

Midőn nagy sz. Gergely pápa az irigységről szól, szintén egész határozottan mondja, hogy ebből származnak a megítélgetések, a rágalmozások, a vádaskodások, melyek által felebarátunk pótolhatatlan károkat szenved, s a melyeket Isten soha sem hagy büntetlenül.

Aranyszáju sz. János pedig kereken kimondja, hogy az irigység némi tekintetben nagyobb és undokabb bűn minden másnál. Mert minden más bünt, melyet az emberek elkövetnek, némiképp mentegezni lehet; de az irigy semmi mentegést sem hozhat fel saját védelmére. A tisztátalan mentegeti ma-

gát a szenvedély hevességével, a tolvaj a szegénységgel, a boszúálló a haraggal, stb. Jóllehet mind e mentetetődzések alaptalannak, de van mégis némi látszatjuk. Mi készíti azonban az irigységre az embert? mit hozhat ő fel bűne védelmezésére? Bizonyára semmi egyebet, mint saját gonoszságát. »Igenis, folytatja tovább sz. János, az irigynek gonoszsága e tekintetben nagyobb, mint az ördögé; mert az irigy mérget a magához hasonlóra önti ki, mit az ördög nem tesz. Az ördög az emberek ellen irigykedik, azokat gyűlöli s üldözi, de ördögtársai irányában nincs gyűlölete s irigysége. Az ember pedig saját felebarátjának irigye.« — Aranyszáju sz. János ugyan e tárgyról más helyütt is szólván, ezeket mondja: »Az irigység rosszabb, mint a haddal való támadás. Háború alkalmával az ellenségeskedés megszűnik, mihelyt a háború oka megszűnt; az irigy azonban soha sem lesz őszinte barátta. Amott nyílt a csata, itt titokban folyik. Háborúra gyakran van ok, az irigységre azonban nincs más ok, mint a düh másnak java miatt . . . E vétség nagy pusztítást vitt már véghez az egyházban, szülte az eretnekségeket, egymás ellen fegyverezte a testvéreket, vérrel pirosította azok kezeit, a természet törvényeit felforgatta, tág kaput nyi-

tott a vésznek, s átokkal borított el mindeneket.«

Sz. Vazul is osztja e véleményt: »Az irigység, ugymond, kiállhatatlan rossz, a pokoli kígyó tulajdona, a gonosz szellemnek találmánya, biztos jele a bekövetkezendő büntetésnek, akadálya az üdvözülésnek,« stb. És ismét: »Semmi szenvedély sem sarjadzik az ember lelkéből, mely vészesebb az irigységnél, mely ugyan másnak kárt nem okoz, de igenis vesztére van annak, a kiből kél; mert valamint a rozsdá a vasat, úgy az irigység az ember szivét emészti.« — Hasonló módon nyilatkoznak a szentatyák mind, nem különben a tudós és tapasztalt más férfiak is. Végre még csak sz. Ágoston szavait hozom fel: »Az irigység, mondja ő, azon moly, mely az erényesség ruháját meg-rágja, azon rozsdá, mely az idegen fényes érdemekre törekszik lerakodni, azon sáska, mely a más földjén zöldelő vetést törekszik fölemészteni.«

De nem is lehet azon csodálkoznunk, hogy a szentatyák így nyilatkoznak az irigységről, mikor maga a szentírás is az irigység undokságát és veszélyességét a legélesebb kifejezésekkel tünteti fel. »Gonosz az irigy szeme,« így szól egy helyütt. (Jéz. Sir. fia, 14, 8.) »Emlékezzél meg, hogy go-

nosz az irigy szem . . . Szinte könyei hullanak le az egész arczon, midőn valamit meglát.« (Jéz. Sir. fia, 31, 14, 15.) Vagy megint egyebütt mondja: »Az irigység és harag megrövidítik az élet napjait.« (Jéz. Sir. fia. 30, 26.) — A példabeszédek könyvében pedig írva vagyon: »A test élete a szív egészsége; tetemek rothadása az irigység.« (14, 30.)

Ha mindezeket fontolóra vesszük, kétségbevonhatatlan, hogy az irigy

1. vét Isten ellen, mert zúgolódik Isten rendelései ellen, és nem akarja, hogy Isten másokat boldogokká, szerencsésekké tegyen;

2. az irigy vét felebarátjai ellen, mert nem kiméli testvéreit, barátait, jótevőit, nem kiméli a szentéletűeket, az ártatlanokat sem, hanem mindenfelé az ellenségeskedést, a gyűlöletet, az egyenetlenséget szítja;

3. vét az irigy önmaga ellen is, mert önmagában elégtelenséget okoz, lelkének nyugalmát elveszti, testének egészségét aláássa: azért nevezik e vétséget »sárga irigységnek« vagy a »lélek fűrészenek« is. -- Hogy ily károkat okoz az emberek között az irigység, bármily állásban legyenek, számtalan rá a példa.

VI.

A HARAGTARTÁS.

Mindenek előtt megjegyzem, hogy nem szándékom a haragról általában szólni. Ez bővebb tárgyalást követelne, már csak azért is, mert különböztetést kellene tenni, a mennyiben nem minden harag bűnös, hanem némelyik még dicséretes is. Ilyen dicséretes például az elüljárók haragja, ha látják, hogy alattvalóik Istent, vagy annak törvényeit megsértik. Azért mondja aranyshájú sz. János: »Hol nincs harag, ott nem halad elő az oktatás, nem állanak fönn a törvénykezések, nincs vége a büntényeknek.« (In Matth. c. 5.) Egészen helyesek Ciceronak szavai is, midőn így nyilatkozik: »Ki nem haragszik, hol ok van reá, az vétkezik.« (Tusc. qu. IV.)

Nekem csak azon haragról szándékom szólni, mely boszú után vágyakodik, vagy boszuját tölti is azon, kitől magát megsértve véli: boszuját legalább avval tölti rajta, hogy kerüli, hozzá nem szól, ügyei iránt tün-
tetőleg közönyös, alkalomadtán érdemeit csök-

kenti, működését gáncsolja. Ha e viselkedése miatt megszólítják, ez elkopott kifejezéssel él: »nem haragszom, de nincs hozzá semmi közöm.«

Igen, igen, ez az a haragtartás, mely kimondhatatlan károkat okoz azok lelkében, kik vallásosak akarnának lenni; azoknak éretnyes előhaladását teljesen megakasztja, vagy meg is semmisíti.

Borzasztó pedig, mit erre nézve a szentírás mond: »Ha megbocsátjátok az embereknek az ő bűneiket, mennyei Atyátok nektek is megbocsátja vétkeiteket. — Ha pedig meg nem bocsátatok az embereknek, a ti Atyátok sem bocsátja meg nektek bűneiteket.« (Máté 6, 14.) Vagy más helyütt: »A ki boszút akar állani, az Úr áll boszút azon, és bűneit megtartván megtartja. — Bocsáss meg ellened vétő felebarátodnak, és akkor neked, midőn könyörögsz, elengedtetnek bűneid. — Ember emberre haragot tart, — és Istennél keres bocsánatot! — Magához hasonló ember iránt nem irgalmas, és önnön bűneiért könyörög. — Ő test levén, haragot tart és bocsánatot kér az Istentől; ki könyörög majd az ő vétkeiért? — Emlékezzél meg az utolsó dolgokról, és szűnj meg gyűlölködni.« (Jéz. Sir. fia. 28, 1—6.)

Az olyan haragtartó, gyűlölködő, és

engesztelhetetlen, nem tudom hogyan imádkozhatja a Miatyánk ama kérését: »És bocsásd meg nekünk a mi vétkeinket, miképen mi is megbocsátunk ellenünk vétetteknek.« Hisz áldás helyett átkot kér saját fejére, és Isten meg is fogja őt hallgatni. Átokkal fogja sújtani a kemény, kiengesztelődni nem tudó szívet.

Talán senki sem tudta ellenségeit jobban lefegyverezni, és az egyenetlenkedőket kiengesztelni, mint alamizsnás sz. János, kinek teste hazánkban Pozsony főtemplomában van. — Niketász, Alexandria helytartója, oly törvényeket akart hozni, melyek a szegényekre nagy nyomort hoztak volna. Azon ellentállás miatt, melyet Alexandriának akkori püspöke, alamizsnás szent János, a szándékolt törvények ellen tanusított, haragra lobbant a helytartó, és haragban hagyta el a püspököt. Este felé azt üzenté a püspök a helytartónak, hogy a nap leáldozóban van. Több nem kellett a helytartónak, mert ez egyszerű üzenet, mely neki az apostol parancsát juttatta eszébe: »A nap ne szálljon le haragotok fölött,« (Efez. 4, 26.) anynyira meghatotta Niketászt, hogy azonnal a sz. püspökhöz ment, és miután könnyes szemekkel magát mentegette, megígérte, hogy ezután nem fog azok tanácsára hall-

gatni, kik neki igazságtalan rendeleteket ajánlgatnak.

Ugyanezen szent gyakrabban figyelmeztetett egy urat Alexandriában, hogy ellenségével béküljön ki; de mivel nagyon nyakas volt az ur, egyszer oly időre hívta azt magához, midőn épen kápolnájába indult, hogy sz. miséjét végezze. Ott maradt az úr is, de a püspök már eleve úgy intézkedett, hogy a miseszolgán kívül senki se legyen a kápolnában. Akkor még szokásban volt, hogy a szent misében előforduló »Miatyánk«-ot a pap főnhangon imádkozta, a néppel együtt. Mikor tehát sz. János a »Miatyánk« azon helyére jutott: »És bocsásd meg nekünk . . .« a püspök s a miseszolga elhallgatott, s így csak az úr mondta a szavakat: »Bocsásd meg nekünk a mi vétkeinket, miképen mi is megbocsátunk ellenünk vétetteknek!« Ezen szavakra a sz. püspök az úrhoz fordult, és szeretettel, nyájassággal e szavakat intézte hozzá: »Kérem, gondolja meg jól, mit szóltott épen most az Istenhez! Mialatt Istentől bocsánatot kért, azt vallotta, hogy mindazoknak megbocsát, kik önt megsértették.« — Az urat mintha villám érte volna, s a »Miatyánk« e szavai félelmetes menydörgés gyanánt zúgtak fülében. A szent mise után azonnal a szent püspök lábaihoz bo-

rult, és haladék nélkül kibékült ellenségével.

Hogy annál készségesebbek legyünk a kiengesztelődésre, előhozok néhány példát, melyek keresztény nemes jellemük miatt bámulandók, és utánzásra lelkesítők.

Egy protestans föltette magában, hogy meggyilkolja Guise herceget, ki buzgó védelmezője volt a katolikus vallásnak. A protestans e szándékát megtudta a herceg, elfogatta őt és maga elé vezettette. »Talán valamiben igazságtalanságot követtem el ellened?» kérdezte bámuló tekintettel a herceg ellenségét. »Oh nem,« felelt a fogoly. »Mi vezérelt tehát ily nagy bűnmerenyletre?» kérdezte ismét a herceg. »Én vallásomat akartam védelmezni,« felelt a fogoly. »Jól van, viszonzta a herceg, ha neked a te vallásod gyilkolást parancsol; az én vallásom azt parancsolja neked, hogy azon gyilkosnak is megbocsássak, ki élttem ellen lefelkedett; én neked megbocsátok.« — Az ilyen keresztény, mint e herceg, biztos eredménynyel mondhatja majd az Úr előtt: »Bocsáss meg, Atyám, mert én is örömet megbocsátottam!«

Egészen hasonló XII-ik Lajos francia király példája. — E nemes jellemű király megtudta, hogy ellenségei összeesküvést szer-

veztek élete ellen; elhatározta tehát, hogy méltó boszút áll rajtuk. A király átadatta magának az összeesküvők névjegyzékét, minden név elé keresztet jelölt, s az illetőket maga elé idézte. Az összeesküvők keresztet látván neveik előtt, ezt annak biztos jeléül vették, hogy a halálítélet ki van már fölötök mondva. De Lajos király kegyesen, és keresztény nagylelkűséggel, így szólt hozzájuk: »Azon kereszt, melyet nevetek mellé jeleztem, nem jelenti az én boszúmat; hanem valamint Üdvözítőnk keresztje bűneink megbocsátását biztosítja, úgy e kereszték is az ellenem elkövetett vétség megbocsátását jelzik.« . . . Ez a fejedelem sem fogja hiába egykor mondani: »Bocsásd meg nekünk a mi vétkeinket, miképen mi is megbocsátunk . . .«

Említhetném itt gualberti sz. János példáját, ki fegyveresen találkozott Firenze egyik szűk utcájában fegyvertelen ellenével; de legyőzte lángoló boszúját, átölelte halálos döfésre várakozó és reszkető ellenét. S e nemes és nagylelkű kiengesztelődés pillanatától gualberti Jánost Isten a vallásos és erényes életben úgy megerősítette és segítette, hogy ünnepelt szentté lett.

Megható szent Domonkos példája is e tekintetben. Sz. Domonkost Isten különösen

arra rendelte, hogy az ő korában keletkezett hitszakadást szónoklataival leküzdje, a népeket attól megóvjja, s azért sok sértegetést, gúnyt kellett a lázongóktól kiállania. A többi között egyszer egy ilyen eretnek Domonkossal találkozáván, vezetőnek ajánlkozott. Domonkos nem ismerte a vezetőnek ajánlkozó férfiút, de a férfiú ismerte a szentet és gyűlölte. Ez az eretnek Domonkost, ki mezítláb járt, szándékosan oly sziklás, törmelékes, és tövises ösvényeken vezette, melyeken szörnyen megsebzette és annyira szétmarczangolta lábait, hogy a vér csak úgy csordult belőlök. Domonkos azonban mind ezt csodálatos türelemmel viselte. Végre az eretneket lelkiismerete nyugtalanítani kezdte, és szégyenkezett, hogy a nemeslelkű férfiút ok nélkül úgy elkínozta. Sz. Domonkos észrevette a dolgot, és még ő vigasztalta az embert: »Ne szomorkodjál, mondta, hisz a lábaimból folyó vér nagy öröömre és vigasztalásomra szolgál.« Sz. Domonkos e viselkedésén az eretnek és ellenséges ember úgy megindult, hogy visszatért a katolikus egyház kebelébe. — Itt is valóságra vált a szentírásnak ama mondása: Ha ellenségednek jót teszesz, »tüzes szenet raksz fejére.« (Rom. 12, 20.)

Valóban alig képzelhető nemesebb tett

a megbocsátásnál. Semmi sem tesz Istenhez hasonlóbbá, mint az ellenségnek szeretete, mint a megbocsátás ellenségünknek. Azért mondja Krisztus Urunk: »Szeressétek ellenségeiteket, jót tegyetek azokkal, kik titeket gyűlölnek, . . . hogy fiai legyetek Atyátoknak, ki mennyekben vagyon.« (Máté 5, 44.) Tehát az ellenek szeretete Isten fiaivá tesz bennünket, és az angyalok fölé emel, mert, mint az apostol mondja: »Melyik angyalnak mondotta valaha: Fiam vagy te.« (Zsid. 1, 5.) De a ki ellenségének megbocsát, és őt szereti, az Istennek fia. »Boldogok a békeségesek; mert Isten fiainak hivatnak.« (Máté 5, 9.) »Mily nagy érdemű az ellenségnek szeretete, minthogy ily megtisztelő névvel jutalmaztatik!« így kiált fel aranyszáju sz. János.

Ezen igazságtól áthatva, Flavián, antiokiai püspök, a haragra lobbant Teodóz császárhoz így szólt: »Felség, ha boszút állsz, nem leszesz egyéb, mint közönséges ember; de ha megbocsátasz, Istenhez leszesz hasonló.« S a püspök e szavai lecsillapították a császár haragját, ki már-már vérontással akarta megboszulni a népnek azon botorságát, hogy a császárnak és nejeének szobrát a nyilvános téren ledöntötte.

Az ilyen önmegtagadó kiengesztelődést,

az ilyen megbocsátani tudó elhatározást, Isten nagyra becsüli, és dicsően jutalmazza. Erre nézve elég, ha ráemlékezünk azon anyára, kiről szalézi sz. Ferencz mondja, hogy fiának gyilkosát az üldöző poroszlók elől elrejtette, és a menekülésben elősegítette.

Emlékezzünk Niczeforusz és Szapricziusz példájára. Szapricziusz és Niczeforusz legbensőbb barátokból legelkeseredettebb ellenségekké váltak. Niczeforusz azonban csakhamar megkérlelte Szapricziuszt, de ez a kiengesztelődésről mit sem akart tudni. Az alatt Szapricziuszt keresztény vallása miatt befogták és nem sokára a vesztőhelyre vezették; még ekkor is vonakodott a könyörgő Niczeforusznak megbocsátani. Elérkezvén a pillanat, midőn Szapricziusznak le kellett volna térdelnie, s el kellett volna hiteért a dicsőséges halálos csapást fogadnia, s ime! e pillanatban gyávaság fogta el szivét, nem mert hiteért meghalni, s elvesztette a vértanúság dicső koronáját. Ellenben épen akkor érzett magában a békülékeny, a kiengesztelődés után könyörgő Niczeforusz oly erőt és bátorságot, hogy hangosan fölkiáltott: »Én is keresztény vagyok!« — A dolog gyorsan ért véget: Niczeforuszt lenyakták, s a kemény szívű, haragot ápoló Szapricziusz helyett, ő nyerte el és nem Szap-

ricziusz a vértanúság dicsőségét. Így vette az egyik keményszivűségének büntetését, a másik pedig engesztelékenységének bő jutalmát.

A békülékenység, a készség a kiengeztelődésre, nagy jutalomra számíthat Istennél; az bennünket Istenhez hasonlóvá, Isten fiaivá tesz; az engesztelékenység jó példája még a gonosz akaratút is a jóra serkenti; az ilyen hősie tett s önmegtagadás gyakran a szentéletnek kezdete; az engesztelékenység kétségtelenül jellemzete vonása a neme sziveknek.

Sok rábeszélésemre egyszer azt vetette oda a munkás paraszt asszony: »Nem haragszom én rá, de csak nem szólok hozzá.« Miért? »Hát veszekedtünk, és azt mondta nekem, hogy koldus vagyok.« — Ejnye, beh érzékeny, mint valami herczegnő!

Egy ügyvéd már jó ideje nem szól a nejéhez; ha valami szükségese, a gyermekkel üzenteti neki, habár ugyanazon asztalnál ül. Ez nem csak végtelenül nevetséges, hanem a gyermekekre nézve botrányos és fölötté káros. — Honnét ez az észbontó harag? A nő egyszer aggódó részvételle azt találta mondani: »Jóska, talán az némi árnyékot vet jóhirnevedre, ha te azokkal a hirhedt

lelkiismeretlen emberekkel vesztegeted es-ténkint idődet és pénzedet.«

Ismerek szerzetest, ki egy egész éven át egyetlen szót sem szólt társához, s azt minden módon kikerülte. Miért? Mert gyanakodott, hogy nem becsüli oly nagyra, mint érdemelné.

No hát ezek, és ezekhez hasonlók, csak imádkozzák szorgalmasan: »Bocsásd meg nekünk a mi vétkeinket, *miképen mi is megbocsátunk ellenünk vétetteknek.*« Biztosan lesz foganatja, — még pedig irtózatos.

Hogyan lehetne ilyeneknél erényességet csak képzelni is?! Mert az áhitatos sóhajtozás, a czikornyás mentegetődzés, a zárdai ruha, de még a szentségekhez való járulás sem változtat a dolog lényegén, az ilyen állapot kárhozatos voltán; — sőt a szentségtörések folytán azt még kárhozatosabbá teszi.

A békülékenység szelleme tekintetében bizony magok a pogányok is sok keresztényt megszégyenítenek. — Midőn a nevezetes görög államférfút, Fókiont, 80 éves korában, csupán pártgyűlöletből, halálra ítélték, a törvényszolga, ki neki a méregpoharat nyújtotta, kérdezte, nincs-e valami meghagyása fiának. Fókion azt felelte: »Meghagyom fiamnak, hogy e méregpohárért, melyet most

ártatlanul ki kell ürítenem, soha se álljon boszút.« — A nevezetes Perikleszt Athen városában, saját házánál, egy ember egész napon át gyalázta és szidta. Mikor végre a gyalázkodó késő este haza indult, Periklesz lámpással kísérte, s a sötétben világított neki, míg haza nem ért. — Egy durva ifjú pajkosságból megtámadta a nevezetes törvényhozót, Likurgust, és egy szemét kiverte. A nép azonnal elfogta a gonosz ifjút, és átadta Likurgusnak, hogy tetszése szerint bánják el vele. Likurgus az ifjút nagy türelemmel és kitartással nevelte, tanította, és megjavította. Végre a népgyűlésbe vezette s e szavakkal adta vissza a népnek: »Ime az az ifjú, kit nekem mint gonosztevőt adtak át, visszaadom őt nektek mint becsületes embert.« Ez volt Likurgus boszúja!

Egy pogány bölcsét valamely durva ember arculütött az utcán, a bölcs nyugodtan és tréfálódzva csak azon megjegyzést tette: »Mégis csak jó volna, ha az ember tudná, mikor kell sisakkal a házból kimennie.«

Sok hasonló példára akadunk a történelemben.

Ha már a pogányok intései és példái is engesztelékenységre serkentenek bennünket, nem lehet csodálnunk, ha ugyanazt teszik a szentatyák a legsürgetőbb kifejezésekkel. Sz.

Ágoston azt mondja: »Ki felebarátjával haragban él, Krisztussal békében nem lehet.« — *Aranyszáju sz. János* pedig: »Mi könnyebb, mint megbántódnak megbocsátani? Nem kell nagy utazást tenned, nem kell pénzt kiadnod, nem szükséges nehéz ügyeket magadra vállalnod; csak akarnod kell, és megvan a fölötte nagy érdemekkel teljes cselekedet.« — *Sz. Bernát* elmésen jegyzi meg: »Sokan azt mondják, hogy ellenségeknek nem akarnak ártani, hogy semmi rosszat sem kívánnak neki; de rájuk nem nézhetnek, annál kevésbé szólíthatják meg őket barátságosan. De hogyan! meg volnál-e te elégedve avval, ha Isten téged nem akarna ugyan elveszteni, de semmi kegyelemben sem akarna részesíteni, ha tőled kegyes szemeit elfordítaná?«

E nyilatkozatok hallatára, a sok példa láttára, a mély okok megfontolásánál, vajha mindegyikünk sz. Pál apostollal elmondhatná: »Átkoztatunk, és mi áldunk; üldözést szenvedünk, és eltűrjük.« (I. Kor. 4, 12.) — Vajha mondhatnók azt önmagunkról, mit sz. Epifán püspök sz. Hiláriónnak mondott: »Én soha sem engedtem meg, hogy valaki irántam szivbeli gyűlötségben elaludjék, minthogy én sem mentem soha nyugalomra, míg másvalaki nem engesztelődtem.« Az apostol in-

tése szerint, ezt akarta és akarja az egyház is, mert a régi szertartásokban, mielőtt a hivek, az akkori szokás szerint, egymást a béke-csókkal illették volna, a szerep hangosan felkiáltott: »Senkinek szívében ne legyen neheztelése más iránt; távol legyen minden gyűlölködés!«

Ne gondold, kedves olvasóm, hogy nem ismerem a sértésokozta fájdalmat, hogy nem ismerem az emberi szívet, mely mindenütt ugyanazon természetű, mely még a zárdai falak között is érzékeny emberi szív marad, és mindig csak némi harcz után hajlandó a kiengesztelődésre; mert a szemrehányás, a megrovás, a némileg sértő élcz, a kicsinylő szó, tekintet, vagy bánásmód, olyan mint a tövis szúrása, mely mindig kisebb-nagyobb sebet ejt. De tekintetbe kellene vennünk azt is, hogy a seb, melyet a megsértés szívrünkön ejt, reánk nézve gyakran jó s igen üdvös, a türelem és szeretet gyakorlása s ezzel tökéletesedésünk tekintetében.

Lakudusz, Argosz királya, le akarta a tesszáliai Prometeuszt szúrni, de lándzsája éppen egy nagy genyedtségét találta, mely a lándzsa szúrása által egészen kifolyt, és a megszárt Prometeusz tökéletesen egészségessé lett. Ily eredménye van gyakran a szenvedett bántalmazásnak is: kifakasztja lel-

künk genyedtségét, valamely hibánkat, s abból egészen kigyógyít. — Ezt tapasztalta sz. Monika is, ki még mint serdülő leányka meglehetősen megszokta volt a borivást; midőn tehát egyszer a szolgálóval összeveszett, a szolgáló Monikát részegesnek nevezte. A vád túlzott volt és nem igaz, s őt érzékenyen sértette, de ez alkalommal szokásának helytelenségét belátta, s e pillanattól hibáját megjavította. Így van az sok más esetnél: az érzékeny sértés javunkra szolgál; ezt nem haragtartással kellene meghálálnunk. — Valamint a mezőségen a tűz a gázt, a tüskét, a bojtortjánt megsemmisíti, és a földet tisztítja; úgy tisztítja lelkünket gyakran a szemrehányás, a sértegetés. Ne nézzük abban a sértegetőnek szándékát, — afelett majd az Úr ítél, — hanem tekintsük Isten kegyes szándékát irányunkban.

VII.

A NYELV FÉKTELENSÉGE.

Az imént mult század közepén Elszasz több városában és helységében még megvolt az a dicséretes szokás, hogy, ha valamely asszony vagy leány a nyelv féktelenségével vétett, a várostanács a vétkesnek nyakába vékony kötáblát akasztatott, melyen hibája föl volt jegyezve. Ily föliratú kövel több utcán végig vezették, a gyermekek nagy gúnyjára, és a többi lakosság elrettentő példájára. — Nem ártana néha ily büntetés most sem azoknak, kik felfoghatatlan könnyelműségből gyönyörüket lelik felebarátjaik megítélésében, sértegetéseiben, és szurdálásaiban. Ilyen elszaszi büntetés után, úgy hiszem, el menne attól a kedvük.

Sokat gondolkozván arról, honnét ered a családokban, a községekben, sőt még a zárdafalak között is, a kölcsönös keserítés, honnét a legtöbb kellemetlenség, mely oldalról emelkednek fel leginkább a villongások, és az elszomorodások sötét fellegei; — sok megfigyelés után, azt vélem, nem igen csa-

lódok, ha a legtöbb elkeseredést a nyelv féktelenségétől származtatom. Ez állításom egyáltalán áll; de főképen a nők között, még a női zárdákban is néha, a nyelv a legnagyobb pusztításokat, a legsiralmasabb bonnyolodalmokat idézi elő.

Mint mondják, egy parasztnak az a különös szokása volt, hogy mielőtt gyónáshoz ment, megverte feleségét. Midőn ezen eljárásnak okát kérdezték tőle, azt felelte: Ha gyónni akarok, nem emlékszem vissza minden bűnömre; megverem tehát feleségemet, s ez ingerültségében bizonyosan mindent szememre vett, mit a lefolyt idő alatt vétettem. — Így van az a női természetnél, hogy, ha némiképen megsértve érzi magát, a leggyakrabban mindenfélét előhoz és felhalmoz a multból, elárasztja a sértő fejét szemrehányásokkal és csipős megjegyzésekkel: mi természetesen szomorúságot, elkeseredettséget, s egymástól való elidegenedést idéz elő mind a két félben.

Hogy az ilyen elkeserítő szóváltásoknak elejét vegyük, gyakran jó volna egy okos orvosnak rendeletét követni. — Egy nő többször megütlegelt ura. A nő tehát orvoshoz ment, és valami orvosszert kért, hogy azt urának beadván, haragos természetét csillapítsa. Az orvos azonban csakhamar ész-

revette, hogy az úr kétségkívül az asszonynak nagyon fürge nyelvétől gerjed haragra; azt rendelte tehát a nőnek, hogy valahányszor urát fölgerjedni látja, szájába vegyen egy kalánnyit azon folyadékból, melyet neki ime átnyujt. Valahányszor tehát az úr haragra gyuladozott, a nő szorgalmasan szájába vett egy kalán folyadékot, s urának haragja csakhamar csillapult; mert hát az alatt a nő nem feleselhetett vele. A nő nem sokára örömmel jelentette az orvosnak, hogy a gyógyítószer használ, urának haragja nagyon gyorsan csillapul, és a nő jól megjutalmazta az orvost; pedig csak tiszta víz volt az, mit az asszony szájába adott.

Akár úgy, akár máskép, ha csak le tudnók küzdeni türelmetlenségünket, és meg tudnók zabolázni nyelvünket, hogy elő ne forduljanak azon csipős szemrehányások, sértő czélzások, szívnyugtalanító kitörések, melyek lehetetlen hogy elkeseredettséget ne okozzanak; — ah! mily angyali egyetértés, szeretet, s öröm uralkodnék folytonosan az emberi társadalom minden családjában és testületében!

Hogy az egyetértés, a szeretet, és a szent öröm e nagy ellenségét, a nyelvet, annál nagyobb erélylyel megzabolázzuk, hogy erényességünket biztosítsuk, a nyelv fékezé-

sének szükségességét mélyen kell emlékeztünkbe vésnünk.

A nyelv zabolázására gyakran int bennünket a szentírás. »Megőrzöm utaimat, hogy ne vétkezzem nyelvemmel; őrizet alá vettem számat« (38 Zsolt. 2.) A Példabeszédek könyvében pedig ez áll: »A sok beszéd nincs bűn nélkül; a ki pedig mérsékli ajkait, igen okos.« (Példb. 10, 19.) És ugyanott: »A ki megőrzi száját és nyelvét, szorongatásoktól őrzi meg lelkét.« (Példb. 21, 23.) Hasonlóképen szól a szentírás más helyütt: »Mint nyílt és kerítetlen város, olyan (az), ki lelkét nem tartóztathatja meg a szólásban.« (Példb. 25, 28.) Sirák könyvében olvassuk: »Félelmes az ő városában a nyelvés ember, és beszédében a vakmerő gyűlöletes lesz.« (Jéz. Sir. f. 9, 25.) És ugyanazon könyvben áll: »Beszédeidnek csinálj mérleget, és szádnak igazgató zabolát. És vigyázz, nehogy megbotolj nyelveddel. Szádra csinálj ajtókat és lakatokat.« Továbbá: »Az esztelenek ajkai bolondságokat beszélnek, az okosok igéi pedig megfontoltak. A bolondok szájában az ő szívök, és a bölcsek szívében az ő szájok.« (Jéz. Sir. f. 21, 28.)

De feltűnő buzgalommal serkent bennünket, mint ismeretes, sz. Jakab apostol a nyelv megzabolázására, és pedig a legéle-

sebb megjegyzésekkel. »A ki pedig, mondja ő, magát istentisztelőnek véli, nem fékezvén nyelvét, hanem megcsalván önszívét, annak isteni tisztelete hiábavaló.« — »A ki szavában nem hibáz, az tökéletes . . . ; az féken tarthatja egész testét is;« azaz: csak ilyen fékezheti testi vágyait is. — »A nyelv . . . kicsiny tag ugyan, de nagy dolgokat visz véghez. Ime egy csekély tűz, mely nagy erdőt gyújt fel. — A nyelv is tűz, a gonosz-
ságnak egész világa; a nyelv oly valami tagjaink között, mely az egész testet megfertőzteti, és a gehennától gerjesztetvén, életünk egész körét felgyulasztja;« (Jak. 1, 26; és 3, 2. stb.) vagyis: a nyelv, pusztító hatásánál fogva, hasonló a tűzhöz, a gonosz-
ságnak egész világát rejti magában, mivel minden gonoszra vezethet; a nyelv oly nagy fontosságú tag, hogy beszédei által az egész embert megronthatja, annak egész életkörét a szenvedélyek lángjaival eláraszthatja, ha rossz szellem vezérli. »Mert minden vadak és madarak, folytatja az apostol, csúszó-mászók és egyébfélék természete megszelidíthető, meg is szelidítetett az emberi természet által: de a nyelvet senki sem szelidítheti meg az emberek közül, nyugtalan gonosz az, telve halálos méreggel. — Azzal áldjuk az Istent s az Atyát, és azzal átkozzuk az embereket,

(vagy megszóljuk, megítéljük, megrágalmazzuk, megszurdáljuk.) . . . Ugyanazon szájból származik az áldás és átok. Nem kellene ennek így lenni, atyámfiai!« végzi az apostol. —

Mivel a nyelv oly veszélyes szerve az embernek, azért őrizte és zabolázta azt a bold. Szűz annyira, hogy sz. Bernát figyelemztetése szerint, a szentírás csak négyszer említi róla, hogy beszélt: az angyal üdvözlésénél, sz. Erzsébetnél, a 12 éves Üdvözítővel a templomban, és a kánai menyegzőnél. — De hogy a bolds. Szűz különös kedvelője volt a hallgatagságnak, arról tanuskodik sz. Lukács is (Luk. 2, 19.), mert midőn a pásztorok történetét a jászolnál elbeszéli, e szavakat mondja: »Mária pedig magában tartja vala mindez igéket, szívében forgatván.« És valamivel tovább (51. v.) a 12 éves Üdvözítő felelete után hozzáteszi Lukács: »Anyja pedig ez igéket mind szívében tartja vala.« — Niczeforusz, a történetíró, azt mondja a bolds. Szűzről (Hist. c. 23.): »Ő nyugodt volt és hallgatag, csak keveset szólott, és csak a szükségeset; hallgatott pedig nyájas figyelemmel mások szavaira.«

Igy tudta az Úr kedvelt tanítványa, sz. János, nyelvét jól zabolázni, fiatalságának daczára; csak neki mondotta meg az Üd-

vözítő, ki az ő árulója, és mi nem olvassuk sehol, hogy azt Jézus elfogatása előtt a többi tanítványoknak megmondotta volna. Az ő nyugodt és megfontoló jelleme volt bizonyára egyike azon okoknak, a miért Jézus az ő Anyját épen reá bízta.

Sz. Efrem, a halálhoz közel, mintegy önmagának vigasztalására mondhatta: »Soha sem lebbent el ajkaimról badar, vagy gonosz szó. Egész életemben soha sem szólottam meg valakit, soha sem ereszkedtem felebarátaimmal czivakodásba.« — Oh vajha egykor mi is ily tanubizonyságot tehetnénk önmagunkról!

Aquinói sz. Tamás már fiatal korában annyira fékezte nyelvét, s oly gonddal került minden haszontalan beszédet, hogy, hallgatagsága miatt, tanulóársai néma ökörnek csúfolták. Pedig ime csúfosan csalódtak.

Pambó, a lelki életben nevezetes ember, egyszer a szentírás ama szavainak magyarázatát hallván: »Megőrzöm utaimat, hogy ne vétkezzem nyelvemmel,« (38. Zsolt. 2.) fölkiáltott: »Most már eleget hallottam, a többit majd akkor fogom meghallgatni, ha ezt az egyet teljesen megvalósítom.« Negyvenkilencz év után kérdezték, vajjon a szentírás ama szavait tökéletesen gyakorolja-e, s őszintén bevallotta: »Bizony mindeddig

nem egészen tökéletesen.« Pedig ő arról híres volt, hogy soha mást meg nem szólott, soha haszontalan beszédben részt nem vett.

Egy jámbor ifjú bizonyos szerzetest arra kért, jelöljön ki neki valamely önsanyargatási cselekedetet, mely őt az erényesség útján hathatósan elősegítse. Az okos és tapasztalt férfiú keresztel jelölte az ifjú ajkait, és azt mondta: »Kedves barátom! az a legjobb önsanyargatás, ha szorgosan ügyelünk arra, mi jön ki szánk ajtaján.«

Nem csak a szentírás, nem csak a bolds. Szűz, és a szentek példái figyelmeztetnek bennünket a nyelv zabolázásának szükségességére; hanem magok a pogány bölcsek is oktatnak arra.

A híres Szokratesz igen eszélyes volt beszédjében, s igen jól tudta nyelvét zabolázni. Egyszer tehát valamely csevegő azt kérdezte tőle, vajjon az ő nagy hallgatagságát nem tulajdoníthatná e tudatlanságának? A bölcs nyugodtan csak azt felelte: »A tudatlan nem tud hallgatni.« — És valóban, csak tekintsünk magunk körül: a legcsevegőbb mindig a legkönnyelműbb, a legfelületesebb, . . . valamint a malom is akkor kezd legnagyobb zörejt és kelepelést, ha már nincs a garaton semmi. Ugy-e?!

Midőn egyszer a bölcs Zénó hallotta, hogy körülötte egy ifjú nagyon sokat locsog, oda fordult, és azt mondta neki: »Vedd azt figyelembe, te fiatal, hogy a Teremtő két füffel és egy szájjal látott el bennünket, a végből, hogy soha meg ne feledkezzünk arról, hogy kétszer annyit kell hallgatnunk, mint beszélnünk.«

Azon kérdésre, miért adott a bölcs Likurgus oly kevés törvényt a lakedemoniaknak, azt felelte Charillus: »Azért adott Likurgus kevés törvényt, mert azoknak kevés törvényre van szükségök, kik keveset szólnak.« A lakedemon nép ugyanis komoly, hallgatag, s azért bölcs és tetterős is volt.

Midőn a bölcs Xenokrateszt több ember méltatlanul gyalázta, ő erre nyugodtan hallgatott. Kérdezték tehát barátai hallgatásának okát; a bölcs e sajátságos és jól megjegyzendő feleletet adta: »Azért hallgattam, mert már gyakran megbántam, hogy a gyaláztatásra és gúnyszavakra valamit feleltem, — de soha sem bántam meg, ha ily szavakra elhallgattam.« — Nemde, mintha csak saját tapasztalatunkat fejezte volna ki e görög bölcs!

Még akkor is jobb hallgatni, nyelvünket megzabolázni, ha a hallott gyaláztatásra majdnem viszket a nyelv, és biztosak va-

gyunk arról, hogy éles feleletünk vagy megjegyzésünk villámként fogja sújtani az ok-talan csevegőt; mert akkor is csak boszút állunk máson, mi nekünk nem igen használ, hanem inkább a sérelem által nyert érdemünket megsemmisítjük; tehát nem annyira a sértőt büntetjük, mint inkább önmagunkat károsítjuk.

Mivel leginkább akkor nehéz önmagunk és nyelvünk megzabolázása, midőn mások sértegetései, szúrásai, és célzásai ingerelnek, vedd csak figyelembe azt, hogy, ha a komoly katona árkok és mocsarak között halad, bármikép is kinozza fülét a sok béka unalmas hangja, még sem ránt kardot ez undortgerjesztő állatok ellen, mert jobban becsüli fegyverét, mint sem hogy azt ily használat által beszennyezze. Így becsüljük meg mi is nyelvünket, és ne használjuk azt az itt-ott kuruttyoló, akarom mondani, sértegető és gyalázkodó embertársunk ellen.

Pitágorasz, a nevezetes bölcs, tanítványainak azon törvényt szabta, hogy öt éven át hallgassanak, hogy így az eszélyes beszédet megtanulják. Ő szokta volt mondani: »A hallgatás az önuralom és bölcsesség jele, a csacskaság azonban az esztelenségnek tanúsága.« — Azért mondja Szeneka is: »Semmi sem hasznosabb, mint a nyelvnek

nyugalma, mint az, ha másokkal keveset, önmagunkkal pedig sokat szólunk.«

Még csak egy körülményt hozok fel a pogányok idejéből. Ismeretes, hogy ők azt gondolták, hogy minden erénynek külön-külön istene van. A hallgatagság istenségének szobrát tehát mindig lepecsételt ajkakkal mintázták, s az így mintázott istenségnek szobrát pedig Volupia, vagyis az öröm és víg kedély istennőjének templomában helyezték el; mi által már a pogányok is azt akarták mondani, hogy az élvez szívében valódi örömet és megelégedést, ki nyelve fölött tud uralkodni.

De már halljuk az egyház szentatyáit is, mit mondanak ezek tárgyunkról.

Aranyszáju sz. János a többi között azt mondja: »A nyelv el van zárva, és mintegy börtönbe vetve; mert a Teremtő azt két fallal vette körül, tudniillik fogakkal, mint valami csontczölöpzettel, és erősen bezárható ajkakkal, — míg többi érzékeink tárva-nyitva vannak. Nem adta-e Teremtőnk evvel világosan tudtunkra, mily veszélyes a nyelv, és mily szorgosan kell azt őriznünk?!«

Szent Ambrus pedig azt mondja: »A bölcs, mielőtt szólna, jól megfontalja, mit, kinek, hol, és mikor szól.« Vagyis: csak az bölcs, ki ily megfontolással szól; esztelen,

ki megfontolás nélkül jártatja nyelvét, mint a szélkeleplő.

Sz. Bernát e megjegyzést teszi a nyelv-nél: »A nyelvnek gyökere a szívig ér, mintha az által a Teremtő bennünket figyelmeztetni akart volna, hogy a szív azt először jól megfontolja, mit szabad a nyelvnek szólnia.«

Igy int aranyszáju sz. János is: »Őriz-zük mindenkor ajkainkat, zárjuk be azokat eszünk kulcsával, nem azért, hogy mindenkor zárva maradjanak, hanem azért, hogy csak a kellő időben nyiljanak fel.« — A nyelv kétségtelenül nagy szereplő az ember élet-nek sorsában; azért sokkal jobban kellene rá ügyelni, mint némelyek teszik.

Az orvosok a betegnél csakhamar a nyelvet akarják látni, és abból sokat tudnak meg a betegség mivoltáról. Így ismerhetjük ki mi is a nyelvből, annak beszédjéből, az ember jellemét: mert a mivel telt a szív, arról szól a nyelv. Kik oly könnyen jártat-ják nyelvöket mindenki fölött, azok kevésbbé nemes jellemöket árulják el. Vagy hogy hasonlattal éljek: azon pálcza, melyet valaki mindenhová bemárt: a sárba, a ganéjba, stb. az undort gerjeszt mindabban, ki ránéz; úgy a féktelen nyelv is lehetetlen, hogy végre a megvetés tárgyává ne váljék.

Jehuda hires zsidó rabbi egyszer a nyil-

vános téren hangosan hirdetgette, hogy ott-hon oly feltűnő szerrel bir, hogy a ki azt használja, ereje megifjodik, élete meghosszabodik. Nagyon természetes, hogy a nép minden felől hozzá sereglett, s azt az orvosszert kívánta. A rabbi haza érvén, a nagy sokaság előtt fölnyitotta a szentirást, s e szavakat olvasta: »Ki az az ember, ki életet ohajt, és jó napokat szeret látni? — Tiltsd el nyelvedet a gonosztól, és ajkid ne szóljanak csalárdságot.« (33. Zsolt. 13. 14.) Vagyis egy szentirásmagyarázó szavaival: »Kerüld különösen a nyelv gonoszságát, akkor boldog leszel; mert csak úgy lehetsz tökéletes, s az erényesség tökéletessége tesz boldoggá.« Az erényesség és tökéletesség bármily csekély fokáról se álmodozzék az, ki nyelvét zabolázni nem akarja.

VIII.

A MEGSZÓLÁS.

róf Stolberg, a nevezetes történetíró, részletesen beszéli el egyháztörténelmében Theodo bajor herceg leányának, Uttának, borzasztó esetét. — Theodo herceg heves vérű fia Landbert, Uttának testvérbátyja, erős szemrehányásokkal támadta meg Uttát valamely hibájáért. Ez, hogy magát valamikép mentegesse, merő ráfogással, sz. Emmerám hithirdetőre háritotta hibáját, azt vélvén, hogy ez úgyis elutazott Rómába, amint szándékozott, s így testvérbátyjának boszúja nem fogja érni. Landbert Uttának rágalmazó szavait valóknak tartván, dühödten Emmerám után rohant, és még Bajorország határain belül utólérte. Azonnal a leghevesebb szemrehányásokkal, gyalázó szavakkal, és szitkokkal halmozta el. Hiába állította Emmerám ártatlanságát, és ígérte, hogy állításának igazságát kétségtelenül be fogja bizonyítani. A haragtól lángoló Landbert nem hallgatott semmire, hanem megparancsolta szolgálóinak, hogy a legirtóza-

tosabb kinzások után öljék meg. Nehány poroszló csakhamar hozzáfogott a kinzáshoz: megkötözték, levagdalták izenkint újjait, azután kivájták szemeit, rövid idő múlva lemetszették orrát és füleit, azután karjait, és végre lábait is; de mivel mind e kinjainak közepette folytonosan Istent dicsőítette, a dühöngő poroszlók kivágták nyelvét s ott hagyták. A rettentően megcsonkított Emmerám természetesen nem sokára meghalt.

Theodo herczeg rövid idő múlva megtudta az esetet, és, habár teljesen meg volt győződve a hithirdető valódi erényességéről, minden fölött vizsgálatot indított, mely csakhamar föl is derítette nem csak a gyilkost, a szörnyű gyilkosság okát, s Emmerám ártatlanságát, hanem Utta könnyelmű bűnös-voltát is. — Landbertet atyja elsőszülötti jogától megfosztotta, ki azután Magyarországra menekült; Uttát atyai udvarából száműzte, ez Olaszországba vonult és bűnbánó életet élt; Theodo pedig, gyermekeinek bűneit némiképen jóváteendő, Emmerám sirja fölött nevezetes apátságot épített és alapított.

Ime, kedves olvasóm, a rágalom mennyi szerencsétlenséget, szörnyű igazságtalanságot, és kegyetlenséget eredményezett! — A rágalmazás és megszólás esküdt ellensége az erényességnek; azért okvetetlenül kell

róla szólanunk, annál is inkább, mert mind a kettő nagyon el van terjedve, észrevétlenül mindenüvé belopódzik. Minthogy a rágalmazás és megszólás káros következménye majdnem ugyanaz, e tárgyalásnál nem igen teszünk közöttük különbséget.

I. Tekintsük először azt, mily módon és mily alakban szokott a megszólás föllépni.

1. E bűn gyakran lép föl a *dicséret álarczában*. Emlékezzél csak ezekre a kifejezésekre, melyek a társalgásban oly sokszor fordulnak elő: »Ő valóban kitűnő minden tekintetben, munkás, értelmes, és sokkal valóságosabb, mint korától vagy állásától várható volna; de nagyon kívánatos, vajha soha . . . ez, az nem történt volna.« —

Vagy: »Az derék, tanult, becsületes férfiú, kit mindenki tisztel, mihelyt megismeri; de nem foghatom fel, hogyan feledkezhetett meg magáról ily ember ama dologban . . .«
Vagy: »Gondoljátok magatoknak, mily vallásos, szent személy az; ki hitte volna róla? . . .«
Vagy: »Kár azon emberért: ha az a hibája nem volna, alig lehetne jobb embert a világon képzelni.« —
Vagy: »Ő az én legjobb barátom, én őt mindig nagyrabecsültem; nem tudom, mit nem tennék, ha csak az nem esett volna meg

rajta ; intettem is őt gyakran, hogy óvatos legyen ez ügyben, de most már minden késő ; ezt nem vélte volna róla senki stb. stb.

Ki ne higgyen ilyen megszólónak ? Hisz a dicséret, a színlelt szánakozás annál valószínűbbé teszi a közben felhozott vétket is. Sz. Ágoston magyarázata szerint ezen rágalmozók olyan hamis ebekhez hasonlók, melyek látszólag hizelegve közelednek az emberhez, és midőn farkcsóválva hátunk mögé kerülnek, megharapnak bennünket. Már Plinius is észrevette, hogy némely vadállat nyelve olyan érdes, hogy nyalogatása is véresre felszaggatja azt, a mit megnyalogat ; ilyen a megszólónak dicsérete.

2. A megszólás súlyos bűnét követik el az emberek gyakran a *dolog nagyításával*, melynek következtében a szunyogból a csacska nyelv ökröt csinál. Némelyek olyanok, alig hogy valakit szólani vagy mosolyogni láttak, máris képzeletük rémeit a gyanúsítás undok színeivel bemázolva, mások elé hordják : »Csak láttátok volna, mint én láttam, azt az arczkifejezést, azt a gyanus mosolyt !« Oh te szerencsétlen nyelvű. Tehát néma legyen mindenki ? Azt véled, hogy mindenki csak oly aljas gondolatokkal foglalkozik, mint te ? mindenki csak undok czélből szól más-hoz, vagy rossz szándékkal mosolyog ?

Ily nagyító és gyanúsító megszólással teszi tönkre gyakran az úr vagy az asszony-ság a cselédnek jó hirnevét, mert egyszer magáról megfélemlítve hibát követett el. — Igy keserítik el néha a szomszédok egymás életét. — Igy hivesztelik el néha a legbecsületesebb embert részegesnek, mert egyszer vígabbnak látszott. — Igy tesznek a szolgálatban levők gyűlöltté némely uraságot, midőn azt állítják róla, hogy kín annál a szolgaszemélyzet élete. S ha kutatod, mi történt, azt találod, hogy az ur egy szolgát, amint kellett, keményen megdorgált éjjeli csavargása miatt.

3. A megszólás bűnét sokan követik el *hírhordással és besugással* is. — Némelyek azt vélik, hogy ők meg nem szólnak senkit, hogy bűnt nem követnek el, ha így beszélnek: »Én hitelt érdemlő emberektől hallottam, hogy ez vagy amaz azt tette.« Vagy: »Mindenféle beszédek szállongnak a városban ez ember felől.« »Ezt hallottam a városban; én nem tudom, vajjon adjak-e hitelt a dolognak, de már gyakrabban hallottam.« — Vagy ha valakit dicsérnek, vállát vonva, kiölti a megszóló kígyónyelvét, e szavakkal: »Ha ti azt tudnátok, mit én ez emberről hallottam, másképp itélnétek.« — Kedves olvasóim, az ilyen beszédek valódi kí-

gyósziszegések, és a leggyalázatosabb megszólások.

A leggyakrabban megtörténik, hogy a szivtelen megszóló, csak hogy gonoszságát fődje, hogy rágalmának nagyobb hitelt adjon, azt a szólásmódot használja: »a városban beszélük,« »azt mondják.« Dehogy mondják; csak az ő átkos nyelve mondja, ő fecskendezi ki azt a varangymérget!

4. Megszólják sokan embertársaikat a titok *elárulása* által. »Te barátom vagy, csak teneked mondom, de ne mondd tovább.« »A világért sem,« feleli a másik. »Tehát az az ember néhány év előtt ezt meg azt tette; nagy bajomba került, hogy a kellemetlen helyzetből kimentsem.« Vagy: »Ezt a titkot ismerősöm reám bizta; de azért neked, ha tudsz hallgatni, megmondom.« Ez, természetesen ily megjegyzések és ígérek mellett, másoknak, s azok ismét másoknak elbeszéli a dolgot, úgy, hogy más nap az egész város tudja. Ezt mindenki ismeri tapasztalásból.

Hogy mily könnyen száll tovább a titok, látható Papiusz római szenátor esetéből, melyet a történelem följegyzett. Papiuszt, midőn hazatért a tanácsból, neje kérdezte, mi volt a tanácskozás tárgya. »Az titok, nem mondhatom.« A hölgy erre annál

inkább sürgette férjét, és erősen ígérgette, hogy bármi legyen, ő megtartja a titkot. A szenátor tehát, részint hogy megkisértse, vajjon tud-e titkot tartani, részint hogy a kifejezést nevetségessé tegye, azt mondta, hogy a nőkre igen kedvezőtlen törvényt határozott a tanács. — Másnap a város legelőkelőbb hölgyeinek küldöttsége lépett a tanács elé, és könyörgött, hogy a reájok vonatkozó új törvény ne hirdettessék ki. A tanács nagyot nézett, azután jót nevetett, mert hisz a nőkről semmi törvény sem tárgyalatott. De be volt bizonyítva, mikép szokott az egyszer elárult titok gyorsan terjedni.

5. Sokan megszólják felebarátjukat, sőt a rágalom bűnét is elkövetik, a *balitélet és gyanusítás* által. Mert sokan birájává vetik fel magukat mások tetteinek, gondolatainak, és szándékainak; mintha csak Isten mindentudását bírnák, ki egyedül lát a szív mély redőibe. Ezek a megszólók és gyanusítók mások pillantásait, taglejtéseit, szavait, lépéseit, ruházatát és viszonyait saját rögeszméik szerint itélik meg. »Ime, mondja az ilyen, nézzétek, az ott gyakrabban megy abba a házba, az nem jót forgat elméjében; könnyen lehet elképzelni, mit keres ott.« — »Az az ember oly bőkezű a szegények iránt; ugyan mi a célja? nem gondolom, hogy az a

bő adakozás mindenkor tiszta szándékból történik.« — »Azon nő, az a hölgy oly pontos és szorgalmas a templomjárásban; ah de nem az áhitat és vallásosság vonzza őt oda...« — »Én a multkor ezt az embert amavval láttam beszélni, a mosolygása nem tetszett nekem.« — »Nem láttad te azt, mily meglepetés tükröződött X. arcán, mikor Y. a szobába lépett. Annak a szeméből ki lehet olvasni, hogy kicsoda-micsoda.« stb. stb. Nemde hallhatók ily beszédek?!

Olyanok ezek a megszólók, mint a jó ételek körül szállongó legyek: hasonlók azon legyekhez is, melyek különös előszeretettel mocskolják be a fehér papirt. Üzzétek ki hátatokból a megszólókat, mint a tolakodó legyeket!

Olyanok az ilyen megszólók, mint a fülbemászók, ezek füleinket megsértik, megsebzik; dugjátok be füleiteket előlök!

Olyanok az ilyen megszólók, mint azok a háziállatok, melyek minden udvarszöveget befutkosnak, és mindenütt piszok után kapkodnak.

Mindent megítélnék, gyanúsítanak, félremagyaráznak. Nekem az ilyenek eljárása megfontolásánál eszembe jut a spanyol közmondás, mely azt tartja, hogy a tolvaj mindenkit tolvajnak vél. — Mert az ilyen meg-

szólók és rágalmazók piszkos, romlott, gonosz szívűek, azért mindenkit olyannak ítélnék, és gyanúsítanak.

6. Sokan másokat *hallgatással* is megszólítanak, mert az úgymint csak olyan tettetett hallgatás, midőn így szólnak: »Oh, én nem mondhatok mindent; én nem akarok senkit rágalmazni, Isten őrizzen; legyen mindenki magának olyan, a milyen; ti bámuljátok, ha nem akarnék sokat elhallgatni.« — Undok megszóló! Inkább rágalmaznád azt az embert nyíltan emberölésről, rablásról, vagy miről, legalább a hallgatók kutathatnák az igazat; de ily kifejezésekkel a legkülönfélébb gyanúra szolgáltatasz okot, a nélkül, hogy nyelved undokságát föl lehetne fődözni; a mennyire tőled telik, megölöd azon ember becsületét. A te nyelved gyilkos!

Kedves olvasóm, amint láthatod, ily különböző módon követhet el halálos vétket a megszóló, tudniillik tettetett dicsérettel, nagyítással, hírhordással, titokárulással, balítélettel, és hallgatással. —

Ha néha a megszólás csekélységnek látszik is, azt a körülmények súlyossá teszik: ha valamely gonosz nyelv egy inasról azt mondja, hogy hazug, az talán még csak tűrhető, ha a mellett az inas kárt nem szenved; de ha azt magas hivatalnokról, vagy

papról mondja valaki, az már nagyobb bűn, mert ezek a nekik szükséges jó hírükben esetleg nagy kárt szenvednek. Az elüljárók olyanok az emberi társadalomban, mint a szemek az emberi testben: némely hibát vagy sérelmet a lábon vagy kezen tekintetbe sem veszünk, de a szemek már nagy jelentőségű az ily hiba, sőt talán a szemek világától is megfosztja. Ki a szemnek árt, az egész testnek érzékeny kárt okoz. Úgy van az a megszólással.

Kerüld tehát azokat, kik a megszólás undok és ragályos betegségében szenvednek. Légy arról meggyőződve, hogy undok bűnökben fetreng az, ki másokat megszól. Hippokratesz, a híres görög orvos, mondja: »A fekete és genyedő nyelv a legrosszabb jel.« Ugyanazt kell mondanunk minden nemű megszólóról: bármily áhítatosnak és vallásosnak látszik is valaki, ha nyelve a megszólás mérgétől feldagadt, ha rágalmazó beszédekben kigenyed, annak lelki betegsége halálos.

II. Kutassuk még röviden az okokat is, miért kell a megszólást oly nagy és veszélyes bűnnek tartanunk.

1. A rágalmazás és megszólás felbontja az emberek között a szeretet, s az egyetértést. — Krisztus Urunk mindent megtett, hogy bennünket közös szeretetre birjon és vezéreljen. A felebaráti szeretet parancsát

hasonlónak mondja azon parancshoz, melynél fogva őt tartozunk szeretni. »Ez az én parancsolatom, hogy szeressétek egymást.« (Ján. 15, 12.) »Uj parancsolatot adok nektek: hogy szeressétek egymást.« (Ján. 13, 34.) Sőt az utolsó vacsoránál is leginkább a körül szorgoskodik, hogy egymást szeressük, s e közös szeretet föntartása- és gyarapodásáért Üdvözítőnk a legbuzgóbban imádkozik. (V. ö. Ján. evang. 17. rész.)

De még többet is tett ő: saját testét és véréát adta nekünk eledelül, hogy így egy kenyérből, s ugyanazon asztalnál étkeztvén, egy családot képezzünk, és mint ugyanazon egy családnak tagjai, egymást szeressük, egymással egyetértésben legyünk.

Mire pedig Krisztus Urunk annyira törekedett, azt az apostolok is folytonosan sürgették. Mennyire szorgoskodott sz. Pál apostol leveleiben a hivek közös szeretetéről! Ismeretes sz. János evangelistának azon intelve is: »Fiaim, szeressétek egymást, . . . ha ezt teszitek, ez elég!«

Ezen értelemben jár el az egyház is, midőn azt rendeli, hogy, ha két szoros kötelesség között kell választanunk, inkább teljesítsük a kötelmet felebarátunk iránt, mint az egyház más parancsát. Például, vasár- vagy ünnepnap szól a harang, neked szent

misére kellene menned, mert erre nagy bűn alatt kötelezve vagy; ha azonban beteg van a háznál, ki ápolásodra szorul, a betegnél kell maradnod; az egyház tehát inkább kötelez téged felebarátod iránt tartozó köteleidre, mint parancsainak teljesítésére. Annyira fontos az, s annyira szorgoskodik az egyház, hogy az emberek között a viszonyos szeretet, az egyetértés fennálljon. — S ime, a rágalmozó, a megszóló megsemmisíti és felforgatja azt, mire bennünket Jézus Krisztus tanított, mire oly szorgoskodással törekedett, mi végből nekünk saját testét étkül adta, a miért még végórájában is oly hévvel imádkozott; a megszóló, zavarván az emberek között a szeretetet és egyetértést, felforgatja azt, a mire bennünket az apostolok oktattak, mit folytonosan sürgettek, mire a szent egyház tanít és utasít. A rágalmozó és megszóló tehát ellene működik Jézusnak, ellenökre van az apostoloknak, ellene tör az egyháznak. Nem nagy bűn-e az?

A megszóló négyszeres bünt követ el:

1. Isten ellen, mert parancsát megszegi;
2. felebarátja ellen, mert azt megsérti és haragra, gyűlöletre, boszúra ingerli;
3. önmaga iránt is vétkezik, mert ha felebarátja iránt kiméletes volna, Isten is kegyelmes lenne az ő bűnei iránt, mint a szentírás mondja: »A

szeretet befödözi a bűnök sokaságát,« (Pét. I. 4, 8.) ki mások iránt nem kiméletes, Isten sem lesz az iránt kiméletes; 4. a megítélgető vétkezik hallgatói iránt is, mert azokat³ czivódásra, új megítélgetésekre, bizodalmatlanságra, szitkozódásra, gyanakodásokra készíti. — Való tehát az, mit sz. Bernát mondott, hogy a rágalmazás vagy megszólás hasonló a többélű törhöz, mert a rágalmazás egyszerre több irányban ejt sebet. — S ez az első ok, miért kell a rágalmazást és megszólást nagy bűnnek tekintenünk.

2. A rágalmazó s a megszóló veszedelmes rabló is. — Az embernek legnagyobb kincse, jó híre, neve. Sz. Tamás mondja: »A jó név a külső javak legnagyobbjainak egyike, és az emberi élethez, különösen a becsület, erényes élethez a legfelsőbb fokban szükséges.« (Summ. 2. 2. q. 73, a. 2.) De a szentírás is számos helyütt állítja: »Jobb a jónév sok gazdagságnál.« (Példab. 22, 1.) És ismét: »Gondod legyen a jónévre, mert az inkább megmarad, mint ezer drága nagy kincsek.« (Jéz. Sir. fia 41, 15.) Sőt a szentírás azt mondja, hogy a jónév értékesebb, mint az élet. Mint valóban a tapasztalásból is tudjuk, hogy sokan készek inkább meghalni, mint hogy becsületöket megsértve lássák.

Jónév nélkül mit is ér az egészség, a

jólét, a gazdagság, a tekintély, sőt maga az élet?! Ellenben majdnem mindezeket megszerezheti magának az ember, ha csak sértetlen a becsülete, ha megvan jóneve.

Ha tehát egynehány forint értéknek elrablása, rossz, alávaló cselekmény, büntendő vétség; — mennyivel nagyobb bűntény a rágalmazás, a megszólás, a megítélgetés, mely az ember legnagyobb kincsét elrabolja, mely neki rosszabbat tesz, mint ha életétől megfosztaná?! Kedves olvasóm, a rágalmazó valódi rabló, a rágalmazó gyilkos, sőt még annál is rosszabb. Hogyan merik a rágalmazást sokan csekélységnek, jelentéktelenségnek tekinteni?

A megszóló, a rágalmazó hasonló a lesben álló gyáva gyilkoshoz, ki hátul sebzi meg az embert; mert nem mer vele szembeállani. — Egy főpap valami nemes embert meghívott ebédre. Ebéd közben a nemes ember valakit megítélgetni kezdett. A főpap e csevegésnek véget akart vetni, de miután ez nem sikerült, hangosan parancsot adott az inasnak, hogy a kérdéses embert azonnal hívja ide. A vendég meglepődve kérdezte, minek hívja ide azt az embert. »Hogy az magát védelmezze, felelte a főpap; mert hisz igazságtalanság volna, valakit elítélni, mielőtt kihallgattatnék.«

A megszóló és rágalmazó hasonló a kígyóhoz, mely szép, pikkelyes, kecsesen tud tekerődni; de jelentéktelennek látszó kis karczolója is halálos sebet ejt. — Igen, de a megszóló nem csak másan, hanem önmagán is halálos sebet ejt.

3. Mert végre is világosan ki kell jelentenem, hogy a megszólás betegsége halálos, a megszólás szokása könnyen örök halálba visz. Miért? Részint mert a megszóló soha jóvá nem tehető károkat okoz, részint mert az, ki a megszólást megszokja, majdnem soha sem javítható meg. — Hogy ez állításomat megértsed, szükséges azt tudnod, hogy azon bűnök, melyekkel valaki másnak akár jószágában, akár jónevében, akár jogában, kárt okoz, csak akkor bocsáttatnak meg, ha a kár megterített, vagy jóvátett. Elvként áll szent Ágoston ama mondása: »Nem bocsáttatik meg a bűn, ha a lopott tárgy vissza nem adatik.« Az egész világ kerektségén nincs gyóntató, ki téged e kötelezettségtől feloldozhatna. A sértett jónév helyrehozatala nélkül, nincs bocsánat.

Ámde kimondhatatlan a nehézség a jóhírnévben tett kár helyrehozatalánál. Az első nehézség már a tett kár nagyságának megítélésében áll; egyedül az Isten tudja méltóképen megítélni a kár nagyságát, melyet a

megszóló nyelve okoz, mert az összes körülményeket és következményeket csak ő látja. A megszólás bűne és káros következményei hasonlóak a tóba vetett köhöz, mely kezdetben csak kis körhullámot okozott a víz sima tükrén, mely azonban pillanatról pillanatra mindig tágabb hullámkörre fejlődött.

De másodszor, ha valaki be is látná a nagy kárt, melyet megszólása okozott, és ha akarná is azt jóvátenni; — többnyire nem teheti. — Nagyon könnyű a fehér posztót feketére festeni, de azt ismét fehérre mosni, gondolom, lehetetlen. — Könnyű a szeget egy-két kalapácsütéssel a fába verni, de nem oly könnyű azt onnét kihúzni. Így a megszólás visszavonása nem használ annyit, a mennyit a megszólás ártott. Miért? — Mert az emberek sokkal hajlandóbbak a rosszat elhinni, mint a jót. Ime szienai sz. Bernardin tapasztalata és okoskodása: »Habár a megszóló visszavonja ama szavait, hogy az a leány nem tisztességes, vagy hogy az a pap tettető; az emberek még sem fogják ezt már neki hinni. A legtöbben azt fogják vélni, hogy szavát lelkiismerete furdálása, vagy a gyóntató parancsa miatt vonja vissza; de különben úgy fognak vélekedni, hogy mégis csak van valami a dologban.«

Kétségtelenül nehezebb valakinek elrablott jónévét, mint más jószágát visszaadni. A tolvaj tudja, mit és mennyi értékűt sajátított el; a megszóló nem tudja, mily kárt tesz, nem is teheti azt jóvá. Ha vastag kötéltre görcsöt kötsz, azt ismét könnyen kibonthatod; de ha finom selyemszállra kötöttél görcsöt, azt alig ha bírod többé felbontani. A becsület, a jónév gyöngé, mint a legfinomabb selyemszáll; ha valaki becsületén görcsöt, gáncsot ejtettél, nem fogod azt birni felbontani. Azért mondtam, hogy a megszóló, ha akarná is az okozott rosszat jóvátenni, nem igen teheti; s azért helyes a következtetés, hogy a megszólás bizony könnyen vihet az örök kárhozatra.

Láttad már, hogyan gördül le tavaszkor a hó a háztetőkről? A háztető gerinczén a madár vagy szél kevés havat megmozdít; ez lejjebb gördülvén több havat ragad magával, és minél lejjebb gördül, annál nagyobbá válik a hógolyó. Épen így történik az a magas hegyek lejtőin, és így képződnek azok a hóomlások (lavínák), melyek egész erdőséget tönkretesznek, házakat összemorzsolnak, falvakat elsodornak, stb. — Így van az a kezdetben csekélységnek látszó megszólással is . . . Ki felelős e károkért?! A te nyelved, szerencsétlen megszóló!

IX.

A HAZUGSÁG.

szintén bevallva, egy keveset szégyen-
lem, hogy erről a vétségről is kell
szólanom; pedig kell, mert sokkal
gyakrabban fordul elő, mint az emberek azt
elhinni képesek.

»Hazudik az, ki saját meggyőződése
ellen szól,« mondja sz. Ágoston. Vagy mint
sz. Anzelm kifejezi: »Hazugság az, ha va-
laki másképp szól, mint gondol.« — Hazug
az, ki valamit állít, a miről tudja, hogy nem
úgy van, vagy ha jó akaratú volna, némi
kutatás után megtudhatná, hogy nem úgy van.

A keresztény erkölcsstan rendesen a ha-
zugságnak három nemét különbözteti meg,
keletkezésének három oka szerint. — *Ha-*
szonhazugságnak nevezik azt, melyet valaki
azért követ el, hogy önmagának, vagy más-
nak használjon. — *Tréfahazugságnak* mond-
ják azt, ha valaki a tréfa világos kiérzése
nélkül, mulatság, élczelődés, vagy mások mu-
lattatása végett mond nem igazat. — *Kár-*
hazugságnak nevezik ezt a vétket akkor, ha

valaki nem igazat mond, s ez által felebarátja birtokát vagy jónevét csorbítja.

Magában véve a hazugság mind a három neme rossz: az úgynevezett haszonhazugság is tagadhatatlanul Isten megsértése, s ez nagyobb rossz, mint az egész világ rombadülése; még rosszabb a tréfahazugság, minthogy ennél az ember Istent oly csekélynek tartja, hogy tréfa miatt is megsérthetőnek véli; legrosszabb a kárhazugság, mert a hazugságon kívül még kárt is okoz, s így kettős bünt követ el.

Egyébiránt az én czélom nem az, hogy a hazugság meghatározását, vagy különféle nemét taglaljam, hanem az, hogy szégyenletes bűnös voltát, és az erényes törekvésre káros hatását feltüntessem, és mindenkit szorgos kerülésére serkentsek. Erre pedig szolgálhatnak a következő megfontolások.

1. A hazugság *a természet rendjét zavaró cselekmény.* — A természetben minden czéllal bír, melyre rendeltetett. A természetben minden művészi rendben és arányban van alkotva, mint a jó órának gépezete. Ki valamit a természetben egyébre használ, mint a mire rendeltetett, az zavarja a rendet a természetben, az azon dologgal visszaél. — Az emberi nyelv arra rendeltetett, hogy az ember gondolatait, tudását, és érzelmeit ál-

tala kifejezze. Ki tehát szavaival gondolatainak, szive érzelmeinek ellentmond, az hazudik, — az visszaél szólástehetségével, mert egyébre alkalmazza, mint a mire rendeltetett; ő zavarja a természet rendjét.

Valamint az óra szégyent hárít az óraművesre, ha máskép üt, mint mutat; úgy az ember, ha szive máskép üt, vagyis érez, és máskép szól, vagyis mutatója, nyelve, máskép mutat, — szégyent hoz a természetre, azaz: a természet alkotójára, mintha ő rossz művet állított volna elő. — Ime a hazugság gonozsága! Ki nyelvével így él vissza, méltatlanná teszi magát e nemes testrészre.

A szentírás a hazugot kétszivűnek nevezi. — Mint a természetrajzból tudjuk, azon állatok, és emberi lények is, melyek három szemmel, vagy két orral, négy kézzel, stb. születnek, szörnyeknek neveztetnek és utálatosak; úgy az, a ki két szivű, azaz hazug, erkölcsi tekintetben szörny, és utálatos.

Mivel tehát a hazugság oly természetellenes, és természetzavaró, már Plutarch inti a szülőket, hogy a fiatalságnál a hazugságot soha se hagyják büntetlenül.

2. A hazug nem csak visszaél a természet adományával, hanem *zavarja és veszé-*

lyezetteti az emberi társadalmat, és annak rendezett viszonyait.

Az emberek társas lények, egymás segítségére vannak utalva, egymásra szorulnak, szóval, társadalmi viszonyok kötését és rendezését nem mellőzhetik. A társadalmi békés, áldásos viszonyok köteléke a bizalom, a hűség, s az igazmondás. (V. ö. Thom. II. 2. q. 109. a. 3. ad 1.) — A hazugság azonban a bizalmat, a hűséget, a megbízhatóságot tönkre teszi; mint szienai szent Bernardin is mondja: »Ha a hazugság lábra kap, lehetetlen az emberek között a hűség, bizalom, barátság, egyetértés, béke.« (Tom. I. serm. 31, a. 2, c. 7.) — A hazug tehát magát az emberi társadalmat veszélyezteti.

Képzeljétek magatoknak, mondja arany-száju sz. János, (Hom. 13 in epist. ad Eph.) mi történnék, ha az ember szeme a kéznek azt mondaná, hogy a virágok üszkők, s az üszkők virágok? vagy ha a toroknak mondaná, hogy ez az éték méreg? stb. Ha az ember e szerint igazodnék, nem válnék-e szerencsétlenné? nem forogna-e folytonosan a halál veszedelmében? — Hasonló erkölcsi és anyagi veszélybe hozza az emberi társadalom testét az egyes tagok hazugsága. — Undok és vészthozó bűn tehát a hazugság. Azért mondja az apostol:

»Elhagyván a hazudságot, kiki szóljon igazat felebarátjával; mert egymásnak tagjai vagyunk.« — Az volna a hazug nyelveknek legméltóbb büntetése, melyre azokat a zsoldáros kárhóztatja: »Némuljanak meg a csalárd ajkak.« (30. Zsolt. 19.)

A hazugságnak mindenesetre azon szomorú két következménye van, hogy a hazug elveszti szavainak hitelét, s a hazug sem hisz senkinek. »A ki hazudozik, elveszti szavainak minden tekintélyét,« mondja sz. Efrém. S ennek nagyon természetes okát már Titus Livius latin történetíró adja. A ki hazudozik, mondja ez, annak mindig nagy gonddal kell emlékezetében tartania, micsoda hazugságot mondott, hogy későbbi beszédjével önmagának ellent ne mondjon; mivel azonban ez, a gondolatok nagy kavargásában, teljes lehetetlen, megtörténik, hogy feketének mondja azt, mit előbb fehérnek állított; és mihelyt egyszer hazugságon kapták, már meg van bélyegezve: semel mendax, semper mendax (egyszer hazug, mindig hazug), mindenki megveti őt és kerüli. Ez a hazug egyéniségére nézve nagy kár.

De ő emellet még oly szerencsétlen, hogy másokat is általában hazugoknak tart, másoknak sem hisz. Valamint az, ki zöld vagy

kék szemüveget visel, mindent zöldnek vagy kéknek lát; úgy a ki valamely bűnben van, másokat is oly bűnösöknek tart: ki hazug, másokat is hazugoknak hisz, mint aranyszájú szent János is mondja: »A hazug azt hiszi, hogy senki sem szól igazat.« (Hom. 9. in Matth.) — S ez lazítja, rontja, veszélyezteti az emberi társadalom békés, bizalmas, és barátságos viszonyait.

Azért már a pogányok is belátták a hazugok veszélyes voltát az emberi társadalomban.

A régi rómaiak a hazugságot a tisztességes és nemes emberhez annyira nem méltó dolognak tartották, hogy a hazugnak homlokára, mint a rabszolgákéra tüzes vassal bélyeget ütöttek (Cic. Orat. pro Roscio Am.). — *Claudius* császár *Pamphilius* nevű római polgárnak hulláját az ebek és ragadozó madarak prédájává dobatta, s nem engedte eltemetni, mert hazug volt. — *Traján* császár a tráciai király fiát fogva tartván, nagyon megszerette, és már-már örökségébe vissza akarta helyezni, midőn valami hazugságon rajtakapta (azt mondta, hogy iskolában volt, pedig a kertben kujtorgott, és gyümölcsöt veregetett le a fákról); a császár azonnal megváltoztatta akaratát, mondván: »A hazug nem méltó arra, hogy kormányozzon,«

s a trónörököszt udvarából is száműzte. — *Artaxerxes*, a perzsák királya is, ha valamely katonát hazugságon rajtakapott, nyelvéen szeggel három likat veretett át.

De mit is érdemel egyebet az, ki szólastehetségével galádul visszaél, ki az egész emberi társadalom viszonos bizalmát veszélyezteti?!

3. Mindezekből látható, hogy a hazugság a legközönségesebb *keresztényhez sem illő*, vagy méltó, cselekmény. Hisz, a mondattakon kívül, a hazugság mindennemű bűnnek palástja, vagy mint Tertullian mondja: a hazugság a rossz vágyaknak szolgája. Minden rossz szenvedély a hasugságot hívja segítségül, ha a bűn elkövetéséhez fog. Azért int bennünket a szentírás oly gyakran, és oly erélyes szavakkal: »Elhagyván a hazudságot, kiki szóljon igazat felebarátjával.« (Efez. 4, 25.) »Fuss a hazudságtól. (Exod. 23, 7.) »Elveszted (Uram) mind, kik hazudságot szólnak.« (5. Zsolt. 7.) »Nem megyen abba (a mennyekbe) a hazug.« (Jelen. k. 21, 27.) Így int és fenyeget a szentírás, vagyis a szentírásban Isten.

Ah Istenem, hol vannak azok az idők, melyekben a keresztények a hazugságnak még gondolatától is eliszonyodtak! Hol vannak azok a keresztények, kik, a történelem

tanusága szerint, készebbek voltak ezerféle kínok között meghalni, mint hogy csekély hazugságot mondjanak?!

A számtalan példa közül ime csak sz. Anthymus esete. Midőn Maximián császár az egyházat oly kegyetlenül üldözte, hús katonát küldött Anthymus felkutatására és elfogására. A katonák nagy fáradság után valamely magánházba léptek, és ételt-italt kértek. A ház tulajdonosa nagy örömmel és készséggel mindent szolgáltatott nekik, a mit csak kívántak; oly nyájasan és barátságosan bánt velök, hogy a katonák még soha sem tapasztaltak ily fogadtatást. Végre azt kérdezték tőle a katonák: Nem ösmeri-e a keresztények püspökét, Anthymust, kit bármi módon el kell fogniok, és a császárhoz hozniok? »Hogyne ismerném Anthymust, felelte a házigazda, ne fáradjatok tovább, én magam vagyok az.« — Nagy volt a katonák meglepődése és zavara; mert hogyan fogják el ezt a jó embert? Tanakodtak, és végre egyhangulag elhatározták, hogy visszatérnek, s azt mondják, hogy keresték a püspököt, de sehol sem találhatták. Ez elhatározásukat hallván Anthymus, hévvel közbeszólt: »Nem szabad, barátim! A kereszténynek soha sem szabad hazudni, vagy másnak hazugságot tanácsolni. Csak menjünk a császár-

hoz! Inkább haljak én meg, mint hogy oka legyek a hazugságnak.«

Sz. Ágoston sz. Firmusz Tagaszte püspökének esetét így beszéli el. Egy ártatlan ifjú, kit a poroszlók halálra kerestek, e püspökhöz menekült. A poroszlók ezt gyanították, s azért a püspökhöz mentek és az ifju felől kérdezősködtek; a püspök, ha tagadó választ ad, nagy tekintélye miatt, a poroszlók elhiszik, hogy nem tud az ifjuról semmit, — ha bevallja, hogy nála van az ifju, a szerencsétlen veszve van. Azért így felelt: »Kész vagyok a halálra, de szólni nem fogok, mi által az ártatlant boldogtalanságba dönthetném.« A püspök kész volt iszonyú kínokat kiállani, de sem nem vallott, sem nem hazudott. — A császár megtudván Firmusz felebaráti szeretetét, és a hazugságtól való tartózkodását, megkegyelmezett a fiatal embernek.

A történelem jelentései szerint számtalan esetről tudjuk, hogy a keresztények egy szó vagy csekély tettetés által megmenthetők volna javaikat s életöket; azonban inkább a legborzasztóbb kínokat is kiállották, véröket ontották, életöket feláldozták, — de nem hazudtak.

Most pedig hová jutottunk! A hazugságok palástolására, különféle különbözete-

téseket tesznek. Valami tréfahazugságot is említenek. Erről a cikk kezdetén is szóltam; s itt sz. Tamás esete jut eszembe. Aquinói sz. Tamás iskolatársa egy alkalommal a szoba ablakán kinézett s így szólt a szenthez: »Nézd csak Tamás, amott egy ökör röpül.« Tamás valóban körülnézett. Midőn e miatt kinevették, Tamás komolyan csak azt a megjegyzést tette: »Inkább hittem, hogy az ökör repülhet, mint hogy a keresztény hazudjék.«

Hogy az úgynevezett *kényszer-hazugság* is tilos, az azon egyszerű okból bizonyos, mert rossz eszközt soha sem szabad használnunk, még a jó cél elérése végett sem: a jó cél soha sem szentesíti az eszközt. (Non faciendum malum, ut eveniat bonum.) Vagy mint az apostol mondja: »Ne cselekedjünk rosszat, hogy abból jó következék.« Minthogy a hazugság önmagában rossz; nem szabad azt elkövetnünk még akkor sem, ha abból nagy jó következhetnék. Nem szabad hazudni, ha bár csekély hazugság által nagy hasznot okozhatnál, nagy szerencsétlenséget elháríthatnál, saját vagy mások megszégyenülését megakadályozhatnád is. Nem szabad hazudni, ha az által a házi békét föntarthatnád, a czivakodásokat elkerülhetnéd, az ellenségeskedéseket kiegyenlít-

hetnéd, sok bünt és nagy kárt megakadályozhatnál, felebarátaid életét megmenthetnéd, sokak megtérését eszközölhetnéd is. Az elvet aquinói sz. Tamás is röviden kimondja: »Nem szabad, ugymond, hazugságot mondani a végből, hogy bármily veszélyből mást kiments.«

4. Mindezek után nagyon természetes, ha azt mondom, hogy *az emberiség java gyűlöli a hazugságot.*

Dicső az, ha valakiről azt lehet mondani, mit Üdvözítőnk Natanaelről mondott, hogy ebben nincs álnokság. (Ján. 1, 47.) Bárkinek dicsőségére válik, és tekintélyét növeli, ha el lehet róla mondani: ez becsületes és őszinte ember, ennek szavában bátran lehet bízni. Ellenben kétségtelenül gyalázatos az, ha valakiről azt kell mondani: ez semmi hitelt sem érdemel, ez csalárd ember, ennek szavára semmit sem lehet adni. — Az ilyentől minden tisztességes ember elfordul, s alig van bűn, mely az embert oly megvetés tárgyává tenné, mint a hazugság; mert a kire rábizonyul, hogy hazug, az kétségtelenül minden hitelét, becsületét, és tekintélyét elveszítette embertársai előtt.

Bizonyos ember egyszer sántának tetette magát, és mások támogatását vette igénybe,

hogy haza juthasson; de végre tettetése kitudódott. Isten különös megengedése folytán e tettető később valahol elesett, és valóban lábát törte. Kiabált, segítségért folyamodott; de akkor is mindenki tettetésnek vélte a dolgot, s azt felelte minden átmenő: »Emeljen fel az, ki nem ismer.« — Így szokott az minden hazuggal történni: nem hisznek neki a becsületes emberek, ha igazat mond is; a tisztességes emberek undorodnak az ilyentől.

Még azok is, kik hazudni szoktak, ki nem állhatják azt, hogy őket hazugoknak nevezzék. Gyakran véres összeütközésekre kerül a dolog, ha az egyik a másikat hazugnak mondja. Ennyire megy az embereknel a gyűlölet a »hazug« megnevezés ellen; ennyire megbecstelenítve érzik magokat, ha hazugoknak mondatnak; annyira utált az embereknel a hazugság.

Ebből, és a társadalomban szükséges viszonos bizalom megkárosításából magyarázható a szigorúság, melylyel már a pogányok is, és gyakran a világi törvényhozók, a hazugságot büntették. — Tenedosz szigétén Tenezs király törvényt szabott, mely szerint minden bíró mellett egy bákó álljon bárdal, hogy valahányszor valakire rábizonyult a hazugság, azonnal lefejeztessék. — Más nemzetek, más országok, és királyok hasonló

módon, példásan, szigoruan, és megszegényítően büntették a hazugságot.

Ne mentegesse itt valaki a hazugságot, mely az üzletnél, a kereskedésnél, a tárgyak túlzott ajánlgatásánál szokásban van. — Mert először is a szentírás azt mondja: »Jobb a szegény, mint a hazug férfiú.« (Példb. 19, 22.) Jobb az olyan ember állapota, nagyobbra becsülendő az, ki inkább szegény marad, mint hogy hazugságok által jólétre vergődjék. — De különben is rosszul számítanak az emberek, midőn hazugságok által anyagi jólétre jutni törekszenek, amennyiben a szentírás szava mindig igaznak bizonyult: »A család nem talál nyereséget.« (Példab. 12, 27.)

Köln városában egyszer két kereskedő a gyónásban hazugságról vádolta magát, és midőn a gyontató azt parancsolta, hogy ezt ne tegyék, ők mentegetődztek, hogy most az ember máskép nem boldogulhat . . . A gyontató azonban föntartotta követelését . . . »Csak kísértsék meg, ugymond, megtenni azt, amit mondtam.« . . . A kereskedők egy évig megtették, de sokat vesztek; a gyontató mindazáltal a következő évben is ugyanazt sürgette és rávette őket, hogy engedelmeskedjenek. Sajátságos! Rövid idő múlva városszerte annak hirt kezdett szállni, hogy ezek és ezek a kereskedők igazmondók, még

azt is megmondják őszintén, hogy valamely anyag nem épen jó: a nép bizott bennök, s ezután seregestől tódult hozzájuk. Az esetet ők magok mondták el később.

Tündöklő példa van arra a szentírásban is, mily vészthozó a birtokszerzés hazugság által. (Királyok IV. k. 5, 1—27.) Ott van Elizeus prófétának szolgálja, Giezi, ki hazugsággal vagyont szerzett magának, de rá és ivadékára szállt Naaman poklossága, a fekélyesség undok betegsége. — Ha Isten azonnal így büntetné a hazug embert, természetes, hogy a hazugságok gyérebbekké, az emberek előtt még gyűlöltebbekké válnának, mert bárki láthatná, hogy Isten nem engedi, hogy a hazugság az embereknek anyagi tekintetben használjon.

Eudoxia császárné férjétől, II-ik Teodóz császártól, igen szép és nemes faju gyümölcsöt kapott; ő azonban e gyümölcsöt csupa nemesszivűségből beteg udvari hivatalnokának küldte. Ezt megtudta a császár, és mivel úgyis nagyon féltékeny és gyanakodó volt, kérdezte Eudoxiát, hogyan ízlett a gyümölcs. A császárné ismervén Teodóz természetét, félelemből azt felelte, hogy neki jól ízlett. E hazugság Teodózt még inkább megerősítette gyanujában, s ennek folytán a különben ártatlan Eudoxiát rövid időre az

udvarból száműzte, az előkelő hivatalnokot pedig kivégeztette. — Ime a hazugságnak következménye!

5. Mindezek után majdnem fölösleges külön emlitenünk, hogy a hazugság *Isten előtt is fölötte gyűlöletes vétség.*

Egyedül a halálos bűnnek az a saját-sága, hogy Isten teljes haragját és boszúját vonja maga után, és a vétkes ember lelkét utálatossá teszi Isten színe előtt. A bocsánatos bűn azonban, habár Isten véghetetlen szentségének visszatetsző, még sem fosztja meg Isten kegyétől, nem teszi az ember lelkét Isten előtt gyűlöltté. — Ha tehát azt mondom, hogy Isten a hazugságot gyűlöli, azt vélhetné valaki, hogy a hazugság mindig halálos bűn; ez tévedés volna. Nem szándékom nagyítani, s azért őszintén ki-mondom, hogy a hazugság önmagában véve bocsánatos bűn, hacsak a körülmények, a következmények, az abból származó kár, nem teszi a hazugságot halálos bűnné.

Habár a hazugság magában véve csak bocsánatos bűn, sajátos mégis, hogy, ha a szentírást átlapozzuk, ez oly iszonyú szavakkal kárhoztatja azt, mintha a hazugság Isten előtt mindig a leggyűlöletesebb nagy bűn volna. *Dávid* próféta például így szól Istenről: »Gyűlölöd mind, kik gonoszságot

cselekesznek, elveszted mind, kik hazudságot szólnak.« (5. Zsolt. 7.) Így van írva a *bölcsesség* könyvében: »A mely száj pedig hazudik, megöli a lelket.« (Bölcs. k. 1, 11.) Így szól a *példabeszédekben* a szentírás: »A ki hazudságot szól, nem fog megmenekülni.« (Példab. 19, 5 és 9.) És a *próféta* azt mondja: »Jégeső fogja a hazug reményét megsemmisíteni.« (Iza. 28, 17.) — De még az *uj-szövetségi* szentírás is hasonlóképen nyilatkozik, mondván: »(A mennyeken) kívül (van), ki szereti és cselekszi a hazudságot.« (Jelen. k. 22, 15.) Vagy: »Minden hazugoknak az ő részök a tűzzel és kénkövel égő tóban leszen.« (Jelen. k. 21, 8.) És így tovább.

Mi lehet annak oka, hogy Isten a hazugságot annyira gyűlöli? A már mondotakon kívül, ime talán ez a legfontosabb ok! — A gonosz szellem volt az első, ki a világon hazudott. Hazugságával rávette Évát, hogy Isten parancsát megszegje, azt hazudván neki, hogy fölnyilnak szemei, meg nem hal, Istenhez lesz hasonlóvá, stb. Azért az ördög a hazugság atyjának nevezetik. Méltán inti tehát sz. Ambrus a hiveket: »Ne hazudjatok, mert mindazok, kik szeretik a hazugságot, gyermekei az ördögnek.« (De Abrah.)

Krisztus Urunkról ez áll az evangéliumban: »Én arra születtem és azért jöttem e világra, hogy bizonyosságot tegyek az igazságról.« (Ján. 18, 37.) A kereszténynek, Krisztus hívének is csak az igazságról kell tanúságot tennie. Ki hazudozik, az nem tanítványa, nem hive Jézusnak, hanem az ördögnek. »Mert, mint sz. Ágoston mondja, azon hazugságot, melyet mondasz, az ördögtől tanultad.« (August. Tract. 42 in Joh.) — Valamint tehát Isten gyűlöli és utálja az ördögöt, úgy gyűlöli és utálja annak hű tanítványait és gyermekeit is, a hazugokat.

Lehet-e ott szó valódi erényességről, a hol ilyen vagy amolyan alakban hazugság fordul elő?!

6. De hogyan, fogja talán valaki kérdeni, mondjam meg az igazat? Igazat mondjak, bárki és bármit kérdez? — Erre sz. Ágoston és a régi törvénykönyvek szavaival felelek: »Más az, hazugságot mondani, és más, az igazat elhallgatni.« (S. Aug. in Ps. 5.) — Hazugságot soha sem szabad mondani, de igenis szabad az igazságot elhallgatni az előtt, kinek nincs joga engem a felől kérdezni. Ez a keresztény erkölctan oktatása.*) Ime aquinói sz. Tamás szavai is:

*) Ez elvet a legujabb országos törvények is elfogadják.

»Szabad az igazságot eszélyes fogással elhallgatni, eltakarni.« (Summ. II. 2. q. 110. a. 3, ad 3 in corp.)

Igy tett Ábrahám, midőn isteni parancs szerint Izsák fiát feláldozandó a hegyre ment, fia pedig mit sem tudván arról, hogy atyja őt akarja feláldozni, fát vitt fel az áldozathoz. Izsák kérdezte atyját: »Hol van az égő áldozatra való állat?« Ábrahám fiának csak azt felelte: »Az Isten szerez magának, fiam, égő áldozatra való állatot.« (Móz. I. 22, 7 stb.) — Ime eszélyesen elhallgatta előtte a valóságot. — Erre oktat bennünket maga a szentírás, midőn azt mondja: »A ki hű szívű, elrejti barátja titkát.« (Példab. 11, 13.) Ilyen módon kellene a cselédségnek titokban tartani idegenek előtt a háziúr vagy háziasszony családi ügyeit; így kellene eljárni a hivatalnoknak a kényes ügyekben, így kell tennie annak, kitől a töprengő ember bizalmasan tanácsot kér, stb.

Mit vagy úgy lehet megtenni, hogy a kérdésre nem felelsz, mintha nem is hallottad volna; vagy kimutatod, hogy nincs kedved a feleletre; vagy tetteted magad, mintha nem egészen jól értetted volna a kérdést, de nem sürgeted a kérdés ismétlését; vagy egyebet felelsz, mi a kérdésnek nem igen felel meg; vagy oly körülírással felelsz, hogy

feleletedből sem »igent,« sem »nem«-et nem lehet kimagyarázni. Sokszor kereken is meg lehet a feleletet tagadni. De mindig ügyel-
ned kell arra, hogy hazugságot ne mondj. Legyen szilárd azon elhatározásod, melyet Jób szavai tanúsítanak: »Valamig lélekzet
vagyom bennem, nem szólnak ajkaim gonosz-
ságot, nyelvem sem forgat hazudságot.« (Jób.
27, 3.) — Kövessük, kedves olvasóm, a
szentírás intését: »Minden cselekedet előtt
igaz ige járjon előtted!« (Jéz. Sir. f. 37, 20.)

X.

A MŰVELT IDŐTÖLTÉS.

Ez alkalommal csak három dolgot említék föl, melylyel az emberek idejüket eltölteni szokták. Az okulás vagy művelődés emlegetése ezeknél csak a valódi indítóok kendőzéseül szolgál. — Ha nemesek volnának ez időtöltések, nem csak nem szólanék ellenök, hanem még ajánlanám, és dicsérném is azokat; sajnos, hogy azt nem tehetem.

Tekintsük a dolgot közelebbről!

Képek.

A művelt időtöltések elsejének említetjük az új irányú képzőművészetek tárainak látogatását, a képekkel ellátott díszművek, mintamásolatok, műlapok, illusztrált folyóiratok, és érdekes képgyűjtemények lapozgatását.

Az mindenekelőtt kétségtelen, hogy az egyház az, mely a barbárság korszakaiban, és a sok háborúság századaiban, kebelén

ápolta a tudományokat és művészeteket; a zárdákban, a szerzetes rendek kolostoraiban a tiszta szívek fejlesztették ezeket. Az egyházban, s az egyház eszméin emelkedtek a művészetek magas tökéletességükre; ragyogó s örök dicsőségre tettek szert a művészetek, míg a romlatlan természet, s a tiszta erény irányította működésüket. Ezt mindenki tudja, ki a művészetek bármely ágának történelmét elfogulatlan elmével vizsgálta.

Azonban az egyház az újabb időkben úgy járt a művészetekkel, mint az szokott járni, ki a hidegtől dermedező viperát kebelén fölmelegíti. A vipera, életet érezvén magában, halálos sebet ejt azon, ki kebelén ápolta, s életét megmentette.

A képzőművészetek időközi, évi, országos, vagy nemzetközi kiállításait meg szoktam nézni; de azt veszem észre, hogy 25 vagy 30 év óta nem csak az ecset kezelése gondos technikájában, hanem még inkább az eszmékben, és a szerkesztésben nagyon sülyedtünk: a vallás igazságain alapuló erkölcsöket a művészek alig veszik tekintetbe, vagy, úgy látszik, nem is igen ismerik.

Ki a szentírást, az egyház tanítását és történelmét nem tanulmányozza, nem ismeri, keresztény elvek szerint nem él, és nem gondolkodik; az vallásos képet nem festhet, és

másféle képeknél is folytonosan botlásokat követ el. Innét magyarázható az, hogy a tárlatokon alig látható vallásos irányú festmény, vagy faragvány; és ha itt-ott egy előfordul, alakjaiban nincs szellem, nincs meg a kellő kifejezés; még ezekben is csak érzéki pikantiákkal hajhászszák a hatást.

Egy »művészünk« vonakodott arra vállalkozni, hogy Jézus sz. Szive képét az egyházban szokásos alakban megfesse. »Miért, kérem, e vonakodás?« »Az nem természetes,« felelte. No, gondoltam magamban, »a te szádból ítéllek meg téged . . .«, s így szóltam: »Látott már művész úr kihizott Rebekát szárnyasan a levegőben röpködni? S ime épen ilyet vázol most, s azt mondja rá, hogy »magyar géniusz.« — Míg a »művész« rám nagy szemeket meresztett, »Isten áldja!« köszöntéssel otthagytam.

Ezek a művészek hitetlenségüknek, vagy talán képtelenségüknek is, palástolásául azt mondják, hogy a természetet utánozzák. Hát az persze nagy baj, ha ők még azt sem tudják, hogy a természet rabszolgái másolása, és a művészet között, nagy a különbség. Ez esetben jó volna, az élő modellek helyett, néhány alapos aesthetikai munkát is áttanulmányozni.

Nagy szerencsétlenségre, épen a képző-

művészetek e meztelen naturalisztikus iránya közben fogta el az embereket az illusztráció-szenvedély. Hisz már az 1-ső osztálynak szánt nyelvtant is illusztrálva láttuk.

Hogy mily erkölcsi pusztítást, és kiszámíthatatlan kárt okoznak ez irányzat képei, és sokszorosításai, abból is már eléggé látható, hogy az országgyűléseken a képviselők többször felszóltak ellene, a kormány, a rendőrség, és a törvényszék a vészes áradatnak gátat vetni törekeshetnek, amint kell is; mert a művészetek nem arra valók, hogy a nemzetet, vagy a társadalmat az erkölcsi elzúlás végveszélyébe döntse.

Mi itt természetesen csak azt a hatást vesszük tekintetbe, melyet a rossz és erkölcstelen képek az erényes törekvésre gyakorolnak. E hatás pedig kétségtelenül a legkedvezőtlenebb.

Azért a mély tudományosságú De Ponte Lajos azt mondja: »Habozás nélkül merem állítani, hogy az halálos bünt követ el, ki egyetlen képet rajzol, rajzolat, vesz, megtart, gyönyörrel tekintget, vagy másoknak mutat.« Miért? Azért, mert nemde az olyan embert hazaárulónak neveznök, ki rajzban megmutatná a törököknek, oroszoknak, vagy más ellenségnek, mely utakon ronthat ha-

zánkba, mikép veheti be várainkat és városainkat? Épen így árulója Istennek és a lelkeknek, ki egyetlen képeket tart, és oka annak, hogy akár saját, akár mások lelkét a gonosz szellem ostromló kísértései beveszik, s oka annak, hogy Isten kegyelmét akár ő, akár más elveszti, és talán örökre elvesz. — A gonosz szellem gyakran nem bír az ártatlan szivekben tisztátalan képzelmekeket előidézni; ösztönzi tehát a rosszlelkű művészeket, s ezek a gonosz szellemet rajzaikkal segítik; vele közreműködnek azok, kik a rossz képeket árulják és mutogatják.

Hogy mily káros hatással vannak az egyetlen képek az erkölcsösségre, kérdezd meg, kedves olvasóm, akár a pogány bölcs embereket. Így *Plinius* (Hist. nat. l. 6, c. 5) elmondja Charis esetét, ki egy szobor tekintetétől vésztes szenvedélyre lobbant. *Lucian* (De imag.) elbeszéli neked egy ifjúnak sorsát, kit egy szobor kíváncsi megpillantása a legnagyobb kicsapongásokba sodort. *Terencius* latin költő elmondhatja neked azon szerencsétlenséget, mely Chereát egy jelenet megpillantása miatt érte. S így tovább.

Damiáni sz. Péter szintén panaszolkodik, hogy könnyebben feléjtette el a szentírás történeteit, mint az egyszer látott képet, melyet még agg korában is alig bírt képzeleté-

ből kiüzni. — Ily kárt okoznak tehát az illetlen képek a lélekben!

Nem ok nélkül intézett már Gerson kancellár fölszólítást a közhatóságokhoz, hogy az illetlen képek ellen, melyek főképen a fiataltságot rongják, lépjenek fel.

Oh nálam illetlen képek nincsenek, fogja talán egynémely szülő gondolni. — Nincs?! Hát ott a cseléd-szobában, hová a gyermekek is oly gyakran bejárnak, mit látok? Ott az istálló ajtain és falain micsoda képek vannak felragasztva? — De hagyjuk az ilyen helyeket. A szalonban, azért, mert aranyos keretben van foglalva, kevésbé ocsmány az a bünrecsábító illetlen festmény?

Alig van tárgy vagy hely, hová a gonosz szellem leleményessége be nem csempészte volna az ocsmány képeket. — Műveltebb házaknál gyakran láthatók az úgynevezett tömörmutatók (Stereoskopok), a sötétkamrák (Camera obscura), forgókorongok (Skroboskopok); ezekben is gyakran a legszennyesebb képek vannak bevegyítve; a szülők és nevelők jól teszik, ha e játékszerekhez mellékelt képeket egyenkint átnézik, mielőtt a gyermekek kezeibe adják. — Szennyes képek találhatóak most néha a sütemények borítékán, a cukorkákon, bon-bon-okon; főképen pedig a könyvekben, a képes abc-és

könyvtől kezdve, a népszerű anatómiáig, s az illusztrált szépirodalmi folyóiratokig mindenütt.

A gonoszság rabszolgái mindig új módokat találnak ki, hogy az erényességet veszélyeztessék: a díszesebb tollkések szeghelyei, a tolltartók csúcsai, a szivarszipkák hajlásai, a fülbevalók, a melltűk, a kandókapcsok, az órakulcsok, a karpereczek, a nyakékszerek, a gombfűzők, a legyező- és napernyő-fogantyúk, és hasonló ékszerek, vagy pipereeszközök, néha át vannak fúrva, s a fúrt kis lyukba mákszemnyi kép, és kis nagyítóüveg van helyezve. Mily undok kép van ott néha!

Sajnos, hogy a képzőművészet modern termékei, s azoknak sokszorosítása, az erényesség szirtjeivé váltak.

Azért a szülők, és nevelők különös figyelmébe ajánlom a képek, illusztrációs művek, és pikkans játékszerek szorgos ellenőrzését. De a felnőttek, saját erényességük tekintetéből is, a kérdéses ügyben gondos ovakodással tartoznak ügyelni lelkökre.

Regények. .

A regények olvasása a művelt közönségnél, és a fiatalságnál, sokszor a rendes teendők helyét foglalja el, sőt gyakran a

kizárólagos foglalkozást képezi. Pedig körünkben, midőn a földbirtokosok a mostoha viszonyokról, a kereskedők a pangásról, az iparosok a keresethiányról panaszolkoznak, a hivatalnokok folytonosan a fizetésrendezésről, vagyis fizetésemelésről álmodoznak, — jobb és gyümölcsözőbb dologra lehetne az időt fordítani, mint regények, titkok, vallomások, vegyes költemények, és ilyenfélék olvasására. Csodálkozom, hogy a felpanaszolt viszonyok között az emberek még ilyesmire pazarolják idejüket. E helyett a család ügyeinek gondozása talán egy cselekedet fölöslegessé tenne, s ha a fiatalság regényekkel nem foglalkoznék, talán a család anyagi és szellemi viszonyait is rendezettebbé lehetne tenni, az ifjú pedig, a szakkönyvek forgatásával, néhány év elfecsérlését kikerülhetné.

De hagyjuk ezeket a csekélységeket; hisz a regények olvasása még borzasztóbb rombolást okoz az emberiségben.

Mindenek előtt kétségtelen, hogy a regényolvasás főképen a *képzeletet* veszi igénybe, s azt, az értelem rovására, túlságosan kifejleszti. A regények, azon ürügy alatt, hogy az életet és különböző viszonyait híven rajzolják, az olvasó lelkét lassan a képzelgés azon mesés országába vezetik,

mely a valóságban sehol sem létezik. A regényolvasók ebbe a képzelgésbe úgy beleélik magokat, hogy nem sokára saját egyéniségüket, és környezetüknek gondolkozását, érzelmeit, és cselekedeteit már csak képzelmeik szerint itélik meg. E ferdeség nagyon természetes következménye, az elégületlenség a helyzettel, a kedvetlenség az állapotban, és a hivatásban; mire csakhamar bekövetkezik az úgynevezett világfájdalom.

A regények *megmérgezik a szívet*. Hisz olvasójuk képzeletében folytonosan kétes erkölcsű jelenetek, és sikamlós képek váltják fel egymást; a túlfeszített bonyodalmak, a tisztátalan szerelem meglepetései, és csalódásai kápráztató színezésükkel úgy eltöltik az olvasó szívét, hogy abból a szenteség és szeméremérzet teljesen kiszorul, s elmosódik az a gyöngéd, gyermeki szeretet is, melylyel szülei, testvérei, barátai és tanítói iránt viseltetett. A regényolvasó szíve övéi iránt lassan érzéketlenné, keménynyé, gyakran kegyetlenné lesz; a nemes érzelmek kihálnak kebléből. Neki külön világa van: az ábrándok világa.

A sikamlós regények olvasása *elgyöngítik az akaraterőt* is. Sajátságos lélektani tünetemény, hogy az, ki szívét és elméjét az érzékiség s elpuhultság érzelmeinek engedi

át, elveszti ösztönét a komoly munkára, ellankad kötelességtudata, képtelenné válik az önmegtagadásra és áldozatra. Regényolvasótól nem várható bátor tett, mert akaratereje elernyed. — Az 1871-ki háborúban, a csata borzalmainak láttára, sok francia katona hűtlenül otthagya zászlaját, de menekülés közben az ellenséges golyók zápora a futamodók közül többet leterített. Gyávaságuk magyarázata borjúikban rejlett: tele voltak a legundokabb regényekkel. — H. D. eszes, szorgalmas, és barátságos iskolatársunk volt. Nagyon szerettük az egészségtől duzzadó és jó lelkű fiút. A 6-ik osztályban regényeket kezdett olvasni, hetenkint észrevehetőleg komorabbá, sápadtabbá, és hanyagabbá lett. Végre csak annyit tudott, a mennyit az iskolában, regényolvasás közben, félfüllel hallott. Szüleinek egyetlen gyermeke, nem indult meg anyja keserű könnyein, otthagya az iskolát, katonának ment; ott sem birta a fegyelmet, rendet és munkát kiállani: midőn a laktanya falán át szökni akart, s a felszólításra nem állt meg, az ő golyója vetett véget szerencsétlen életének.

A sikamlós olvasmányok által elgyöngült, erélytelenné vált szellem nem képes a tudomány mélységeibe hatolni; az érzéki szen-

vedélyek gondolataival és képzelmeivel el-
telve, azok bűvös hatásának bilincseibe verve,
a szegény rabnak nincs ereje a komoly mun-
kára, az okok kutatására, a törvények ta-
nulmányozására, az érvek mérlegelésére. A
regényolvasónál szellemi kifejlődésről már
nem lehet szó, neki arra ideje nincs; nála
az olvasásdüh fejlődött ki. Ő úgy van, mint
az iszákos: minél többet iszik, annál nagyobb
a szomjúsága. Ha e szenvedélynek adta át
magát, annak is, ennek is hiába rimánkodik
a szülő, a rokon; neki még a kötelesség tel-
jesítése is csak mellékes és kelletlen dolog;
eltompul minden iránt, elsenyved minden
nemesebb érzése: éjjel-nappal kéjeleg ronda
olvasmányában, egész a teljes kimerültségig.

Mi természetesebb, mint hogy a vallásos
élettől is végképen elidegenedik!? A mi csak
vallásos hangzásu, a mi erényre és vallás-
kötelemre figyelmeztet, az már neki »unal-
mas.« Unalmas neki minden keresztényies
zománczú beszéd; unalmas az imádság, az is-
tenitisztelet, stb. unalmasak neki még a legre-
mekebb művek is, melyek ismereteit a hit tanai-
nak felfogásában bővítenék és szilárdítanák,
minden unalmas neki, mi valóban nemes, vagy
szent. Rövid idő alatt ki is hal benne a
keresztény élet utolsó rügye is.

Ez jóformán elmaradhatatlan következ-

ménye a regényolvasás szenvedélyének; mint a halnál az elkábulás, ha a maszlagot bekapta. A szellemi elkábulást nyomban követi az erkölcsi elzüllés. Ennek bizonyítékait és borzalmas példáit nagy bőségben látjuk az életben, és a törvényszékek tárgyalásainál.

Egyébiránt talán téged is, kedves olvasóm, tanúul hívhatlak: nem igaz-e, hogy mióta a regények olvasására adtad magadat, észrevétlenül elvesztetted kedvedet a jámborságra, szived Isten iránt meghült, vallásos buzgóságod tüze kialudt? Még többet mondok. Nem igaz-e, hogy mióta az ilyen könyvek olvasása szokásoddá vált, hiú világi szellem fogta el kebledet, a kereszténység szelleme benned elgyöngült, a jó nevelés elvei elmédben elhomályosodtak? Elmédet badar képzelmek, szívedet szerelmek, hiúságok foglalkoztatták; minden más komoly igazság, vagy foglalkozás, izetlenné, unalmassá, majdnem kiállhatatlanná lett. Még nem elég, csak ne tagadd el önmagad előtt: nem igaz-e, hogy e romlott könyvek folytonos olvasása által lassan s észrevétlenül szivedbe lópódzott a tisztátalanság gonosz szelleme, abban rossz gondolatok csiráztak, abban vétkes érzelmek burjánzottak fel? Oda lett szivednek boldog nyugalma! —

Kimondhatatlan károkat okoznak ezek

a könyvek az egyesekben, és az egész emberi társadalomban. Azért, komoly megfontolás után, a regényírás bűnmerényletét számos író halálos ágyán szívében őszintén bánta, és környezetét sok ily író könyves szemekkel kérte, hogy irataikat megsemmisíteni törekedjék. A nevezetes Mannus költő maga tépdelte szét iratait. Aeneas Sylvius, midőn pápává lett, legelőször saját iratait kárhozattatta. Pico de Mirandola barátainak könyörgött, hogy iratait tűzre vessék.

Egyébiránt már a régi római tanács, a köztársaság virágzó korában, hóhér által égettette el az ily könyveket a nyilvános téren, mint bárki Valerius Maximus történésznél olvashatja, 1-ső könyvének 1-ső fejezetében. — Bármely művelt nemzet állapotának rossz jele az, ha lábrakap az országban a regényolvasás. A történelemből tudjuk, hogy például a görögöknél a regények, az úgynevezett »fabulae milesiacaе,« csak akkor tűntek fel, midőn műveltségöknek magas fokán már túl voltak, s a lejtőn hanyat-homlok rohantak a romlottságnak posványába. — Hasonlóképen a rómaiaknál akkor jöttek divatba a regények, midőn műveltségük, művészetük, politikai nagyságuk és nagyhatalmuk magaslatáról alásülyedtek.

Azt a sok kifogást ne hozza nekem

senki elő, melyet a regények olvasásának védelmére fel szoktak hozni; azokat én nagyon jól ismerem, de azt is tudom, hogy azok a mentegetődzések nagyon gyöngye palástot képeznek, mely egypár szóval szétrombolható.

Záradékol legyen szabad inkább egy tekintélyt idéznem. Jean Jacques Rousseau egyik regényének előszavában ezen szemrehányást teszi magának: »De te, bölcselő, erkölcsstanító, hogyan írhatasz ily regényt? Hisz a ki ezt kezébe veszi, el fog romlani!« És önmagának azt feleli: »Azt, ki kezébe veszi az én regényemet, nem rontom én el; az már romlott, különben nem is venné kezébe e könyvet.« — Ez Rousseau ítélete az érzékies regényekről. (V. ö. Bourdaloue beszédjét e fölött.)

Sok oknál fogva az a meggyőződés, hogy az, ki csak némi erényességre is törekszik, idejét regényolvasásra nem pazarolhatja.

Szinelőadások.

Az őstörténelmi időkben a szinelőadások feladata, az erényes tettek dicsőítése, és a hősiesség feltüntetése volt, azután a hazafias nemes érzület felköltése, s a nemzeti szellem ápolása és izmosítása.

Ámde, mint az imént egy modern kritikus őszintén bevallotta: »a színház magasztos rendeltetését rég elfeledte.« (»Magyar Szemle« 1903. 16. sz.) Az már most csak »az emberi érzékies szenvedélyeknek szolgál, melyek színház nélkül is elég rombolást okoznak az erkölcsi világrendben.«

Ismeretes, hogy az erényes törekvésnek, s az ember üdvösségének három főellensége van: a világ, a test, s a gonosz szellem. A színészet most mind e hárommal szoros szövetséget kötött, hogy az embert megejtse, és boldogtalanná tegye. Ugyan miért? Mert közönséges üzletté lett: »bűnös szenvedélyekre spekulál.« Hogy ez sikerüljön, legádázabb ellenségeinkkel is szövetkeznek.

1. *Világ* alatt, sz. Ágoston szerint, (De serm. Dom. in monte lib. I. c. 6.) azon embereket értjük, kiknek elveik, eljárásuk, gondolkozásuk Jézus elveivel, parancsaival, és tanításaival ellenkeznek. — Hol oktatnak megnyerőbben, hol serkentenek hatásosabban az emberek Jézus tanításainak és elveinek megvetésére, mint a szinpadon?

A szinpadon oly személyek életét adják elő, kik csalások, büntények, hűtlenségek által érték el céljukat, kik győzedelmes boszúval, bűnmerényletekkel, vagy az aljasság furfangjával ünnepelet hőökké, nevezetesekké,

a szindarab szövege szerint, boldogokká lettek. — Máskor meg egy romlott fiatal ember megcsalja a féltékeny férjet; a rossz társaktól elcsábított gyerek gyalázattal és végtelen keserőséggel árasztja el az egész családot; azután teljesen léha oknál fogva párbajban egymást öldöklik; stb. De a szinpadon ez mind dicső, becsületbeli, bátor tett. — Az önmegtartóztatás együgyűség, a csalárdság csak okosság, a vallásosság az csak a gúny tárgya lehet.

Nem oly régen mondta egyik napilapunk: »A színészet ma a keresztény szellemmel épen ellenkező irányban bukdácsol; mert hiszen egyik feladata a vallás kigúnyolása, a magasztos érzéseknek a szivekből való kiirtása.« (»U. L.« 1903. jan. 13.)

2. Még gonoszabb ellensége üdvünknek a mi *testünk*; ez álnok házi ellenségünk. A szinelőadások ezt is a legveszedelmesebb fegyverekkel látják el ellenünk; leghevesebben szítják bennünk a gyönyörvágyat.

Más alkalmakkor csak az egyik vagy másik érzék izgatása kísérti az embert; az erkölcstelen szinelőadásnál azonban egyszerre minden oldalról meg van az ember támadva. »A szinelőadásnál, mondja Szalvián, semmi sem marad bűn nélkül, mert a szívet a vágyak, a füleket a hallott beszé-

dek, a szemeket a látott jelenetek szennyezik be.« A szinelőadások most olyanok, hogy méltán el lehet rólok ugyanazon tudósnak szavait mondani: »A színházak erkölcsstelensége oly nagy, hogy azt illedelmesen még megróni sem lehet.«

Vagy halljuk csak egy elfogulatlan műbirálónak legujabb nyilatkozatát: »Színházainkban az ember hibái olyképen vannak szépítgetve, hogy hasonló hibák elkövetésére szinte kedvet kap a néző. Manapság a szinpadokon az erényhős szájalmas figura, az aszfaltbetyár ügyes, élelmes, hódító, szeretetre méltó lovag. Manapság a házassági hűség csak megszegve jelenik meg, a házasságtörés csak kaland, mely komolyabb következményekkel nem jár, s ennek következtében utánzásra méltó. Az érzékiség valósággal tombol.« (»H. Sz.« 1903. 16. sz.)

Már a pogány bölcs, Seneca (Ep. 7.) azt mondja: »Semmi sincs oly nagy kárára a jó erkölcsöknek, mint a szinelőadásoknak látogatása; mert a tetszelgés mellett a lélekbe könnyen belopódzik a bűn.« — Ha ez akkor állott, áll most százszor inkább.

Hisz a szinelőadások eltávolítják az emberi szivből mindazt, mi őt még a gyönyörök mérges poharától visszatarthatná: megsemmisítik benne a félelmet, s a szégyen-

érzetet. Szinelőadásaink mutatják, hogyan sikerülnek a bűnös tervek, azok kára nélkül, kik a cselt szöték: oda a félelem! A szinelőadások mutatják, s ez most főtürekvésük, hogy »az úgynevezett gyöngeség« közös sajátsága az egész emberinemnek, tulajdona a feltűnő nagy jellemeknek is, hogy az mintegy általános láz; hogy tehát nincs abban semmi szégyenletes. Vagy mint Lactantius mondja: »a színészek a bűnt a nagyság méltóságában tüntetik fel.«

Még azon hősök nagyszerű tetteit sem adják elő gyalázatos bonyodalmak nélkül, kik nemzetünket dicsővé tették: a Hunyadyakat, Nagy-Lajost, a halhatatlan Zrínyit is a köznapiaság szennyével bepiszkolva hurczolják a szinpadra, mintha csak valami önmagokról megfélekedezett iparos-segédek volnának. — Így tapossák sárba szinelőadásaink nemzetünk dicsőségét és az elkölcsiséget.

S e vészes munkájuk hatását fokozza a káprázatos berendezés, az ígésző környezet, a virágos szóáradat, a szemléltető jelenetek; a néző minden érzékét ostrom alá veszik, hogy szívébe a gyönyörök után való vágyat csöppögtessék. Lactantiussal méltán nevezhetjük a szinelőadásokat »a bűnök leghathatósabb izgatószerének.« (Ist. I. 6, c. 20.)

3. A szinelőadások valóban *a gonosz*

szellemet segítik ellenünk, hogy az lelkünket annál könnyebben veszélybe döntse. Mert mint aranyszáju szent János mondja: »A színjáték (különösen most) nem egyéb, mint a házasságtörés kieszelése, mint ösztönzés a tisztátalanságra, mint példaadás az illetlenségre.« (Hom. 62 ad pop.) A szineloadás utmutatást ad a bűnre gondolatban, szóban, és cselekedetben.

A szineloadásnál a könyv megelevenedik, a képek szólanak, a beszédet követi a tekintet, a taglejtés, az ének, a zene, s ezeknek összhangja az egész embert elvarázsolja. »Ha kilépsz a színházból, mondja aranyszáju sz. János, a felvonások ismét megkezdődnek emlékezetedben és képzeletedben; bensődben megismétlődik a darab, emlékezetedbe jutnak a hallott tisztátalan szavak, a kétértelmű tréfák, a czélzatos szólások; te magad járókelő szinpaddá leszel.«

Ime egy szépirodalmi lapunk nyilatkozata: »Az erkölcstelenségnek az a szemérmetlen fölciczomázása, mely napjainkban szinpadjainkon divik, pazar széthintője az erkölcsi romlásnak a társadalom minden rétegében. — Az ember a frivol, léha világot látja, s ugyanazt a léha frivol fölfogást, levegőt szívja föl, és viszi otthonába.« (»H. Sz.« 1903. 16 sz.) Úgy tesznek a színészek, mint

a czetvadászok. Ezek szigonyt dobnak az úszó állat hátába, és hagyják azután úszni, a hová neki tetszik, mígnem a czet elvérzik; így a színész a bűn szigonyát beveti a jelenlevő szemébe, fülébe, szívébe, képzeletébe . . . Biztos, hogy ennek lelke el fog vérzeni. — Így az erkölcsrontó színészek gyilkosok, s annál veszedelmesebb gyilkosok, mert nem a testet, hanem a lelket ölik meg.

Végre álljon itt egy világhírű szakembernek, egy színésznek ítélete, ki nem is katolikus. A lovasberényi születésű Saphir zsidó a bécsi »Theaterzeitung«-ban így szólt: »A mi összes új szindarabjainkat, vagy legalább azok legnagyobb részét, semmi más szellem sem lengi át, mint az undorító érzékiség szelleme, és azon törekvés, hogy a bűnt szépítgessék. Mi egyéb a mi új szindarabjaink legnagyobb része, mint oktatás a leányoknak, hogyan járhatnak túl a hozzájuk tartozók eszén, hogyan csalhatják meg anyjukat, mint oktatás az ifjaknak, hogyan csikarhatják ki atyáiktól a pénzt, és a beleegyezést szándékukba, — mint oktatás a nőknek, hogyan tompíthatják el férjeiknek szívet? . . . És azért az új szinpadi termékeknek legnagyobb része alapjában és gyökerében kárhozatos!« (Wiener Theaterzeitung 1836. 180 sz.)

A szinelőadások veszélyes hatását különösen a fiatalságra már Aristoteles belátta, s azért határozottan parancsolta: »A törvényhozó ne engedje meg, hogy a fiatalság nézője legyen a szinelőadásoknak.« S az okot is hozzáteszi: »hogy őket távoltartsuk az erkölcstelenségtől s a büntől.« — Azért mondja aranyzáju sz. János, hogy ő pirul, ha látja, hogy a szülők gyermekeiket a színházba hurczolják. (V. ö. Segneri, Il cristiano istruito. 31 pr. 2-a par.)

Mindezeket tekintetbe vevén, és a tapasztalatban látván, hogy a színészet »nap-nap után sikeres támadásait intézi a családi élet szentélye, s a társadalmat fönttartó erkölcsök ellen«; (»H. Sz.« i. helyen) épen nem csodálkozunk, ha Alexandriai Kelemen állítja, hogy »helyesen nevezhetjük a színpadokat a dögvész terjesztőinek.«

Hogy a színház-látogatással az erényes törekvés nem igen egyeztethető össze, az nagyon természetes. — Igen is tudom, hogy a »jó katolikusok« közül egynémelyik felberzeng e cikkekre; de az a dolog valóján nem változtat semmit. Nagyon jól tudta aranyzáju szent János, mit szól, midőn azt mondta: »Te az ördög műhelyét támogatod, ha a színházat pártolod.« Oh mit szólna az most?!

XI.

A

TISZTÁTALAN GONDOLATOK.

Cajus Pompejus római hadvezér hadat viselvén ellenségeivel, azok városát be nem tudta venni. Végre azt üzente nekik, hogy városuktól elvonul, ha harczképtelen sebesült katonáit ápolás végett befogadják. Az ostromlottak erre ráállottak. Pompejus a legsoványabb és leggyöngébb katonáit kiválasztotta, különféle testrészeiket bekötöztette, és a városba küldte. De ime! alig hogy a városba jutottak, a ruha alatt elrejtett fegyvereiket előrántották, és iszonyú öldöklést vittek véghez, s a várost elfoglalták.

Hasonló hadi csselfogást használ a gonosz szellem. Az emberek természeti gyöngeségéhez mért könnyelmű gondolatokat kelt fel bennök; de nem sokára képzelmöket is megmérgezi; azután, mint a rabló, váratlanul megtámadja őket, elrabolja erényüket, elrabolja tőlük a kegyelmet, és romlásba dönti lelköket. Azért mondja sz. Gergely: »A rossz gondolat nem egyéb, mint lesben

álló rabló. Mihelyt az akarat részére áll, azonnal megrabolja a lelket a legdrágább gyöngytől, és kaput nyit mindennemű bűnnek.« És hogy miképen lehetséges az, megmagyarázza sz. Bernát: »A rossz gondolat szüli a tetszelgést, a tetszelgés a beleegyezést, a beleegyezés a tettet, a tett a szokást, a szokás a kényszerűséget, a kényszerűség végre a kárhozatot.«

Hogy az előbbi hasonlatnál maradjunk, két dolog szükséges minden várnál, ha azt akarjuk, hogy az jól legyen megóva, és védelmezve: szükséges az erősség, és az örökös. Örökösni kell a vár fölött, hogy azt az ellenség meg ne lepje; erősnek kell a várnak lennie, hogy azt támadásainál be ne vegye. — Hasonló hadászati eljárást ajánl nekünk a Szentlélek a Példabeszédek könyvében mondván: »Minden őrizettel óvjad szivedet.« A mi szívünk mintegy vár, melybe a gonosz szellem a rossz gondolatokat be akarja csempészni, ezekkel el akarja szívünket foglalni, akár csellel, akár erővel. Hogy a rossz gondolatok szívünk várába csellel be ne lopózzanak, fölötte kell öröködnünk; hogy erőszakkal be ne rontsanak, erővel kell azokat visszautasítanunk. Mert ha egyszer a rossz gondolatok szívünket elfoglalták, elrabolják lelkünk életét, mi lelkileg meghalunk,

bűnökbe süllyedünk, elveszünk. Azért int bennünket a Szentlélek nyomatékosan: »Minden őrizettel óvjad szivedet, mert az élet abból származik.«

Fontos levén és nagy jelentőségű a szívnek megőrzése a rossz gondolatoktól, arra kellett magam elhatároznom, hogy erről is valamit szóljak, habár őszintén bevallom, hogy e tárgyhoz nem minden aggodalom nélkül fogtam. Ösztönzött rá nem csak a dolog fontossága, hanem a gyakori tévedések eloszlításának szükségessége is. Nem csak a közönséges mindennapi élet görgetegében élők, hanem még azok is, kik a tanítással és neveléssel foglalkoznak, mindenfelé a társalgásban, az irodalomban, még tanulmányaiknál is folyton e kényes dolog veszedelmében forognak. Mi az eszménye most a művészeteknek? Majdnem teljesen megfeledeztek nemes feladatukról, s a legocsmányabb szenvedélyek szolgálatába szegődtek. Magok a gyermekkönyvek, minta-rajzok, albumok, ajándék pipere- és játék-szerek, gyűrűk, levelek, melltűk, és hasonló tárgyak, mint már fentebb mondtam, telve vannak oly képekkel és jelvényekkel, melyek már a gyermeki tiszta szív megmérgezésére is alkalmasak, s a melyek a gyermeket a gondolatbeli vétkekre szoktatni törekesznek.

Szólanom kell tehát a rossz gondolatokról, és nem hallgathatók azokra a farizeusokra, kik ilyesmiről sem szólni, sem hallani nem akarnak, csak hogy annál zavaratalanabban kéjelegjenek ocsmány szívök képzeleményeiben. Szólni fogok azonban oly mérséklettel és illemmel, hogy a leggyöngédebb érzelmet se érintsem kellemetlenül.

Ez alkalommal csak két kérdést töreksem megoldani:

1. kutatni fogom, mikor vétkes a rossz gondolat;

2. megmutatom, mily nagy kárt okoznak az emberi szívben a rossz gondolatok.

I.

Sokan vannak, kik minden rossz gondolatot már önmagában bűnnek tartanak; mások ellenben semmi rossz gondolatot sem tartanak bűnnek. Mind a két rész téved.

1. Tudni való, a mi bizonyos, hogy nem minden rossz gondolat bűn. A gondolatok bennünk gyakran akaratlanul, észrevétlenül támadnak, gyakran a gonoszszellem is sugalja azokat nekünk. Valamint ha az utcán, vagy a kertben járok, nem függ tőlem, hogy valami légy vagy szunyog arczomba ne rohanjon; épen úgy nem függ akaratomtól, hogy a gonosz szellemtől támasztott rossz

gondolatok meg ne rohanjanak. Azért mondja sz. Ágoston: »Nem tőlünk függ meghatározni, mily képzelmekek szálljanak fel bennünk, és milyenek nem.« — Egy remete jött egyszer gyóntatójához, és rossz gondolatait panasolta, azon kéréssel, hogy őt azoktól imájával szabadítsa meg. A gyóntató kiküldte, hogy a tomboló viharnek nyugalmat parancsoljon. Erre a remete: »Hisz az, ugymond, nem áll hatalmamban.« Épen úgy nem áll hatalmunkban amaz sem, amit te óhajtasz, — felelte a gyóntató.

Megnyugvásunkra szolgáljon az, hogy minden bűnhöz, hogy valóban bűnnek legyen nevezhető, tetszés, vagy beleegyezés kívánatik. Míg a kísértés csupán gondolat marad, addig az sem nem hasznos, sem nem ártalmas; annak hasznossága, vagy ártalmassága egyedül az én szabad akaratomtól függ, abba való beleegyezésemtől, abban való tetszelgésemtől. — Hisz a legszentebb életű személyeket is, kik a keresztségben nyert ártatlanságukat soha sem veszítették el, nem ritkán nyugtalanították a rossz gondolatok, és tisztátalan képzelmekek, mint ez egyebek között szienai sz. Katalinnal is megtörtént. Egykor sz. Katalin egész napon át harczolt a legtisztátalanabb gondolatokkal és képzelmekekkel, és midőn megjelent neki az Üdvözítő, a sz.

szűz aggodással kérdezte: »Ugyan hol voltál, Uram?« Az Üdvözítő azt felelte: »A te szivedben voltam.« »De nem üzött-e ki téged, kérdé tovább a szűz, szivemből a rossz gondolatok árja?« »Nem, felelt Jézus; mert hisz én szivedet, mint a várat, védelmeztem: ha azt nem tettem volna, legyőznek a rossz gondolatok.« — Ha tehát mi az ellenségnek komolyan ellentállunk, és magunkban erősen elhatározzuk, hogy a rossz sugalatokba bele nem egyezünk; kétségtelen, hogy a rossz gondolatok lelkünknek nem ártnak, mi nem vétkezünk. Miért is egy szent mondja: »Nem azt rója meg Isten, hogy bennünk ártalmas gondolatok támadnak, hanem azt, ha valaki azoknál időzik.«

Isten megengedi, hogy a legtisztább sziveket is a rossz gondolatok megkísértsék, és pedig háromféle okból: hogy *a)* érdemeiket növelje. Az ügyes tengerihajósok, vitorláik czélszerű forgatása által, az ellenkező szeleket is fel tudják használni saját céljukra. Épen így a tiszta szivek hasznot huznak a megkísértésekből, s annál inkább közelednek az éghez, minél hősiesebben állanak ellent a rossz sugalatoknak. Megengedi *b)* Isten, hogy a legtisztább sziveket is a rossz gondolatok megkísértsék, hogy azok erénye, és Isten iránt való hűsége annál inkább előtün-

jék, és példájok bennünket utánzásukra serkentsen. — Az aranyműves is, hogy az arany vagy ezüst edényt, vagy ékszert tündöklőre tisztítsa, először valami piszkos porral bemázolja, hogy evvel azt megdörzsölve a foltokat róla eltávolítsa. Azért is teszi *c)* azt az Isten, hogy őket az alázatosságban megtartsa, s az önteltségtől megóvja; hogy így, magukban nem bizakodva, a bűn alkalmait annál inkább kerüljék. A léghajósok, hogy a szelektől könnyen ide s tova ne ragadtassanak, fövennyel telt zsákokat visznek magukkal. Így a tiszta szivűek félnek a szenvedélyek viharaitól, szemök előtt tartják gyöngeségüket, s e tudat alázatosságra inti őket.

A rossz gondolatok tehát nem azonnal bűnök, s azért nincs mit aggódnod, ha bele nem egyeztél.

Ah, az igaz, fogja valaki mondani, de mily nehéz azt megkülönböztetni, vajjon megvolt-e a beleegyezés, vagy nem!« Ez tagadhatatlan. Minthogy oly nehéz azt megkülönböztetni, és oly könnyű a beleegyezés vagy tetszelgés a rossz gondolatban, e körülmény arra ösztönözzön, hogy, mihelyt a gondolatot észreveszed, egész határozottsággal vedd el azt magadtól, fuss tőle, mint a tűztől, vagy a rablótól. — Ha szikra esik ruhánkra, mily gyorsan verjük azt le onnét, hogy ruhánkat

meg ne károsítsa, hogy azt meg ne gyűjtsa! A tisztátalan gondolat mintegy pokoli szikra, melyet a gonosz szellem elménkbe, képzeletünkbe vet: ha azt gyorsan lerázod, nem fog neked ártani; de ha azt otthagysz, lángba borítja szivedet, fekete szénné égeti azt. — Vagy ha rabló jön a házba, ha több szobán át menekülhet a megtámadott, az egyikből a másikba rohan, míg az utolsóban jól elzárhatja magát, és segítségért kiálthat. — Úgy tegyen az, ki szive gonosz rablójától menekülni akar: vonuljon magába, kiáltozzék segítségért az Úrhoz, ne hagyja nyitva érzékeinek ajtaját.

Habár tehát nehéz megkülönböztetni, mikor követett el valaki gondolatban bűnt, mégis az határozottan bizonyos, hogy a rossz gondolat csak akkor bűn, ha abba beleegyezünk. Aranyszáju sz. János ezt így fejezi ki: »Az érzéki ösztönök a természetben, a bűnös gondolatok pedig az akaratban gyökereznek.« (Hom. 19. ad pop.) Ennek magyarázatául sz. Ágoston első szüleink esetét hozza elő, és azt mondja, hogy a paradicsomban vesztünkre három tényező működött közre: a gonosz szellem, Éva, és Ádám; a gonosz szellem szépnek tüntette fel az almát, és jónak mondotta Isten parancsának áthágását, — Évának némiképp tetszett ez,

— s Ádám mindebbe beleegyezett. A gonosz szellem itt a kísértést képviseli, és a rossz gondolat sugallatát, Éva a teszelgést képviseli, Ádám az akarat teljes beleegyezését. És aquinói sz. Tamás azt mondja, hogy az emberiség nem halt volna meg, ha Éva nem tetszeleg, s Ádám nem egyezik be Isten törvényének áthágásába. Úgy a lélek, a gonosz szellem minden incselkedése mellett sem hal meg, vagyis nem követ el halálos bűnt, ha csak a rossz gondolatba bele nem egyezik, amint sz. Bernát is mondja: »Nem árt ott az érzés, a hol hiányzik a beleegyezés.«

2. Valamint azok tévednek, kik azt vélik, hogy minden rossz gondolat már is bűn; úgy tévednek veszélyesen amazok is, kik a gondolatot semmi körülmények között sem tartják bűnnek. Ez volt tévelygése sok zsidónak, mint a szentírásból tudjuk, de tévelygése ez sok kereszténynek is, főképen a világiaknak, kik az összejöveteleknél, a beszélgetéseknél, az ismeretségeknél, stb. ha a mindenféle tisztátalan vágyakban százszor is gyönyörködtek, mégis ártatlanoknak tartják magukat azért, mert rossz vágyaik szerint nem cselekedtek, mert a rossz gondolatot rossz tettel véghez nem vitték. Ah de az ilyenek nagyon durva gondolkozásuak, ezek az ép kérgű, de belül egészen elkor-

hadt fához hasonlók. Mert hát bünt követ el már az is, ki a rossz gondolatban tetszeleg, mint sz. Jakab apostol e szavai is bizonyítják: »A kivánság, ha egyszer fogant, bünt szül.«

Mit használ az, ha valaki külső illemből tisztátalan szót nem ejt ki, botrányt nem okoz, rossz gyanura alkalmat nem szolgáltat; de belsejében a féktelen szenvedélynek lángja lobog, vagy a kéj undok szomja kínozza?! Mit használ az, hogy félelemből, vagy szégyenből cselekedetben nem viszi azt véghez, mi után vágyakodik? Majdnem azt mondhatnók, hogy állapota veszélyesebb, mint máskülönb. A nevezetes orvos Hippokratész azt írja a lázról: »Ha a test külső részei hidegek, a belsők pedig forrók, és szomját okoznak, akkor ezen állapot halálos.« (Apopht. 4, 48.) Olyan nemű ezen személynek lelki láza: rejtett és igen veszélyes. Mivel rejtegeti, orvoslát nélkül marad a láz, ennek folytán félő, hogy lelkének halálát fogja előidézni, minthogy maga sem ismeri el veszélyes állapotát, önmagának egészen ártatlannak látszik, holott belseje már egészen rothadásnak indult. Mi lehet ennél szánalomra méltóbb? Alig hogy reggel fölébred, zabolátlan képzelmei egész napját megfertőztetik, mint ilyenekről a próféta mondja:

»Jókor reggel . . . minden gondolatjokat meghamisították.«

Absolonról tudjuk, hogy hajánál fogva a tölgyfa ágain fönnakadt, s midőn ott függött, az ellenség lándzsája átszúrta szívét. Mint a szentírás magyarázói mondják: a hajzat jelképe az emberi gondolatoknak. Valamint tehát Absolon a harcban szabadon hagyván haját röpdösni, végre azok vesztét okozták; úgy te, ha ez életben, ha a gonosz szellemmel vívott harcban, gondolataidat szabadon hagyod röpködni, azok végre is vesztedet okozhatják.

Ne feledkezzél meg tehát soha sz. Ágoston azon szavairól: »Az akarat az, mely által vétkezünk, vagy erényesen élünk.« (Retrc. 1, 9.) És joggal mondja más helyütt ugyanazon szentatya: »Ha a lélek valami tiltott fölött csak gondolatban is gyönyörködött, habár azt tenni nem akarja, nem lehet tagadni, hogy az bűn.« (De Civ. Dei. 12, 12.) — De hiszen maga Üdvözítőnk is mondja: »Mindaz, ki asszonyra néz, őt megkívánván, már paráználkodott vele szívében.« (Máté 5, 28.) Tehát gondolattal is lehet vétkezni; tehát csalódnak, kik azt vélik, hogy még nem vétkeztek, mert a bűn után még csak vágyakodtak, abban elméjük csak tetszelgett, csak gyönyörködött.

II.

Melyek a bűnös gondolatoknak rossz következményei?

Erről röviden szólhatunk, mert a következményeket bárki könnyen beláthatja.

1. Ki a rossz gondolatokat megszokta, annak szive az üdvösség ügye iránt érzékenytelenné lesz, annak javulását alig lehet reményleni. — Alig tudok valami jobbat, mint hogy ha ezeket a pálinkaivó részegekhez hasonlítom. Ezeknek is, amazoknak is eltompul érzékük minden nemesebb iránt, fogékonytalanná válik természetök az orvoszerek iránt. Az sajtáságos, de igaz: a bűnösök, kik szivükben a rossz gondolatokban gyönyörködni szoktak, majdnem javíthatatlanok; mert azon kívül, hogy semmi igyekezetet sem fordítanak arra, hogy e gyönyörködéstől tartózkodjanak, — el sem akarják szájalmas állapotukat ismerni, valódi élvezetüket képezi a tisztátalan könyvek olvasása, terhökre esik az imádság, közönyösek minden ájtatosság iránt, élczelődnek az intelmek és a jó tanácsok fölött.

A patak, folyásának kezdetén, ha veszélylyel fenyegeti a réteket, és vetéseket, könnyen más felé vezethető, vagy kisebb csatornákra osztható; de ha azt nagyobb

távolságban szabadon hagyjuk folyni, ha az folyóvá lett, akkor már hiába törekszünk azt más felé terelni, mert áttöri a töltéseket, és a gátakat. — Hasonlók a rossz gondolatokban gyönyörködő személyek: hasztalanul említed nekik a halált, az ítéletet, a poklot, stb. Ők mindenben könnyen átsiklanak, ők megátalkodottak, mert magokat ártatlanoknak tartják, külsőleg tisztességes életüket nyilvános bűnösökkel hasonlítván össze. És hogy őket bűnös gondolatbeli gyönyörükben semmi se zavarja, ha világiak, oly gyóntatókat keresnek fel, kik ilyesmi felől a legtávolabbról sem tesznek említést. — Nyugodalmas jó éjszakát!

2. Ki rossz gondolatokban a gyönyörködést megszokja, az gyakran és számtalanszor vétkezik. — Az ugyan tagadhatatlan, hogy a cselekedetekben nyilvánuló bűnöktől, magában véve, még inkább kell félnünk, mert ezek a felzendült vágyakat még inkább ápolják, és a rossz példa által gyakran másoknak is ártanak; de a gondolatbeli bűnökénél ismét az a sajátságos, hogy azok igen számosak, és iszonyú gyorsasággal szaporodnak. Azért mondja sz. Gergely: »A halálnak kapuja a vétkes gondolatok.«

Némelyek a rossz gondolatokat találóan a kerti gyomhoz hasonlítják: az magától

vetődik, dúsan sarjadzik, hacsak naponkint nem irtjuk és gyomláljuk, csakhamar minden nemesebb növényt elfojt. Így a rossz gondolatok is önmaguktól fakadnak és burjánoznak. Azért mondja a szentírás: »A szívnek minden gondolata gonoszra figyel minden időben.« (Gen. 6, 5.)

Ime mily szerencsétlenek tehát azok, kik szívökre nem ügyelnek, kik a rossz gondolatokban gyönyörködni és kéjelegni szoktak. A súlyos bűnök mily nagy sokaságát követik el csak egy nap is? ah mennyit egy hét, vagy egy hó, vagy több év alatt?!

3. Nagyon természetes tehát, hogy a rossz gondolatok az embert az örök kárhozat veszélyébe döntik, mert a mit életében az ember annyira megszokott, nagyon valószínű, hogy halála órájában sem fogja magától a gyönyört megvonni, vagy bizonyára a leghevesebb kísértéseket fogja akkor tapasztalni. A szokás rabbá teszi az embert. Az ilyen személy betegségében épen nem gondol a halálra, csak kéjeleg, csak gyönyörködik megszokott tisztátalan képzelmeiben, — és rögtön, váratlanul, ezek közepette rácsap a halál, mint a vércse a madárra. Boldogtalan! . . . Vagy azt gondolod, hogy az ilyen személy, ki a rossz gondolatoknak életében ellent nem állott, nehéz betegség-

gében ellent fog azoknak állhatni? Lesz annyi lelki ereje akkor, midőn már mindene ellankadt?

Ehhez járul még, hogy a gonosz szellem épen akkor fogja minden erejét arra fordítani, hogy a lelket örök boldogságától megfoszsza. Megsokszorozza kísértéseit, a legcsábítóbb képeket terjeszti elő a beteg képzelmenek. Úgy tesz akkor a gonosz szellem, mint Faraó, ki midőn látta, hogy az izraeliták Egyiptomból menekülni akarnak, megkettőztette kegyetlenségét. —

De végre maga a személy, ha komoly pillantást vet életére, és látja, mily számtalan vétket követett el gondolataiban, és részint a gonosz szellem ösztönzése folytán, — a haldokló kétségbeesik.

Ime itt a rossz gondolatokban való gyönyörködés végső, és legszerencsétlenebb következménye! — Azért fogadd tehát még jókor a Szentlélek tanácsát: »Minden őrizettel óvjad szivedet, mert az élet abból származik.« (Példb. 4, 23.)

XII.

A HÍVÁLKODÁS.

Hogy ez az erényességgel semmiképen sem egyeztethető össze, az kétségtelen, és világos is; de határozotlan ki kell itt jelentenünk azért, mert vannak együgyűek, (vagy megátalkodott lustáknak mondjuk?) kik önmagukkal, vagy másokkal is elhítetik, hogy erényes életet élnek, ha reggelenként a sz. misén jelen vannak, aztán pedig a nap legnagyobb részét áhitatos felsóhajtásokkal, szent olvasmányokkal, merengő báméskodással, és kipihenéssel (!) töltik el. — Oh nem, az erényesség, s a menynek örök dicsősége ily kényelemmel nem érhető el! Mély betűkkel kell szivünkbe vésní azt az igazságot, hogy *a munka az emberi élet általános kötelezettsége.*

Ime ott áll a szentírásban: »Isten az embert helyezé a gyönyörűség paradicsomába, hogy művelje.« (Móz. I. 2, 15.) Akkor ugyan még nem kellett orczája verítékével dolgoznia, hanem gyönyörködéssel; de a munka már akkor is feladatává tétetett. Mi-

után pedig az ember Isten parancsát megszegte, felhangzott az emberi élet megmáshíthatatlan törvénye: »Mivelhogy ettél a fárról, melyről megparancsoltam vala neked, hogy ne egyél: átkozott a föld a te munkádban. Töviseket és bojtörvényeket terem neked. Orczád *veritékével* eszed a kenyeret, míglen visszatérsz a földbe, melyből vétettél.« (Móz. I. 3. 17—19.) — Ezután már az ember munkája nem gyönyörűség, hanem testének és lelkének fáradalmas, kínos, nyomasztó, és kimerítő gyötrődése. Ha testének táplálékot, ruházatot, biztonságot akar szerezni; meg kell feszítenie izmait, meg kell küzdenie az állatokkal, s az elemekkel. — Ha szellemét ki akarja művelni; -- virasztania, kutatnia, tanulmányoznia kell folytonosan, hogy a tudatlanság sűrű ködén áthatolván, a néptömegek vezérletére és kormányzására képes legyen. — Ha lelkének üdvét akarja biztosítani; --- szüntelenül gyomlálnia kell a szívében felburjánzó rossz hajlamokat, küzdenie kell szenvedélyei ellen, kormányoznia kell indulatait. Az emberi élet minden tekintetben harcz, gyötrelem, fáradtság, és munka.

Erről tanuskodik az emberiség történelme is. Az irodalomban, a tudományokban, a művészetekben, s az életszentségben

csak az létesített valami nagyot, szépet, és értékeset, ki kellő munkát fordított rá. Minden valódi eredménynek váltópénze a munka. Igaz, a mit Jób mond: »Az ember munkára születik.« (Jób 5, 7.) S azért mindenkiről valóknak kellene a zsoltáros ama szavainak lenniök: »Kimegy az ember munkájára és dolgára napestig.« (103. Zsolt. 23.)

Egyébiránt az ember életének épen e kötelezettsége, a munka, méltóságának, művelődése fejlődésének, és hatalma gyarapodásának leghathatósabb tényezője. Azért a hithirdetők a vad népek művelésénél mindenekelőtt arra törekesznek, hogy a henye népet rendszeres munkára szoktassák. Mert rendezett társadalmi viszonyokról, nemes törekvésről, és erkölcsi jólétről nem lehet ott szó, hol Isten akaratának legelemibb rendelkezése, az emberi élet munkaköteletségének törvénye nincs gyakorlatban.

Azonkívül, hogy a munkásság az ember természetes kötelessége, egyszersmind őt azon méltóságra emeli, hogy azzal Istennek mintegy munkatársává válik. Isten adja az aratás egyéb föltételeit: a talajt, a magvakat, a napot, az esőt; s az ember adja a szükséges munkát. Ugyanaz áll a szellemi munkáról is: Isten adja a képességet, a tehetséget, az értelmet, az egészséget, az időt;

de tőlünk tanulmányozást, kutatást, fontolgatást és szorgoskodást követel. A kellő eredmény létrejöttéhez az ember munkája közreműködik Isten adományával.

Munka teszi az embert a természet urává, szolgálatába fogja a munka a természet elemi erőit, megfékezi óriási tömegeit. Tekintsd Egyiptom piramisait, az ó- és ujkor építményeit, találmányait és intézményeit; az mind az emberi munka, szorgalom és türelmes kitartás eredménye. Munkásság nélkül nincs anyagi jólét, nincs szellemi kifejlődés, nincs erényes előhaladás sem; hanem igenis okvetetlenül bekövetkezik a bomlás és romlás.

Azért méltán mondja a szentírás: »Marihaganéjjal köveztetett meg a rest, és minden a ki hozzá ér, megrázza kezét.« (Jéz. Sir. f. 22, 2.) Más szóval: megvetésre méltó, az emberiség gyaláztatja a rest. Anyagi és szellemi tekintetben áll az, mit a szentírás képletesen mond: »Átmentem a rest ember földén, és a bolond férfiú szöllején; és ime egészen elfogták a csalánok, és színét ellepték a tövisek, és kökerítése is elromlott.« (Példb. 24, 30 . . .) Mint az elhanyagolt kertben, úgy a restnek lelkében is csak bogáncs, tüske, és holmi mérges dudva burjánzik. És más helyütt int a szentírás: »Eredj a hangyához, oh rest! és szemléld az ő utait, és tanulj

bölcséséget. Nyárban eledelt szerez magának, és aratáskor begyűjti élelmét. Meddig aluszol? oh rest! Egy kevésbé aluszol, egy kevésbé szonydogálsz, egy kevésbé összeszed kezeidet, hogy aludjál; és rád jő a szűkölködés, mint utonálló, és a szegénység, mint fegyveres férfiú. (Példb. 6, 6 . . .) — A nyomorúság és szűkölködés az anyagiakban, a tudatlanság és képzettséghiány a szellemi téren; egyáltalán a tehetetlenség és hasznavehetetlenség elmaradhatatlan következménye a hivalkodásnak és restségnek.

Nagyon természetes, hogy ezt maga a rest is érzi, és azért nyugtalanítja őt lelkiismerete a munkakerülés idején, azért furdalja őt lelkiismerete a restség következményeinek beálltával. S e belső gyötrelmét nem tüntethetik el a mentegetődzések, melyekkel nyomorú helyzetét ő a mostoha külső viszonyokra hárítani törekszik.

Valóban szerencsétlen és szánandó a restnek állapota; mert többnyire úgy elkevényedik szíve, hogy semmi rábeszélés, sürgetés, lelkesítés, sőt ijesztgetés sem hat reá. Hiába állítod szeméi elé Isten munkaparancsát, embertársainak várakozását, az időviszonyok követelményeit, állapota kötelmeit, a jövőnek ijedelmes számadását. Ő gyöngeségével, és magába képzelt betegségeivel ta-

karódzik ; pedig évről-évre jóízűen fogyasztja az ételeket, mások keserves munkájának gyümölcsét. Nem a betegeskedés annak a munkaiszonynak az oka, hanem a restség és hivalkodás vétkes folyománya : az akaraterő megfogyatkozása.

»Akar és nem akar a rest,« mondja a szentírás. (Példb. 13, 4.) Tulajdonképen nem is akar, hanem ha akarni is látszik, az csak meddő sopánkodás. »A kívánságok megölik a restet, mert kezei semmit sem akarnak munkálkodni ; egész nap óhajt és kíván.« (Példb. 21, 24.) A cselekedetre soha sem mutat határozottságot, százféle nehézségeket képzel magának. »Azt mondja a rest : Oroszlán vagy on ottkinn, az utcza közepén megölhetne.« (Példb. 22, 13.) — Igen megölt téged, de nem az oroszlán, hanem a te erélytelenséged, és lelkiismeretlen lustaságod.

Mi is lehet ennek a restségnek és hivalkodásnak más következménye, mint a szenvedélyek felburjánozása, s a bűnök vészes elszaporodása?! — Hihetetlen, mily sok mocszat és féreg fejlődik ki az álló mocsarakban, a miért is a közelben lakó népség nem csak hogy nem használhatja annak vizét, hanem a poshadt vizekből kiáradó mérges párák az emberek egészségét is megtámadják. Az álló poshadt víz megfelelő képe a hivalkodó

ember lelkének: az sok bűnnek tenyésző mocsara. Ott terem az engedetlenség, az elégtelenség, az érzékiség, az élvezetvágy, az irigység, a gyanakodás, a nagyravágyás, a kiméletlen megítélgetés, és sok más rossz. Nem hiába mondja a latin közmondás, hogy a hivalkodás az ördög párnája. --- Csak így érthető az, mit a próféta Szodoma és Gomorrha szörnyű elpusztulása okául felhoz, midőn mondja, hogy oka e pusztulásnak a kevélység, a kenyérnek bősége, és a *hivalkodás* volt. (V. ö. Ezek. 16, 49.)

Hová is jut végre a rest az ő sopánkodásával, munkakerülésével, mentegetődzésével, és tettetett, vagy képzelt gyöngeségével? Elvesztegeti élete idejét, s alig veszi észre, hogy már az isteni bíró trónja előtt áll, jó cselekedetek és érdemek nélkül. »Ki a hivalkodást követi, eltelik szegénységgel.« (Példb. 28, 19.) Ez az igazságos bíró pedig úgy fog itélni, a mint Jézus abban a képzetben mondja, melyben a messze utról visszatérő ember szolgálait a nekik adott talentumok szerint bírálja meg. »Egynek öt talentumot ada, másnak pedig kettőt, ismét másnak egyet, kinek-kinek tulajdon tehetsége szerint.« — Te azt mondod, hogy gyöngé vagy, hogy ez, hogy az . . . és lustálkodol. Legalább a csekély talentumot egész odaadással kel-

lene értékesítened. Neked is majd odaszól az Úr: »Gonosz és rest szolga! . . . pénzemet a pénzváltóknak kell vala adnod, és én megjövén, kamattal vettem volna meg, a mi az enyém. A haszontalan szolgát vessétek a külső sötétségre; ott leszen sírás és fogak csikorgatása.« (Máté 25, 14 . . .) A hivalkodásnak és restségnek alig lehet más vége. Akkor majd »a restet megejti a félelem;« (Példab. 18, 8.) csak hogy már későn!

Nem, és százszor ismételhetem, hogy nem fér össze az erényességgel a restség, és munkakerülés, bármily ürügyekkel és mentegetődzésekkel is palástolgatja magát. »Ki a hivalkodást követi, nagy bolond.« (Példab. 12, 11.)

Oly szégyenletes a lustaság, hogy azt senki sem akarja magáról beismerni, legkevésbé az, ki valóban botránya a családnak, a testületnek, és nyüge az emberi társadalomnak. »Bölcsőbbnek véli magát a rest, bölcsmondásokat szóló hét férfiúnál.« (Példab. 26, 16.) De tény, hogy sok a rest és hivalkodó; vess tehát nagyon komolyan számot önmagaddal, vajjon nem tartozol-e azok közé, vajjon ráfordítod-e minden erődet azon állapot kötelmeinek teljesítésére, melybe Isten a társadalomban helyezett.

XIII.

A KEVÉLYSÉG.

Szent Ágoston kevélységnek nevezi a rendetlen és kelletlen vágyakodást a felmagasztaltatás után; szent Tamás pedig kevélységnek mondja a saját személynk túlbecsülését és kiemelését.

Sajátságos e vétségél az, hogy első volt az angyaloknál s az embereknél. Az angyal túlbecsülte kitűnő természetét, s Isten ellen föllázadt: »Hasonló leszek a Fölségeshez!« (Izai. 14, 14.) mondta elbizakodottságában. Ily eszmékkal csábította el a gonosz szellem első szüleinket is, azt csillogtatván szemök előtt, hogy ha a tiltott gyümölcsből esznek, »lesztek, mint az istenek.« (Móz. I. 3, 5.)

E két körülményből is látható a kevélység veszélyes volta, és az embernek nagy hajlandósága e véstégre. Azért a kevélység nem csak a hét fő bűn között áll, hanem azok között az első helyet foglalja el.

Sajnos, el is van terjedve az emberek között a legkülönfélébb alakban a kevély-

ség. Hisz vannak, kik úgy viselkednek, mintha a jót, melynek birtokában vannak, önmaguktól bírnák. Nem csak Nabukodonozor volt ilyen kevély, midőn arany szobrot állíttatott magának, hogy azt alattvalói a halál büntetése alatt imádják, mintha csak királyuk Isten volna. E nevetséges gőg, némi módosítással, gyakori az emberek között, kik állásukat, tudományukat, gazdagságukat, és más javaikat csupán önmaguknak tulajdonítják. Mindig csak az »én« szócška forog nyelvükön. »Szorgalmam, elővigyázatam, önfeláldozásom, befolyásom által vittem a dolgot annyira!« mondják az ilyenek.

Pedig csalódl, barátom; Istennek jó-téteménye az, mit te magadnak tulajonítasz. E hatalmas Isten, bárkit, akár mely perczben, sokkal nagyobb nyomorba ejthet, mint mi csak képzelni is képesek volnánk. Tapasztalta ezt Nabukodonozor, midőn Isten őt nem csak királyi méltóságától, hatalmától, és gazdagságától fosztotta meg, hanem józan eszétől is. »Mert az emberek fölé emelkedett, mondja sz. Gergely, elvesztette józan eszét is, mely közös birtoka volt a többi emberekkel.«

A kevélység más neme azon emberek-nél vehető észre, kik elismerik ugyan, hogy a jó, a mivel bírnak, Istentől van; de azt hiszik, hogy az érdemeiknek megteelő ju-

talma. — Ilyen kevélység rabjává lett Abimelek, Gedeon fia. Atyja halála után erőszakkal magához ragadta a felsőséget testvérei fölött, s addig hajhászta a nép kegyét, míg a nép végre őt birájává választotta. De e méltósággal sem elégedett meg, s a királyi hatalom után törekedett.

Mennyi utánzója van ennek a keresztények között! Hányan vannak, kik sorsukkal soha sem elégesznek meg, s azt vélik, hogy őket nagyobb megtiszteltetés, feltünőbb kitüntetés illeti meg?! Ha a földmives gazdaggá lett, úr akar lenni, a szerencsés kereskedő nemességre vágyódik, a nemes gróffá, a gróf herczeggé, az alattvaló elüljáróvá, a szegény gazdaggá óhajt változni, stb. . . . véleménye szerint, ez őt és nagy érdemeit megilletné.

Azonban a kevélységnek még egy harmadik neme is észlelhető az embereknél, mert vannak olyanok, kik olyan miatt is dicsekesznek, a mijök nincs. Ilyen kevély volt Nagy-Sándor, ki miután Ázsia legszebb tartományait leigázta, győzelmeire kevélylyé lett, a közönséges embernél különbnek képzelte magát, és szerette, ha Jupiter fiának nevezték. Természetes, hogy sokan ily értelemben hizelegtek a kevély vezérnek. Anyja, Olympias, megróttá ugyan őt fenhéjázása

miatt, de csak gyászos szerencsétlensége gyógyította ki esztelen kevélységéből. Egy csatában sebet kapván, midőn iszonyú fájdalmai között vérét látta folyni, e szavakba tört ki környezetete előtt: »Ti Jupiter fiának és halhatatlan istennek neveztek; s ime a seb, és a belőle ömlő vér, eléggé bizonyítja, hogy ember vagyok, a halál törvényének alávetve.«

Mint Nagy-Sándor jó napjaiban, úgy tesznek most is sokan: szégyenlik alacsony származásukat; a beszélgetésekben azt fitogtatják, mintha minden tudományban és művészetben a legjártasabbak volnának; bámulandó dolgokat csevegnek össze városokról, vidékekről, országokról, mintha csak azokat látták volna, habár városkájok határát alig lépték túl; követelik, hogy irántok mindenki mély tisztelettel viselkedjék, habár ők mások iránt fölötte fukarak a kellő tisztelet megadásában.

Végre a kevélységnek még egy nemét kell megemlítenünk, mely abban áll, hogy némelyek másokat egyszerűen megvetnek, s önmagukat másoknál nagyobbra tartják. — Ilyenek közé tartozott az a farizeus, ki büszkén lépett a templomba, és a vámszedő megvetésével, így szólott: »Isten! hálát adok neked, hogy nem vagyok, mint egyéb em-

berek, ragadozók, hamisak, . . . mint ez a vámos is.« (Luk. 18, 11.)

Sok ilyen farizeus létezik most is; mert semmi sem közönségesebb, mint hogy az emberek a hasonló rangukat, sőt a feljebbvalókat is, megvetik, és magokat azoknál jobbaknak tartják, amint sz. Gergely is mondja: »Ha ki a kevélység zsarnokságának szolgálatában áll, mások műveit mindig megveti, és mindig csak azt csodálja, a mit ő tett.«

Mindezt fontolóra véve, valóban felkiálthatunk: hol van az az ember, kinek szívébe a kevélység mérge be nem hatolt volna?! Hol van az, ki másnak szavait, tetteit, szándékait meg nem itélné? ki saját véleményét, és nézeteit makacsul nem imádná? ki saját dicsérete fölött nem örvend, másoké fölött nem boszankodik? ki saját állásával és hivatalával meg van elégedve? ki époly buzgón gyakorolja az erényt a magányban, mint az emberek szeme előtt?! Pedig különben mindezek jelei a kevélységnek.

Fájdalom, a kevélység első szüleinktől ránkmaradt szerencsétlen örökség, és oly általános rossz tulajdonság, hogy még a legalacsonyabb sorsuaknál, még a rongyos koldusoknál is észrevehető. — Mindazáltal úgy hiszem talán nem tévedünk, ha az emberiségnek különösen három osztályát em-

lítjük, mely leginkább alá van vetve a kevélység kísértéseinek; a gazdagok, a nők, és a vallásosak.

A *gazdagoknál* igen gyakori a kevélység; mert valamint a madarak a magaslatokon építvén fészkeiket, az üldözésektől biztosítottaknak vélik magukat, — úgy a gazdagok is, a birtok magaslatára jutván, azt vélik, hogy a szerencsétlenség fölé emelkedtek, és csapásai elől biztosítva vannak; embertársaik fölé is emelkednek tehát, és kevélyekké lesznek. Azért mondja sz. Anzelm: »Valamint a féreg a gyümölcscsel, úgy a kevélység a gazdagsággal együtt keletkezik.« Pedig komolyan int a próféta: »Jaj annak, ki . . . azt véli, hogy (összehalmozott kincsekkel) megszabadul a veszedelem kezéből.« (Habak. 2, 9.) — Midőn tehát sz. Pál apostol Efesus gazdak városának püspökét, Timoteust, a kormányzásra oktatja, határozottan figyelmezteti: »A világi gazdagoknak parancsold meg, hogy fenhéjazók ne legyenek, és reményöket ne helyezték a bizonytalan gazdagságban.« (Timot. I. 6, 17.)

De különös tulajdona a kevélység a *nőknek* is. Vagy talán hiúságnak nevezzük azt? Mindegy. — Habár a szépség a földi javaknak legcsekélyebbje, mégis a nők arra feltűnő és rendkívüli szorgalmat fordítanak,

részint hogy azt megszerezzék, részint hogy azt megőrizték. Nagy részök naponkint órákat fordít arra, hogy a ruhák és fejdíszítés mindenféle új nemeit megpróbálja; semmit sem hanyagolnak ők el, hogy mások figyelmét magokra vonják, hogy az emberek tetszését és bámulatát megnyerjék. Jerusalemban asszonyairól és leányairól mondja a próféta: »Fölfuvalkodnak Sion leányai, és fölemelt nyakkal járnak, és integető szemekkel lépdelnek.« (Iza. 3, 16.) — A prófétának e szemrehányása nem csak Sion leányait illeti, hanem talán százszorta inkább a mieinket. Ezek is »fölfuvalkodnak,« azaz: alakjukat és az arra aggatott színes rongyokat fitogtatják, kaczer tartással fönnen hordják fejüket, illem és szemérem nélkül körüljártatják szemeiket, szemeikkel az átmenőket mintegy szólítgatják. Mindezek csupa jelei a tetszelgésnek, bizonyítékai annak, hogy a nők feltűnni, tetszeni, és megbámultatni akarnak, akár érdemlik azt, akár nem. Pedig nagyon balga az, kit az ilyen kinálkozás el nem undorít, vagy a néhány színes rongy elvarázsol; mert kétségtelen, hogy igen gyarló, sőt gyanús egyéniség az, melynek csak a kenés-fenés, cziczomázás, és néhány tarka ruhafoslány kölcsönöz valami értéket. Sajnos, hogy ezt sokan nem veszik észre, az azonban kétség-

bevonhatatlanul áll, hogy alig található nő, ki nem volna azon meggyőződésben, hogy a bámulatot, a tetszést megérdemli. Nem büszkeség, nem kevélység-e ez?

A kevélység kísértésének alá vannak vetve azok is, kik *istenfélben* akarnak élni. Ez azonban nem is igen csodálandó; mert ha a hiú tiszteletvágy még az apostolokat is megtámadta, kiket maga az Üdvözítő oktatott az alázatosságra, mégis egymás között vitatkozni kezdtek, »ki tartassék közölk nagyobbnak«; (Luk. 22, 24.) mit csodálkozunk, ha a tiszteletvágy másokat is megtámad, kik sokkal tökéletlenebbek, mint az apostolok voltak.

A féreg nem megy a rossz gyümölcsbe, hanem a jóba, s azt roszsá teszi. A gonosz szellem is a vallásosak jó szívébe törekszik a kevélység férgét becsempészni, hogy azt megrontsa. Sajnos, a kevélység a vallásosaknál teljesen megsemmisíti a jó élet által szerzett érdemeket, mint sz. Ambrus is mondja: »A tiszteletvágy gyakran az olyanokat is bűnösökké teszi, kiket semmi bűnös cselekedet sem kecsektet, semmi érzéki gyönyör sem ingerel, kiket a fukarság le nem tudott győzni.«

Mit tegyünk tehát, kedves olvasó, e veszélyes bűn ellen? Mely eszközt használ-

juk, hogy a kevélység ne foglaljon helyet szivünkben? — Ez alkalommal a kevélység ellen csak egy eszközt említek fel röviden. — Ha valamely római hadvezér nagy háborút végzett be, s az ellenséget legyőzte, a tanács rendeletéből a visszatérő hadvezér diadalmasan vonult be a fővárosba. Majdnem leirhatatlan pompát szoktak volt ily diadalmas bevonuláskor kifejtetni. De a régi rómaiaknál megvolt az a törvény is, hogy az ilyen diadalmas bevonuláskor, a diadalmaskodó hadvezér kocsija előtt hirnök lépdeljen, és e szavakat kiáltozza: »Emlékezzél meg, hogy ember vagy!«*)

E szavak hangozzanak neked is füledben, k. o., hogy a kevélység mámore el ne szédítsen, akár a gazdagság, akár valami feltűnő tulajdonság, akár a vélt jámbor élet akarna szivedben büszke gondolatokat kelteni. Ha a kevélység kísért, mert azt véled, hogy az a csekély jó, mit magadon észreveszesz, saját szerzeményed, vagy érdemeidnek kellő jutalma; te magadnak olyasmit is tulajdonítasz, a mid nincs; te hiú képzeletidben másokat le is nézesz; »Emlékezzél, hogy ember vagy!« sok gyarlósággal telve, önámításra hajlandó. De ha volna is vala-

*) J. Karl Unger, Sitten und Gebräuche der Römer. II. Bd. 3. Bch. 23. Seite.

mid, rövid idő alatt nyomorulttá lehetsz, kevés idő múlva végső inségbe sülyedhetsz; néhány óra alatt valami baleset undorító alakká változtathat; nem sok kell ahhoz sem, hogy a legjámborabb életüt is, ha Isten különösen nem őrzi, a kisértés súlyos bünbe, s a vész örvényébe sodorja. Mit kevélykedünk tehát? Valóban a legkedvezőbb viszonyok között sem látom be annak bárminemű jogosultságát. Sőt a szentírás világosan kimondja: »Isten a kevélyeknek ellenáll;« (Pét. I. 5, 5.) és máshol: »a kevélyt megalázás követi.« (Példb. 29, 23.)

Nero, a zsarnok császár, egyszer a legkevélyebb előkelő urakat hívta meg ebédre. Nero e lakomához oly nyugvószékeket csináltatott, melyek a közönségesektől nem igen különböztek, de tulajdonképen levegővel telt bőrtömlők voltak. A kevély főurak igen megtisztelve érezték magokat a meghívás által. Ebéd közben, midőn a lakmározók a legkényelmesebb helyzetben voltak, Nero parancsa szerint, egy jeladásra a szolgák minden vendég székét szeggel átszurták: a levegő a székekből egy pillanat alatt kiáramlott, a székek üres zsákként összeomlottak, s a vendégek mind rögtön a földre terültek, természetesen a császár és udvara nevetése és gunyja között. — Így semmisítheti meg Isten

egy percz alatt a kevély fenhéjázását, megsemmisítheti azt, mire valaki büszke. Egy tűszúrással, vagy azon nyíllal, melyet a halál ellened mindig készen tart, — mindennek vége. Mi neked akkor a birtok? Hol van akkor szépséged, vagy fitogtatott elmésséged és kérkedésed? — Ah minek is az a kevélykedés? — Hogy az erényességgel, az erényes törekvéssel nem fér össze ez a kevélység, annyi bizonyos.

XIV.

**A TISZTELET
ÉS ENGEDELMESSÉG HIÁNYA.**

tisztelethiány inkább a fiatalságnál, az engedetlenség a felnőtteknél mutatkozik. Mind a kettőről külön kell szólanunk, mert kimondhatatlan sok keserűséget okoz a családokban az egyik, és sok vétségnek forrása a másik.

Sem az egyik, sem a másik nem engedi az erényes élet kifejlődését.

Az a gyerek, aki szüleinek megtagadja a kellő tiszteletet, szerencsétlen irányt vesz erkölcsi életének kialakulásában; de anyagi tekintetben is nélkülözni fogja későbbi élete munkájának áldását, s elzüllik.

A felnőttek azt hiszik, hogy minél függetlenebbek, annál boldogabbakká válnak. Megmutatjuk azok nagy tévedését, mert lehetlenségről ábrándoznak, akár az egyházi, akár a világi pályán; természetellenes és hiú törekvésükkel csak gyötrelmeket okoznak maguknak, s az erényesség útjáról okvetetlenül eltérnek.

Vegyük az említett két csoportot egyenkint.

I.

Ki sok olyan dologban tudatlan, mely lelkét, testét, állását, és jólétét illeti, a józan ész parancsa szerint a tudósabb és tapasztaltabb tanácsára tartozik hallgatni, hacsak el nem akar tévedni, hacsak saját kárát nem akarja. A tapasztalatlan annál inkább tartozik oly tanácsadó szavára hallgatni, kinek jóakarataról, hűségéről, szeretetéről nem kétkelhetnek, s a kiben félelem nélkül megbízhatik.

Már pedig az csak kétségtelen, hogy a gyermekkor, a fiatalság elméje nem annyira fejlődött, tapasztalata nem oly bő, hogy arról bátran intézkedhessék, mi lelki üdvére, s anyagi jólétére hasznos. A gyermek csak attól irtózik, mi neki terhes és kellemetlen; az után vágyódik, mi neki tetsző és kellemes; azt véli jónak, mit neki a képzelem olyannak rajzol, és gyorsan olyanra is elhatározza magát, a mit nem ért. A zsöngekor hajlandó a merészségre, a figyelmetlenségre, a meggondolatlanságra, és gyakran vakon neki rohan a veszélynek; kibeszéli azt, miről hallgatnia kellene, keresi azt, mit kerülnie kellene; arról dicsekszik, mi fölött

szégyenkeznie kellene, s így megy az tovább. Ha még ehhez a felnőttek példája, s a rossz társak csábíthatása járul; mire nem vete-medhetik a tapasztalatlan fiatalság? mily szerencsétlen jövőt készít magának elő! »A fiatalság az életnek virága, de az elmének veszedelme,« mondja sz. Ágoston. Oly veszélyes kor az, hogy, ha nem kormányozzák, nem vezérlik jól, későbbi életében szive csak gyötrelmeket fog tapasztalni.

Minthogy ez így van, mi történnék a fiatalsággal, ha azt szabadjára engednők, ha mások tanácsa és intelme követésére nem köteleznők? Az történnék velök, mi a hajóval szokott történni, melyet az éj sötétjében, vitorla és kormányos nélkül, a vihartól felzaklatott tenger hullámaira eresztenek. Az ilyen hajót majd a vihar zátonyokra veti, majd a hullámok a magasba emelik, majd a mélységbe süllyesztik, míg végre valami szirteken darabokra törik. — Az tehát okvetetlenül szükséges, hogy a gyermekek, a fiatalság, a tapasztaltabbak tanácsát és vezetését egész alázattal kövessék, — ha csak zsöngye korukat veszszük is tekintetbe.

Ha már a gyermek, s a fiatalság egyáltalán, bármely más okosabb és tapasztaltabb ember tanácsára és utasítására hallgatni tar-

tozik; hatványozottan köteles erre, ha szülőjének óhaját hallja.

És pedig *először* azért, mert a szülőknek tapasztalásuk van azon dolgokban, melyeket gyermekeiknek parancsolnak, vagy tiltanak. A szülők átérték fiatalságukat, és sokat okultak: emlékeznek arra, miképen tettek velök a szülők, mi miatt büntették meg, mikor intették, mire serkentették. Vagy ha rájok a szülők nem ügyeltek kellően, látják most, hol követtek el velök szemben hibát a szülők; s e tapasztalataik szerint igazítják és nevelik ők most gyermekeiket. — Hány szülő sohajt fel: Vajha atyám, vagy anyám nem volt volna oly engedékeny irántam, nem követtem volna el azt a ballépést! ha jobban ügyeltek volna rám, ha azon társalgást megtiltották volna nekem, nem tanultam volna meg azt, mi csak káromat okozta; ha kitartó munkához szoktatott, az ájtatosságra serkentett, vallási kötelmeimre figyelmeztetett volna; mennyivel boldogabb öntudattal bírnék most! Így siránkoznak gyakran a szülők önmaguk fölött. De e tapasztalatuk legalább arra szolgál, hogy tudják, miképen kell gyermekeiket nevelni. — Legyenek tehát a gyermekek kellő tisztelettel és engedelmisséggel szüleik iránt, minthogy tapasztalataiknál fogva is követelhetik azt, és nagyon jól tudják,

miért tiltják ezt, vagy miért parancsolják amaszt.

Azonban *másodszor* azért is kell a szülőknek engedelmeskednünk, mert biztosak lehetünk arról, hogy nekünk rosszat nem akarnak. Ki viseltethetik irántunk gyöngédebb, részvéttel teljesebb, és őszintébb szeretettel, mint a szülők, kik leginkább viselik szivükön testi és lelki jólétünket?! Világos bizonyítéka ennek az a nagy gondoskodás, melyet naponkint ránk fordítanak, az az aggodás, melybe balesetünk őket ejteni szokta, az öröm, mely jólétünknel arczukon tükröződik. Embertelen atya, kegyetlen anya volna az, ki gyermekének olyasmit tanácsolna, parancsolna, vagy tiltana, mi neki káros lehetne. Istentelen atya vagy anya volna az, ki olyasmit tanácsolna, parancsolna gyermekének, mi gyermeke lelkének kárhovatára lehetne. — Mindenkor biztosak lehettek arról, hogy a ti szüleitek nem olyan embertelenek, nem olyan istentelenek; s azért azon teljes meggyőződésben lehettek, hogy mit a szülők parancsolnak, tiltanak, vagy tanácsolnak, ha talán nektek nem is igen tetszik, mégis javatokra s üdvötökre van. — Ime egy új ok arra, hogy a gyermekek tisztelettel s örömeest fogadják szüleiktől, és azok megbizottjaitól az intelmeket, s hogy nekik szerényen engedelmesek legyenek.

De van erre *harmadik* ok is. — Aquinói szent Tamás tanítása szerint, Isten minden embert hivatásbeli állásában különös kegyelemmel, felvilágosítással, és segítőeszközzel lát el, hogy állásának kötelmeit üdvösen végezhesse. Mivel pedig a szülőknek az a hivatásbeli kötelmek, hogy a gyermekeket jól neveljék, vezéreljék, és utasítsák, hogy azok a mennyekbe jussanak; Isten a szülőknek különös kegyelmeket, és felvilágosításokat ad, hogy e fölvilágosítás folytán gyermekeiknek üdvös tanácsokat, az üdvösségre vezető alkalmas parancsokat oszthassák. Mit tehát a szülők, és azok helyettesei, a gyermekeknek parancsolnak, tiltanak, vagy tanácsolnak, azt nem annyira önmaguktól teszik, hanem bennök az Isten kegyelme, Isten felvilágosítása, maga az Isten szól a gyermekekhez a szülők s azok helyettesei által. Mily örömet, mily tisztelettel kellene a szülőknek s azok helyetteseinek engedelmeskednünk!?

Vége *negyedszer* ha mindez nem volna elég arra, hogy a gyermekeket a szülők iránt alázatos, szerény, és készséges engedelmességre indítsa; hátra van azon ok, mely valóban mindezeket fölülmulja, tudnillik az Isten világos akarata.

Két köztáblán adta ki Isten a tíz parancsolatot. Minekutána az elsőn az igaz Isten

tiszteletének módját kifejezte; a másodikon először is azt adja előnkbe, hogy atyánkat s anyánkat tiszteljük, úgy, hogy mindjárt az Isten tiszteletéről adott törvény után első helyt ad a szülők tiszteletének, ezzel kijelentvén, hogy az Isten tisztelete után nincs kedvesebb dolog előtte, mint szüleink becsülése.

Isten rendelte a szülőket gyermekeiknek törvényes, és közvetlen elöljáróivá; úgy kell tehát a szülők szavára engedelmeskedni, mint ha maga az Isten szólana. Ezt mondja az Úr az apostol által: »Gyermekek! engedelmeskedjete szülőiteknek az Úrban; mert ez kötelesség.« (Efez. 6, 1.) Mint az Úrnak, oly készséggel, oly tökéletességgel, minden habozás, ellentmondás, és kivétel nélkül; mert az apostol más helyütt is mondja: »Gyermekek! engedelmeskedjete szülőiteknek mindenekben, mert ez kellemes az Úr előtt.« (Kolossz. 3, 20.) Mindenben, úgy a csekély, mint a nagy, úgy a terhes, mint a könnyű dologban. »Ki az Urat féli, tiszteli szüleit.« (Jéz. Sirák f. 3, 8.) »Atyátok ítéletét hallgassátok, fiaim! és úgy cselekedjete, hogy üdvözüljete.« (Jéz. Sirák f. 3, 2. — V. ö. Példb. 23, 22; 13, 1.)

A szentírásban nem is hiányzanak arra gyönyörű példák, hogyan áldotta meg Isten

a gyermekek tiszteletét és engedelmességét szüleik iránt. Ott van Izsák példája, ott az egyiptomi Józsefé, ott vannak a makkabeus ifjak, kiknek legfiatalabbja példájához szent Jeromos e megjegyzést teszi: »Oh ifjak, utánozzátok a makkabeusi ifjút, ki anyjának még akkor is örömmel engedelmeskedett, midőn oly súlyos dolgot tanácsolt neki.« (V. ö. S. Ambr. L. 1 de Abrah. c. 2, 3. — S. Chrys. Hom. 47 in Genes.)

Midőn az ifjú Tóbiást atyja intette és oktatta, ez készséggel fogadta az intést és tanácsot ama szavakkal: »Mind a miket parancsoltál nekem, megcselekszem atyám!« (Tób. 5, 1.)

Nincs azonban a gyermeki engedelmes-ségnek tündöklőbb példája, mint a melyet maga az Üdvözítő nekünk adott. — Ő önmagáról mondja: »Leszállottam mennyből, nem hogy az én akaratomat cselekedjem, hanem annak akaratát, ki engem küldött.« (Ján. 6, 38.) — Ő Isten volt, egyenlő mindenben az Atyával; mégis, mint az apostol tanuskodik róla: »Megalázta magát, engedelmes levén mindhalálig, és pedig a keresztnek haláláig.« (Filip. 2, 8.) — Azonban nem csak mennyei atyjának volt ő engedelmes, hanem engedelmeskedett szegény földi anyja parancsainak is. »Engedelmes

vala nekik,« tudniillik szüleinek Názáretben, mondja róla a szentírás. Mire szent Bernát fölkiált: »Tanuld te is, mivel tartozol szüleidnek. Tanulj, te föld, tanulj, te por, alárendeltséget, és engedelmességet!«

Ah piruljanak azon gyermekek, kik 14—15 éves korban már mindennemű daczosságra, s önállóságra tartják magukat feljogosítva. Üdvözítőnk 30 éves koráig édes anyja házában a legszerényebben engedelmeskedett. Okosabb valaki közöleték az Üdvözítőnél?! — (V. ö. Pralon-Acsay, Jézus a mi utmutatónk. Győr, 1900.)

Egyébiránt, mint szent Ágoston mondja: »Nem is szükséges az, hogy az atya és anya iránt való engedelmesség kötelme meg legyen valahol írva, szivünkbe van az vésve, Isten ujjával, s ezt az írást semmi emberi gonoszság sem törülheti ki.«

Egy fiatal kereskedő St. Jean d'Acreeben házassága alkalmával atyját a felsőbbemeleti jó szobája átengedésére kérte, rövid időre; az atya engedett, de a fiú később, a kellő tiszteletről megfeledkezvén, a szoba visszaadását halogatta, végre meg is tagadta. Megtudván ezt az akkor ott uralkodó kegyetlen Djezzar basa, magához hívatta a kereskedőt, ki különben Djezzar előtt nagy kegyben állott. A kereskedő semmi rosszat

sem sejtván, vígan jelent meg; de meghök-
kent, midőn Djezzar körül hivatalnokait és
bakóit megpillantotta. — Djezzar rákiáltott:
»Milyen vallásu vagy?« A kereskedő elsá-
padt, s ijedelmében szólani sem tudott. »Kérd-
lek, milyen a vallásod?« ,Ah! keresztény',
nyögte a kereskedő. »Te engem meg akarsz
csalni. Hadd lássuk! Jelöld magad keresztény
módon.« A kereskedő remegve keresztet ve-
tett magára. »Hangosabban szólj, én öreg va-
gyok, és nagyot hallok.« A kereskedő ismé-
telte: Az Atyának, és Fiúnak, stb. »Jól van!«
kiáltott Djezzar, hogy a teremben minden
megrendült. »Tudod, mit jelent ez? Az atya
fent van, a fiú alant. Menj haza, te gonosz-
tevő, és ha egy negyed óra alatt nálad nincs
így, fejed a porba gördül!«

Letérnek az erényesség utjáról, sőt egye-
nesen vétkeznek a gyermekek:

1. kik szüleiknek csak azon parancsait
teljesítik örömezt, melyek nekik tetszenek,
de a visszatetsző parancsra komor arcot
öltenek, redőkbe húzzák homlokukat, panaszkodnak, mentegetődznek, feleselnek, morognak; tízszer is kell nekik mondani, hogy egyszer a dologhoz fogjanak. Olyanok az ilyen gyermekek, mint a rossz ló, mely a sarkantyú szúrására s az ostor pattogására is csak alig mozog serényebben.

2. Vétkeznek a gyermekek, kik szüleik intését haraggal viszonzják, az után egész nap mogorvák, szótalankok, és daczosak. — Ha tükrünk nem volna, nem tisztíthatnók meg biztosan arcunkat, nem távolíthatnók el a szennyfoltokat; és ha a tükör piszkot mutat arcunkon, haragudjunk-e azért a tükörre? — Mi a tükör az arcra nézve, az a szülő lelkünkre, és viseletünkre nézve. Azon hibákat, melyeket mi nem veszünk magunkon észre, és nem is javítanók meg soha, látja a szülő, és jóakaratból figyelmezteti a gyermeket; nem tartozik-e a gyermek neki hálával, nagy tisztelettel, és engedelmességgel? —

3. Vétkeznek azon gyermekek, kik csak addig engedelmesek, míg őket szüleik látják; mihelyt azonban szüleik tekintetét kikerülhetik, hanyagok, lusták, rosszalkodók. —

Soha se tekintsd csekélységnek a szülők iránt tanúsított tiszteletlenséget, és engedetlenséget; mert Isten nem tekinti azt csekélységnek, mint az engedetlenségre szabott iszonyú büntetésekből láthatjuk. — Ime az ó-szövetségben Isten törvénye: »Ha valamely embernek vakmerő, s engedetlen fia van, ki atyja vagy anyja parancsát nem hallgatja, és megdorgáltatván sem akar engedelmeskedni; . . . kövezze meg őt a város népe,

és haljon meg, . . . » (Móz. V. k. 21, 18.)
Lehet-e az csekélység, mit Isten így büntet?

Nem tudod-e Absolon történetét, ki atyja ellen föllázadt? — Tudod, mi történt Ezsauval, ki szülei tanácsát nem fogadta? Egész családját és ivadékait elátkozta Isten. — Hová jutott az evangéliumi ifjú, ki atyja akaratának ellenére idegenekkel szövetekezett? Oly nyomorba jutott, hogy végre a sertések válujából csillapította éhségét.

Csak betekinthetnél a kórházakba, és börtönökbe, hol gyakran az előkelő és legtisztességesebb családok gyermekei is nyomor és szégyen között sinylenek; csak bepillanthatnál azon családokba, hol az egyenetlenség, a kölcsönös átkozódás, a boldogtalanság otthonos; csak kutatnád e végtelen nyomor okait, csakhamar azon meggyőződésre jutnál, hogy a bajok nagy részének forrása az engedetlenség a szülők iránt. — Ne feledkezzél meg tehát soha a szentírás intelméről: »Hallgasd, fiam, atyád oktatását, és ne hagyd el anyád törvényeit.« (Példb. 1, 8.) »Atyádat és anyádat tiszteljed, hogy hosszú életű légy a földön,« (Móz. II. k. 20, 12.) »és jól legyen dolgod a földön.« (Móz. V. k. 5, 16.)

II.

A felnőtteknél az a sajnálatos előítélet uralkodik, mintha az engedelmesség csak a gyermekek, és a szerzetesek, vagy legfőlegb még a katonák kötelessége volna. Nagyon téves ez a felfogás; mert az *engedelmesség egyáltalán a természet törvényeiben gyökerezik.*

Egyedül csak az Isten van önmagától, és öröktől fogva, egyedül ő független, korlátlan, végtelen. Istenen kívül nem létezhetik lény, mely akár létezésére, akár létezése módjára, független legyen. Mert ha Isten valamely teremtményt függetlenné tenne önmagától, lemondana korlátlan uralmáról, már léteznék e tekintetben az Istennel egyenlő lény, kire Istennek nem volna befolyása; már akkor Isten nem volna mindenek egyedüli Ura. Tehát, ha Isten magától független teremtményt hozna létre, saját Istenségét adná fel. Ezt nem akarhatja az Isten, ezt nem teheti. Következőleg, a mit csak Isten teremt, annak tőle függnie kell. Ezen függése a teremtményeknek a Teremtőtől, természet-törvénynek neveztetik. Minden teremtménynek alá kell magát vetnie az Isten akaratának: az értelem s akarat nélkül szükölködő lények azt természeti kényszerből teszik, az értelmes, és szabad akaratú lényeknek szabad

választással kell azt tenniök, az engedelmisség által. Ime tehát e szerint az engedelmisség a természeti törvényekben gyökerezik. — Ki tehát az engedelmisség alól ki akarja magát vonni, megsérti a Teremtőnek első és leglényegesebb jogát, megsérti első és leglényegesebb kötelmét, és a mennyiben rajta áll, szétrombolja a lényeges és szükséges viszonyt a Teremtő és teremtmény között. Szóval: a teremtmények engedelmisséggel tartoznak az Istennek.

De kétségtelen az is, hogy az egyik teremtmény a másik teremtménynek is tartozik engedelmisséggel. — Minden teremtménynek, már az által, hogy a Teremtő létet adott neki, joga van mindarra, mi létezésé föntartásához szükséges. Ez természeti jog. Minden más mellette levő teremtménynek tehát természetszerű kötelessége, az előbbi teremtmény e jogát elismerni, abban őt nem zavarni. Például: ha nekem Isten életet adott, jogot is adott arra, hogy életemet föntartsam, és a többi embernek kötelessége, engem e jogomban nem zavarni, kötelessége a velem élő embereknek, hogy becsületes életkeresetemben ne akadályozzanak. Vagy: ha Isten valakit elüljáróvá tett, jogot adott neki arra, hogy másoknak parancsoljon, másokat kormányozzon; és ennek alapján a töb-

bieknek kötelessége, hogy őt a kormányzásban ne zavarják, stb. — A ki tehát általában nem engedelmeskedik, bizonyára egy vagy több más teremtménynek természetes jogát sérti, azok létezését, életét, működését zavarja, azoknak megsemmisítésén dolgozik.

Ha tehát valaki e bűnmerényletet ki akarja kerülni, tartozik nem csak Istennek, hanem a teremtményeknek is engedelmeskedni. — Továbbá, hogy több teremtmény egymás mellett létezhesék, lényeges föltétel a rend, mely által minden egyes teremtmény a maga idejében, a maga helyén, a kiszabott módon teljesítse föladatát, és a maga célját, melyre teremtve vagyon, elérje; mert a hol rend nincsen, ott szükségképen rendetlenség uralkodik, hol rendetlenség van, ott a szétbomlás, hol szétbomlás, ott enyészet lép érvényre. — Hol azonban rend vagyon, ott szükségképen kell, hogy alárendeltség is legyen, hol alárendeltség, ott elkerülhetetlen a függőség, hol függőség, ott okvetetlenül kell, hogy engedelmesség legyen. E szerint tehát az engedelmesség lényeges, mellözhetetlen föltétele a társadalmi rendnek, lényeges föltétele a teremtmények egymás mellett, egymással való létezésének, megélésének; az engedelmesség lényeges föltétele a természetnek, az engedelmesség természeti tör-

vény. — A ki tehát nem engedelmeskedik, szétrombolja, a mennyire rajta áll, szétbontja a rendet, mely a teremtmények között természetesen szükséges, veszélyezteti saját maga és mások létezését.

Ez okoknál fogva Isten a teremtmények természetét úgy rendezte be, hogy mindenben a legtökéletesebb engedelmesség, a legtökéletesebb egymástól való függés, a legtökéletesebb alárendeltség, a legszembeötlőbb rend uralkodik. Az ásványok és kőzetek alá vannak vetve a növényeknek, a növények az állatoknak, az állatok az embereknek, az emberek az angyaloknak, az angyalok Istennek; és mindezek között az összefüggés oly szoros, hogy egyik sem vonhatja ki magát a másoknak befolyása alól; és ismét minden teremtménycsoport oly szabatosan el van egymástól különítve, hogy egyik sem lépheti át a másiknak határait. Sőt e rend kiterjed az egyes lények tulajdonságaira is. A földnek minden egyes pora azon helyen nyugszik, melyet neki a nehézség törvénye szab, és alkotórészeivel a növény tápláló anyagául szolgál. — Minden legkisebb fű megtartja pontosan részeinek arányait, alakját, színét, szervezetét, fejlődése jellegét, melyet nemének és fájának törvénye előírt; s ezek az állatok életének főtartására szolgálnak. — Minden állat, a

parányi ügy, mint az óriási, él és működik ügy, mint természetének törvénye rendelte, és szolgál az embernek. Az egész látható világ, melyben minden a maga idejében, a maga helyén, a maga módján történik, azon törvények szerint, melyeket a Teremtő kezdetben fölállított, — ez az egész világ, mondom, nem egyéb, mint az embernek nagy és fontoságosan berendezett lakása, mely Istennek rendelete szerint az ember szolgálatára, föntartására, működésének kifejtésére, és gyönyörködtetésére készített. Végre is az ember szolgálatára, az ő tiszteletére, az ő kedvéért tündökölnék a csillagok, fénylik a nap, megtartja a hold és nap keringésének pályáját; csak az ember miatt túr a rovar a porban, húzza az ökör az ekét, szolgáltatja a többi állat az eledelt és ruházatot; az ember miatt rakosgatja szorgosan fészket a madár, csatogtatja dalát a csalogány a ligetekben, permetezik le a harmatgyöngy a virág szirmaira, csergedezik a patak az árnyas völgyben, emelik föl a hegyek ormaikat a felhőkbe, illatozik az ibolya a bokor tövében; a gőz az ember árucikkeivel, a villám a gondolatokkal siet a világon át, stb. stb. — Az embernek ennyi teremtmény engedelmeskedik, amint nekik Isten rendelte; — csak az ember ne engedelmeskedjék senkinek?

Magában az egyes emberben, a szervek és a testrészek törvényeknek vannak alávetve, s ezek alá vannak vetve a léleknek; de magában a lélek különböző tehetéseiben is alárendeltség uralkodik, s ennek folytán az emberben minden összhangzatos.

A társadalmi viszonyokat pedig tekintve, az ember, mint gyermek, csak anyja ölében nyugszik édesen, a nő a férjnek van alárendelve, a férfiú, mint a község tagja, a községi törvényeknek van alávetve, a község, mint az ország egy része, köteles az ország törvényeinek engedelmeskedni. E törvények kezelése végre azok hatalmában van, kiket a gondviselés a népek és községek, a családok és egyesek fölé emelt, hogy azokat erélylyel és bölcseséggel kormányozzák, hogy azok közt a kölcsönös alárendeltséget fönntartsák. — A gyöngye rászorul az erősnek erejére, a tudatlan a tudós oktatására, a tapasztalatlan a tapasztaltnak vezetésére, a szegény a gazdagnak segélyezésére, az elhagyatott a hatalmasnak támogatására, az alsórangú a magasnak védelmére; de amazokat is, ezeket is Isten teremtette, mind e viszonyokat Isten idézte elő, hogy az emberek között alárendeltséget, rendet alapítson, és így mindnyájukat boldogokká tegye. Mert csak a rendtartásban létezhetik üdv és bol-

dogság. Az elüljáróknak is vannak elüljáróik, és a legfőbb elüljárónak elüljárója maga az Isten, hogy így senki se legyen ment az engedelmességtől.

Méltán kiált fel tehát sz. Bernát: »Az engedetlen megveti az Istent, és szétrombolja a természet törvényét; ha a tagok nem akarnak alávetve lenni a főnek, mint a teremtmény a Teremtőnek, mint az asszony a férjnek, a fiú az atyának, az alattvaló az elüljárónak, a szolga az úrnak.« — Sz. Antonin az előbb mondottakkal ugyanazon értelemben mondja: »Minden teremtmény engedelmeskedik azon törvénynek, melyet neki Isten adott. Mert ő a földnek megparancsolta, hogy keringéseit megtegye, és azt megtenni soha sem hanyagolta el. Ő megparancsolta a tengernek, hogy át ne lépje határait, a földnek, hogy gyümölcsöt teremjen, és ők azt megteszik. A szelek és tengerek engedelmeskednek neki.« Mire fölkiált sz. Ágoston: »Óh ember! utánozd a szeleket és a tengert, engedelmeskedjél! . . .« Sz. Valérián is mondja: »Isten teremtő működésének kezdetében legelőször rendet szabott. Mert mi minden nem maradt volna a sötétségben elrejtve, összekavarodva, czéltalan, ha az elemek mind bizonyos törvények szerint nem volnának elrendezve?«

Tegyünk fel csak egynehány engedetlenségi esetet. Ha például valamelyik angyal el akarná rendelt állomását hagyni, ha népek, helységek, családok, ha egyes emberek el akarnák mások helyét, tulajdonát, jogait, tehetségeit, sajátságait, kiváltságait, állását foglalni, — mily borzasztó zavar, mily rombolás állana be az emberek között! És ha az emberben magában az értelemtehetség érezni akarna, az érzés pedig érteni, ha a képzelem akarni, az akarat képzelni, a szem hallani, a fül látni, a láb emésztetni, stb. ha minden parancsolni, és senki sem akarna engedelmeskedni: mily zavar, mily bomladozás támadna az emberben! — Ha a madár a vízben, a hal a levegőben akarna élni, a tigris az istállóban, a bárány a pusztában óhajtana tartózkodni; ha a tenger a mezőségeken akarná hullámaint hömpölyögtetni, ha a föld nem akarna tengelye körül forogni, vagy a nap világítani, vagy a csillagok kiszabott útjokon haladni: okvetetlenül az egész világegyetem zűrzavarba jutna. — Ime a természet törvényeinek megsértése, az engedetlenség mindent romba dönt. Mire vonatkozólag sz. Ágoston mondja: »Az érzék nélküli teremtmények engedelmeskednek Istennek, és te, ki értelemmel vagy megáldva, merészelsz Istennek (vagy annak, ki nevében

neked a parancsot közli), te merészelsz annak ellenszegülni?»

Mindezekből világosan látható, hogy az engedelmesség a természeti törvények szerint is okvetetlenül szükséges, s az emberi társadalomban épséggel mellőzhetetlen; s azért nem is lehet csodálkoznunk, ha látjuk, hogy Isten már az első teremtményeken is, tudniillik az angyalokon és öszüleinken, iszonyúan büntette az engedetlenséget. A fönséges tulajdonságu szellem, ki engedelmeskedni nem akart, gonosz szellemmé lett. Ez a gonosz szellem most fölizgatja büszkeségünket, hogy mi is engedetlenekké legyünk, először csekélységekben, azután nagyobb dolgokban, hogy lassan szégyeljük is az engedelmességet, és végre talán a pokoli szellem állapotára jussunk.

Bizony nagyonis sajnálatos dolog tehát az, hogy a hivatalnokok, a katonák, a szolgálatban levők, és mindennemű alkalmazottak, a föllebvalóknak és elüljáróknak parancsai és rendelkezései teljesítését legnagyobbbrészt nem az engedelmesség erényének szempontjából tekintik, s így az emberiség nagy része maga fosztja meg magát az engedelmesség erényének nagy érdemétől. A föllebvalók parancsait és rendelkezéseit akár így, akár úgy teljesíteniök kell; természetes,

hogy jobb volna azokat oly nemes szándékkal teljesíteni, mely a földi elöljáró parancsai végrehajtását könnyítené, s még a mellett mennyei jutalomra is jogosítana. Hisz épen a világi állapotban levőknek szól az apostol intése: »Szolgák! engedelmeskedjeteK testi uraitoknak, szivetek egyenességében, mint Krisztusnak, . . . tudván, hogy kiki annak veszi jutalmát az Úrtól, akár szolga, akár szabad.« (Efez. 6, 5. . . .) És más helyütt még általánosabban: »EngedelmeskedjeteK előljáróitoknak, és hódoljatok nekik, . . . örömmel cselekedjéteK, és nem nyögve; mert ez nektek nem használ.« (Zsid. lev. 13, 17.) Ez a világi és minden nemű hiveknek szól.

XV.

A VISSZAESÉS.

I.

Minden becsületes, és tisztességtudó ember jól érzi, hogy a szószegés, vagy épen esküszegés, oly gyalázatos vétség, melynek szennyét senki sem tűri el az ő becsületes nevéen. Ha valakiről azt kell mondanunk, hogy nem ura szavának, ígéretét nem tartja, és soha sem lehet benne bízni; az annyi, mint ha őt az emberi társadalomból kilöknők.

Pedig, sajnós, sok az ilyen szószegő és megbízhatatlan ember. Hiszen te is, vagy magadban, vagy talán a szent gyónásban, szavadat adtad mindent tudó Istenednek, hogy így meg amúgy fogsz cselekedni, ezt vagy amazt a vétket elkerülöd, senki jogát sem fogod sérteni, szokásos haragtartásodat, gyűlölködésedet beszünteted, a megszólásokat abbahagyod, illetlen gondolatokat nem tűrsz szivedben, s így tovább. Te ezeket Uradnak szentül ígérted, s én elhiszem, hogy gyónásod és ígéreted komoly volt. Isten is

komolyan fogadta azt, s annak folytán ki-
mondotta: Elkövetett bűneid meg vannak
bocsátva!

Az már igaz, hogy becsületes érzésű
ember adott szavát életének kockáztatásával
is beváltani törekszik. — Regulus, a
pogány római előkelő, megigérte ellenségei-
nek, hogy, ha békét nem eszközöl ki pol-
gártársainál, visszatér a fogságba; meg is
tartotta szavát, habár tudta, hogy addig fog-
ják kínozni, míg kínjaiba bele nem hal.

Midőn te ugyanazon bünt, vétséget,
vagy hibát követed el, melynek elhagyását,
elkerülését ígérted, Istened előtt szentül fo-
gadtad; te csalfa módon jársz el fönsé-
ges Uraddal, a te eljárásod esküszegő és
becstelen.

Azt ne mondd nekem mentegetődzésül,
hogy vétségedet ismét bánod, meggyónod,
javulásodat fogadod, és Istentől bocsánatot
kérsz. E mentegetődzésed csak még sötétebb
szinben tünteti fel gonoszságodat. Attól az
Istentől akarsz te ismét bocsánatot kérni, kit
te már annyiszor megcsaltál? Az higgyen
igéreteidnek, kinek tett igéreteidet oly sok-
szor hűtlenül megszegted? Ha magadhoz
hasonló emberrel volna dolgod, még az sem
hinne többé szavadnak. — Ha a szolga vagy
szolgáló hibát követett el dolgaiban, beis-

merésére és bocsánatkérésére a háziúr kiengesztelődik, sok kéreésre még a második hibát is csak elnézi; de ha ugyanazon hibát háromszor, négyszer, ötször követi el a szolga, vagy akár saját gyermeke, — akkor már méltó haraggal így szólal fel: Bolondot akarsz velem játszani? gúnyt akarsz velem üzni? Hord el magad! — Ime ily módon teszesz te nem emberrel, hanem a te mindenható, legfönségesebb Uraddal és Isteneddel, midőn annyiszor fogadod és ígéred a vétségek és hibák abbanhagyását, de azokat ismét csak elköveted. Ez nagyon veszedelmes dolog; az ne beszéljen erényes törekvéstről, ki így jár el. Sz. Ágoston azt mondja: »Az gúnyt üz Istennel, ki ismét azt cselekszi, a mit megbánt, és ki bünt bűnre halmoz, a helyett, hogy azoknak számát csökkentené.« Sz. Pál pedig világosan hirdeti: »Az Istent nem lehet elámítani:« vele nem lehet csúfot üzni. (Gal. 6, 7.)

Karintiában azon országúton, mely Sz.-Andréból Klagenfurtba megy, nem messze Schönweg falucskától, egy patakon át híd vezet, a híd mellett 1867-ben feszület állott, a mint az most is ott áll. E feszület közelében dolgoztatott épen akkor két útkaparó, midőn arra vágatott a mérnök úr. Ennek az úrnak nagyon szúrta a szemét a kereszt,

s azért az útkaparóknak megparancsolta, hogy azt onnét elmozdítsák, míg ő visszatér. A mérnök eltávoztával a két útkaparó egymással tanácskozott, és végre elhatározták, hogy a keresztet nem bántják, mivel ez nem tartozik hozzájuk, s ezt nekik a mérnök nem is parancsolhatja, de meg az Isten büntetését, s a vallásos nép haragját és átkát is magukra vonnák, ha ilyesmit merészelnének. Sejthető, mily dühbe jött az országúton magát mindenhatónak képzelő mérnök, midőn estefelé még ott találta a feszületet. »Hát még ott van az a . . .« kiált fel istentelen káromkodással. »Azonnal dobjátok el, különben elhajtlok a szolgálatból.« A szegény két ember a dolgot egy keveset meggondolta, és nyugodtan felszólalt: »Uram, mi keresztények vagyunk, istentelenséget nem akarunk elkövetni; de az ön felelősségére s lelkiismeretére a feszületet félretesszük.« Egész tisztelettel kiemelték tehát, és közel a pázsitra letették. Alig hogy ez megtörtént, a mérnök tovább vágatott, hogy a közeli vendéglőbe beszálljon. Az isteni gondviselés úgy intézkedett, hogy vagy 20 lépésnyire a vendéglő előtt kényszerült leszállni, leszálltában félre lépett, elesett, lábát törte, s az erős férfiú fájdalmaiban elájult. A két útkaparó azalatt odaérkezvén, a sérültet föl-

emelte és a vendéglőbe vitte; mihelyt a mérnök itt magához jött, első szavai voltak: »A fészületet vissza a helyére . . . a fészületet . . .« A megsérült urat Grazban a legnevezetesebb orvosok gyógyították, de először nem jól gyógyult be a törés, a lábszár ismét eltört, s az orvos minden törekvésének daczára, a tört hely üszkösödésbe ment át, s a mérnök a legkínosabb halállal mult ki, iszonyú példát hagyván a káromlóknak.

De e történetnél nem ez volt az én célom; én ennek alkalmával arra akarlak figyelmeztetni, mit sz. Eligius a bünbe és vétségekbe visszaesőkről mond. »A csonttörés már az első alkalomkor csak nagy bajjal gyógyítható be. Ha azonban e törés ismétlődik, még sokkal nagyobb fájdalmakat okoz, és a legügyesebb orvos is sokáig bizonytalan abban, vajjon az ismételten sérített tagot még egyszer használhatóvá teheti-e; minthogy a törés annál veszélyesebb, minél gyakrabban ismétlődött. Épen úgy van az a visszaeséseknél a vétségekbe: ezek ismételt lelki csonttörések.«

A bünös szokás, és bármicsoda hiba, ismétlődéssel hatalmasabbá válik, ellenben a lelki erő az önmegtágadásra folytonosan gyöngül.

Föltéve, hogy az irgalmas Isten kész volna neked megbocsátani, ha ismételt bűnbé-
 esés után is bűnbánattal hozzá fordulsz; de
 hogyan tudod te azt, hogy időd és alkal-
 mad lesz arra? Te bűnödöt néhány hét múlva
 ismét meg akarod gyónni, te a kedvelt hibá-
 ból majd ki akarsz bontakozni; de ki bizto-
 sított arról, hogy néhány hét múlva még
 élsz? Nem történhetik-e meg veled úgy, mint
 már sokkal megtörtént, hogy este minden gond
 nélkül a bűnös szokásban elalszol, hogy soha
 többé föl ne ébredj?! Azért int sz. Ágos-
 ton: »Isten, ki bűneid bocsánatát megígérte,
 ha azokat megbánod, nem ígérte meg a kö-
 vetkező napot.« Ime a vétségek ismétlésé-
 nek, a visszaeséseknek, rémes veszedelme.

Erre utal Üdvözítőnknek az az eljárása,
 midőn a bűnösnek megbocsátván vétségét, e
 szavakkal bocsátja meg: »Eredj, és többé ne
 vétkezzél.« (Ján. 5, 14; 8, 11.) S ezt fon-
 tolóra vevén sz. Ágoston, fölkiált: »Vissza-
 adta-e Üdvözítőnk kétszer valamely vak-
 nak szemevilágát? meggyógyította-e kétszer
 ugyanazon közsvényest? feltámasztotta-e két-
 szer ugyanazon halottat? A szentírás csak
 egy gyógyításról szól, hogy féljünk ugyanazon
 vétségekbe visszaesni.« — Egyébiránt a szent-
 írás világosan kimondja: »Az ember, ki bőj-
 től büneiért, és ismét azokat cselekszi, mit

használ, ha magát megalázza?» (Jéz. Sir. f. 34, 31.) Az ilyen ide s tova ingás nem csak hogy mit sem lendít az erényes törekvésen, hanem inkább annak legveszedelmesebb zátonya. Ezeknek mondja a szentírás: »Jaj azoknak, kik elhagyták az igaz utakat, és gonosz utakra tértek.« (Jéz. Sir. f. 2, 16.) Gyakran tapasztalták ezt már azok, kik jó föltételeket tesznek, azután másképen cselekesznek; de némi ideig ismét buzgólkodnak, azután ellanyhulnak; s így megy tovább a tántorgás. Ennek nem lehet jó vége.

Igenis, kedves olvasóm, azt meg kell gondolnod, a mi különben ismert dolog, hogy Isten mindennek a világon határokat és mértéket szabott. Ő nem csak azt határozta meg, mennyi ember fog e világon élni, hanem előrelátta cselekedeteiknek, szavaiknak, lépteiknek, és gondolataiknak számát is. Egy ponttal sem történik több e világon, mint a mennyit ő előre meghatározott, vagy előre látott. Abból következik, hogy Isten egyszersmind azon bűnök és vétségek számát is látta, melyet mindegyikünknek megbocsát; ha e szám megtelt, és te csak még *egy* bűnt követsz el azon szám fölött, Isten titkos rendelkezései szerint, sorsod el van döntve. — Nem mondom, hogy életed fonala rögtön elszakad; de Isten azon rendkívüli

kegyelmeket megvonja tőled, melyeknek segítségére különben még lehetségessé tette volna üdvözülésedet. Erre figyelmeztet bennünket sz. Ágoston is (De vita Christi c. 4.), és a szentírásnak sok példája. Hiába könyörgött Mózes Izrael népeért; mindazoknak meg kellett halniok, kik Egyiptomból már felserdült korban vonultak ki. És ugyan miért pusztította el ezeket Isten? »Már tiz úttal kísértettek (bántottak meg) engem.« (Móz. IV. 14, 22.) Az Úr pontosan számította a bűnökét. — Damaskus, Gaza, Tirus, és Edom városok lakóival még szigorúbban járt el az Úr. A próféta által ismételten hirdette nekik, hogy már negyedik vétküket meg nem bocsátja.

Kedves olvasóm, hogyan tudhatod te, hogy az a vétség, melyet az imént elkövetél, nem-e az utolsó, melyet Isten neked még elnéz? Ocsulj fel, és légy a jó törekvésben kitartó s erélyes; mert senki és semmi sem biztosíthat arról, hogy a legközelebbi visszaesésnél túl nem csordul a mérték, s Isten haraggal el nem fordul tőled.

II.

Honnét ered az, hogy az emberek oly gyakran esnek vissza bűneikbe? Mi okozza, hogy az erényes törekvésűek is oly gyéren

bontakoznak ki teljesen vétségeikből és hibáikból? Ez nagyobbára onnét van, mert nem kerülük az alkalmakat.

A görög történelemben olvastam, hogy bizonyos Trochilus a tengeren dühöngő szélvészről ide s tova hányattatván, a habok között a halál hajmeresztő veszedelmében forgott. Hajója oda is vezett, ő azonban a tengerből kimenekült; de mihelyt haza érkezett, legelső dolga az volt, hogy szobájának azt a két ablakát befalaztatta, mely a tengerre tekintett: mert, mint mondta, félt, nehogy ezután valamikor a tenger nyugodt, sima, és varázsszép tekintetével ismét hajóra csálja. — Ez a férfiú jól tudta, hogy annak, ki a veszélyt el akarja kerülni, el kell kerülnie az arra vezető alkalmat is.

Ámde a legtöbb ember úgy tesz, mint a közönséges halászok: alig vetette ki őket a zivatar, mint félholtakat, a part homokjára, máris a vitorlák foltozásához, a törött evezők összeszegezéséhez fognak, hogy ismét a hullámok közé bocsátkozzanak. Vagy úgy tesznek sokan, mint a lángbaborult épületből kiszabadított háziállataink, melyek a lángbaborult épületbe visszaroහannak, s ott okvetetlenül elvesznek.

Ha tehát őszinte szívvel akarsz Isten kegyében maradni; okvetetlenül szükséges,

nem csak a bűnt, a vétséget, a hibát elhagynod, hanem az arra vezető alkalmat is határozott akarattal s állhatatos erélylyel kell elkerülnöd. Különben minden föltevés, ígérgetés, vagy állítólagos akarás, merő önámítás. Bátran állíthatjuk, hogy az büszke önhittség, és hiú túlbizakodás, ha valaki azt hiszi, hogy az alkalmak közepette is megőrzi erényességét, az erényekben előhaladást tehet.

Annyi lélektani ismerete, legalább a tapasztalatból, mindenkinek lehetne, hogy minden gyönyörködtető tárgynak az a saját-sága, hogy jelenlétével érzékeinket megigézi, értelmünket megzavarja, s akaratunkat részrehajlóva teszi. — Kiváló példánk van erre a történelemben. A görögök szét akarták dúlni Trója városát, mert Helenát, a világ legszebb nőjét, falai között rejtve tartotta. A trójai várostanács tehát ülést tartott, s elhatározta, hogy e nőt a városból kiutasítja; de valahányszor a nő maga jelent meg a tanács előtt, szépsége, és nyájas modora annyira elbájolta a tanácstagokat, hogy ítéletüket megváltoztatták, és a fenyegető irtóháborúnak daczára sem határozhatták el magukat Helena eltávolítására.

Egyik vagy másik alakban ki ne tapasztalta volna ennek igaz voltát? Megtartóztathatja-e magát a lázas beteg, hogy vízhez

ne nyuljon, ha közelében áll? A kártyajátékos, ki, távol az asztaltól, az ártalmas játéktól iszonyodik, azt átkozza; de midőn a kártyát vetélytársának kezeiben látja, ki tarthatja őt vissza vészes hajlamának kielégítésétől? S így minden körülményben áll, mit sz. Gergely mondott: »Mit vétkesen óhajtunk, az után fellángolunk, ha azt látjuk.« — Hisz a gonosz szellem magát Üdvözítőnket is ily fogással vélte a bűnre vezethetni. Magas hegy ormára vitte fel, onnét megmutatta a föld változatos szépségét, a folyamok gyönyörű kanyarulatait, a városok tündöklését, a természet összes nagyszerűségét; mert a ravasz jól tudta, mily nagy a látott tárgyaknak vonzóereje, tudta, hogy mit a szem lát, azt a szív is könnyen megkívánja, arra az akarat is könnyen hajlik. A mint sz. Jeromos is mondja: »Érzékiségünk az után vágyakozik, a mit lát és hall.« — Minthogy ez így van, miképen mondhatja nekem valaki, hogy ő erkölcstelen képeket nézhet, tetszelgés nélkül, hogy aljas regényeket olvashat, gyönyörködés nélkül, hogy bárkinek szemébe tekinthet, gerjedelem nélkül? Az lehetetlen. A legtöbb esetben csak az alkalom kerülése óvhat meg bennünket a vétségektől, — ha csak szent kötelességünk nem kényszerít az alkalmakba.

Jóllehet tehát majdnem biztosra vehető, hogy az, ki a bűn, vagy vétkes szokás alkalmait nem kerüli, nem kerüli el a vétket sem; ha mégis sokan nem kerülik az alkalmakat oly ovatosan, mint kellene, úgy hiszem, az onnét ered, mert vagy saját erényük szilárdságában, vagy az isteni segítségben túlságosan bizakodnak. Vagy azt gondolják, hogy szenvedélyeiket már annyira leküzdötték, hogy többé föl sem ingerelhetők, vagy azt vélik, hogy majd az Isten különös oltalma védelmezi őket. Mind a két esetben csalódnak.

Kik azt vélik, hogy ha szándékosan jutnak is a bűn alkalmába, elég lelki erővel bírnak arra, hogy magukat a büntől visszatartsák; ezektől azt bátorokodnám kérdezni, vajjon szenvedélyeiket tökéletesebben fékezték-e meg, mint azok a szentek, kik egész életüket könyhullatás, önsanyargatás, kemény munka és vezeklés között töltötték? És mégis azok a szentek minden veszedelem alkalmától előtt remegtek. »Félek, mondja sz. Jeromos, félek a haragos villongásoktól, a henye csevegésektől, a főnhéjazó dicsőségvágytól, a szemérmetlen szemektől.« — Ha sz. Jeromos ezek miatt magányából a városba jönni sem bátorokodott: mi vértéz fel téged azon biztonsággal, melylyel a vétségek legközelebbi veszedelmébe rohansz? Te nem félsz a csá-

bító külsejű személyeket nézegetni, velök szólni, őket hallgatni; sz. Jeromos félt. Ő sokat virasztgatva tanult, elmélkedett, imádkozott, durva szőrbe öltözködött, testét sa nyargatta, bűneit siratta, hogy mindezek miatt rémesen lesoványodott; és mégis oly gyarló erényünek tartotta magát, hogy a bűn alkalmaitól félt, azokat kerülte. Ne gondold, hogy sz. Jeromos, és sok más szent tulságosan félénk volt; mert, fájdalom, a történelem elég példát mutat fel arra, hogy a legerényesebb, a legszentebb ember is megbotlik, az erényesség utjáról letéved, ha a kísértések veszedelmeit erélyesen nem kerüli. — A bizakodás erényességünk szilárdságában vajmi gyakran siralmas csalódásban végződik.

De Isten különös segítségében sem bízhatunk. Mert Isten csak ott nyújt különös segítséget, hol az ember saját törekvésével és Isten közönséges kegyelmével nem tehet eleget kötelmeinek, vagy nemes szándékból magára vállalt erénygyakorlatainak. — Így a keleti bölcseket Isten rendkívüli módon vezette Krisztus Urunkhoz, de hazájokba már nem kalauzolta vissza a csillag, mert maguktól odatalálhattak. — Lázár föltámasztásánál embereknek kellett a sirkövet elmozdítani, és csak azt tette maga Krisztus, mit az emberek

nem tehettek meg: föltámasztotta a halottat. — Így van az tárgyunknál is: mi sok hibától és vétségtől mentek maradhatunk, ha a vétések alkalmait elkerüljük; ily körülmények között Isten különös segítségére nem számíthatunk. Mert az épen úgy volna, mint ha azt kívánnók, hogy valahányszor tűzhöz nyulunk, Isten csodát műveljen, és kezünk meg ne égjen. A dolgon másképen is lehet segíteni, hogy kezed meg ne égjen: ne nyúlj a tűzhöz.

Ki a mérges kígyóval játszadozik és ingerkedik, azon senki sem sajnálkozik, ha a kígyó megharapja, sőt mindenki azt mondja: »úgy kell neki.« Úgy nem fog téged sem az Isten sajnálni, nem fog rajtad segíteni, ha te látod, hogy a társalgók beszédje benned tisztátalan gondolatokat kelt, és te mégis hallgatod; ha te tudod, hogy e játék téged haragra, czivakodásra indít, és vagyonnod vesztegetését idézi elő, s te mégis belekezesz; ha te tapasztaltad, hogy e vagy ama helyre betérvén, a társak mértékletlenségre, vagy idő vesztegetésére ösztönöznek, és te oda mégis betérsz; ha észreveszed, hogy e viszony és közlekedés nyugtalanító lángokat gerjeszt szivedben, és te még sem szakítod félbe azt a viszonyt; és így tovább. Azt akarod, hogy a tűz ne égessen? Ne nyulj bele! Kerüld!

Azonban nem csak az alkalmak ingere, saját gyarlóságunk tudata, a szentek példái, az elesettek intő szerencsétlensége, és Istennek eljárása figyelmeztet bennünket a bűn alkalmainak kerülésére, hanem a szentírás világos parancsa is késztet arra bennünket. — Midőn Isten első szüleinknek a tudás fája gyümölcsének evését megtiltotta, azt is meghagyta nekik, hogy azt a gyümölcsöt ne is illessék. (Móz. I. 3, 3.) Midőn a bálványok imádását megtiltotta, tiltotta azok tartását is. Megtiltván szombaton a főzést, tiltotta a tűzrakást is; megtiltván a sinai hegy fölmenetelét, tiltotta annak megközelítését is. Egy szóval, ha Isten valamit tiltott, tiltotta egyszermind az arra vezető alkalmat is, — és pedig az új-szövetségben még világosabban, mint az ó-szövetségben. Az ó-szövetségben például parancsolva volt: »Ne ölj!« Krisztus Urunk azonban így szól: »Én pedig mondom nektek: hogy minden, a ki atyafiára haragszik, méltó az ítéletre.« (Máté 5, 22.) Tiltja a haragot, a sértegetést, mely alkalmá az emberölésnek. — Régente tiltva volt a hamis eskü; Krisztus Urunk azonban azt mondja: »Legyen pedig a ti beszédetek: igen, igen; nem, nem.« (Máté 5, 37.) Vagyis: kerüljétek minden túlzást, mely alkalmat szolgáltat a hamis esküre. — Így szól a gyö-

nyörrel járó szemlegeltetés alkalmánál is.
(Márk. 9, 46.)

Mindezekből világos Istennek azon akaratára, hogy a vétségek alkalmait is kerüljük. Mert amint a szentírás mondja: »Alkalmakat keres, ki el akar távozni barátjától;« (Példb. 18, 1.) ezt úgy is fordíthatjuk: az már kész Istenét sérteni, ki az alkalmat nem kerüli. -- Ily lelkületű ember nem jár az erényesség útján.

A. M. D. G.

TARTALOM.

	Lap
I. Lelkünk üdve ügyének elhanyagolása	5
II. A lanyhaság	21
III. A lelki művelődés hiányossága	33
IV. Az emberi tekintet	55
V. Az irigység	71
VI. A haragtartás	89
VII. A nyelv féktelensége	107
VIII. A megszólás	123
IX. A hazugság	143
X. A művelt időtöltés	165
XI. A tisztátalan gondolatok	189
XII. A hivalkodás	207
XIII. A kevélység	217
XIV. A tisztelet és engedelmesség hiánya	231
XV. A visszaesés	255

TÓTH MIKE S. J.

IRODALMI DOLGOZATAI.

- * I. **A nagy áldozat.** (A sz. miséről.) I. II. III. kiadás 1875. — IV-ik 1876. — V-ik 1879. — VI-ik 1883. — VII-ik 1898. — VIII-ik 1899. — IX-ik kiad. Kalocsa 1902. Kis 8-adrét 114 lp. — Füzve 40 fill., vászonköt. 80 fill. — *Románul és tótul* is megjelent.
- II. **A keresztény nőnem diadala.** Szatmár. 1875. — 16-odrért 42 lp. (Eöri László név alatt.)
- III. **A fényképészet titkai.** Szatmár, 1875. — 8-adrét 114. lp.
- * IV. **A zárda.** Felvilágosítások és buzdítások a zárdaélet érdekében. I. kiad. 1877. — II-ik 1883. — III-ik kiadás Kalocsa, 1899. — 8-adrét 310 lp. — Füzve 220 k., kötve 280 k.
- V. **A keresztény erényeknek és tökeletességnek gyakorlása.** Irta *Rodriguez Alfonz*. Csak a III-ik köt. Nagy 8-adrét 433 lp. Kalocsa, 1877.
- VI. **A Magyar síkság jövője.** (A befásítás szükségességét bizonyítja.) Kalocsa, 1878. Nagy 8-adrét 22. lp.
- VII. **Mária-havi virány.** Olvasmányok katolikus hivek számára. Budapest, 1878. — 8-adrét 339 lp.
- * VIII. **Fő-vezedelmünk.** (A káromkodásról.) I. kiad. 1879. — II-ik és III-ik 1883. — IV-ik 1894. — V-ik 1896. — VI-ik kiadás. Kalocsa, 1902. — 8-adrét 118 lp. — Füz. 25 fill. köt. 60 fill. Ez *tótul* is megjelent.
- IX. **A mikroszkop őstörténe.** Kalocsa, 1881. — Nagy 8-adrét 23. lp.

Jegyzet. A csillaggal (*) ellátott könyv megrendelhető a „Hirnök” szerkesztőségénél.

- X. **Magyarország ásványai.** Különös tekintettel előfordulási helyeik megállapítására. Budapest, 1882. — Nagy 8 adrét 565 lp.
- XI. **A legnemesebb Szív.** (Olvasmányok Jézus sz. Szívéről.) Budapest. 1882. — 8-adrét 192. lp.
- XII. **Virágcsokor a katolikus gyermekkertből.** *Hattler F.* nyomán. Számos képpel. I. kiad. 1883. — II-ik 1885. — III-k kiad. Budapest, 1896. — 8-adrét 286. lp. (A Szent-István-Társ.-nál.)
- *XIII. **Szűz Mária virágos kertje.** Képes havi folyóirat. Megalapította Kalocsán 1885-ben, és szerkeszti. — 2 kor.
- XIV. **Juileumi búcsú.** Kalocsa, 1886. — 16-ad. rét 24. lp.
- * XV. **Vasárnap.** I. kiad. 1889. — II. kiad. Kalocsa, 1900. 8 adrét 144 lap. — Füzve 60 fill., kötve 1 kor. — Ez *tótul* is megjelent.
- * XVI. **Vercruysse től. Új és gyakorlati elmélkedések.** I. kiad. 1890. — II-ik 1900. — III-ik kiadás Kalocsa, 1905. I. II. köt. 1352 lp. — Füzve 7-20 k., kötve 8-40 kor.
- * XVII. **Lélekmentő.** (A sz. gyónásról.) Szatmár, 1895. 8-adrét 216 lp. — Füzve 1 korona, kötve 1-30 kor.
- * XVIII. **Lelki kalauz.** az élet keskeny ösvényén. Szatmár, 1896. — 8-adrét 219 lp. — Füzve 1 kor., kötve 1-30 kor.
- * XIX. **Idegen tájakon.** Új irányú elbeszélések az ifjúság számára, képekkel. Németből *Spillmann* után. Bpest, 1897. — 8-adrét. — I.—IX. kötetke 6-60 kor.
- * XX. **Középeurópai műépítmények.** 173 illusztrációval. Bpest, 1898. — 8-adrét 432 lap. — Füzve 3 kor., kötve 3-60 kor.
- * XXI. **Hajdan és most Jézus sz. Szívének tisztelete Magyarországon.** Bpest, 1898. 203 képpel. — 8-adrét. 423. lp. — Füz. 2-40 k., köt. 3 k.

- * XXII. **Utmutatás az elmélkedéshez.** *Roothaan* nyomán. 1. kiad. 1899. — 2-ik Kalocsa, 1903. 8 adrét 48 lap. — (Kül. leny. az Elmélkedésekből.) — 24 fill.
- * XXIII. **Erény-Gyöngyök** nők életéből. Kalocsa, 1901. 8-adrét 266 lp. 25 eredeti diszitással. — Füzve 2 kor., vászonköt. 3 kor.
- * XXIV. **A szeretet lángjai.** Vagyis: egyletek és ájtosságok Jézus szents. Szive tiszteletére. Kalocsa, 1901. — 8-adrét 223 lp. 34 eredeti diszitással. — Füzve 1:50 kor., köt. 2 k.
- * XXV. **Szent-Kilenczed.** (Novéna.) Kalocsa, 1903. — 16-odrét 48 lp. — Füzve 20 fill. (Külön lenyomat a XXIV. munkából.)
- * XXVI. **A szent mise szolgálata.** Kalocsa, 1903. — 16-odrét 52 lp. — Puhaköt. 25 fill.
- * XXVII. **Életpálya választása.** Kalocsa, 1903. kis 8-adrét 139 lp. — Füzve 80 fill., csinos vászonk. 1:30 kor.
- * XXVIII. **Az ásványok, s az élet.** Kalocsa, 1903. — 8-adrét 92 lp. — Füzve 60 fill.
- * XXIX. **Szerzetes rendek és társulatok** Magyarországon. 98 eredeti diszitással. Kalocsa, 1904. 8-adrét 263 lp. — Füzve 3:50 kor. díszesen kötve 5 kor.
- * XXX. **Japán hős családok.** Kalocsa, 1904. Kis 8 adrét 200 lp. — Füzve 1:20 kor., kötve 1:50 kor.
- * XXXI. **Az erényesség zátonyai.** Kalocsa, 1905. 8-adrét. 272 lp. — Füzve 1.50 kor., angolos kötésben 2.10 kor.

